T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ORTADOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

ORTADOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ ANA BİLİM DALI

TÜRK BASININDA SURİYELİ MÜLTECİLERE YÖNELİK SÖYLEMLERİN ORYANTALİZM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: YENİ ŞAFAK, HÜRRİYET, BİRGÜN, SÖZCÜ GAZETELERİ ÖRNEKLERİ (2014-2021)

YÜKSEK LİSANS

ŞEHRİ KELEŞ

İSTANBUL, 2022

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ORTADOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

ORTADOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ ANA BİLİM DALI

TÜRK BASININDA SURİYELİ MÜLTECİLERE YÖNELİK SÖYLEMLERİN ORYANTALİZM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: YENİ ŞAFAK, HÜRRİYET, BİRGÜN, SÖZCÜ GAZETELERİ ÖRNEKLERİ (2014-2021)

YÜKSEK LİSANS

ŞEHRİ KELEŞ

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ MELİH ÇOBAN

İSTANBUL, 2022

ÖZET

TÜRK BASININDA SURİYELİ MÜLTECİLERE YÖNELİK SÖYLEMLERİN ORYANTALİZM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: YENİ ŞAFAK, HÜRRİYET, BİRGÜN, SÖZCÜ GAZETELERİ ÖRNEKLERİ (2014-2021)

Suriye iç savaşı sonrasında insanlar ülkelerinden ayrılmak zorunda kalarak başka ülkelere göç etmeye başlamışlardır. Türkiye, Suriye'nin sınır komşusu olması nedeniyle bu göçten en fazla etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Bu çalışma, Suriye'den Türkiye'ye yapılan göçlerin 01.01.2014 ve 31.12.2021 tarihlerini konu alan gazete haberlerini oryantalizm bağlamında incelemeye yöneliktir. Gazete haberleri incelenirken Türk basınında Suriyeli mülteci olgusunun oryantalist bakış açısıyla açıklanması hedeflenmiştir. Bu amaçla öncelikle göç mülteci sığınmacı kavramları ele alınarak Suriyeli mülteci kavramının ortaya çıkışına değinilmiştir. Kavramlar, farklı boyutlarıyla ele alındıktan sonra Oryantalizm kavramı açıklanarak yerel basında oryantalizm ve self oryantalizm kavramından bahsedilmiştir. Araştırmada farklı tirajlara ve yayın politikalarına sahip Hürriyet, Yeni Şafak, Sözcü, Birgün gazetelerinde Suriyeli mülteci haberleri bahsedilen tarihler arasında incelenmiştir. Araştırmayla ilgili haberlere ulaşmak için "Suriyeli Mülteci", "Suriyeli" kavramları gazetelerin çevrimiçi arama motorunda taratılmıştır. Haberler incelenirken Teun Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analiz Yöntemi kullanılmıştır. Son olarak analiz edilen haberlerin oryantalist bakış açısıyla bağlantısı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, mülteci, oryantalizm, self-oryantalizm, Suriyeli mülteci, medya

ABSTRACT

EXAMINING THE DISCOURSES ON SYRIAN REFUGEES IN THE TURKISH PRESS IN THE CONTEXT OF ORIENTALISM: YENİ ŞAFAK, HÜRRİYET, BİRGÜN, SÖZCÜ EXAMPLES OF NEWSPAPERS (2014-2021)

People had to leave the country and migrate to other countries right after the Syrian civil war. Turkey has been one of the countries most affected by this migration as it is a border neighbor of Syria. This study aims to analyze the newspapers about the migrations from Syria to Turkey on the date from 01.01.2014 to 31.12.2021 in the context of orientalism. While examining news, the aim is to explain the Syrian refugee phenomenon in the Turkish press from an orientalist perspective. At first, the concepts of migration, refugee, asylum seeker, and the emergence of the concept of Syrian refugee are mentioned. The concepts are discussed from a different perspective. Orientalism is explained, then orientalism and self-orientalism are mentioned in the local press. In the research, the news of Syrian refugees in the newspapers Hürriyet, Yeni Şafak, Sözcü, and Birgün, which have different circulations and publication policies, were examined between the dates mentioned. The concepts of "Syrian Refugee" and "Syrian" were searched in the online search engine of the newspapers. While analyzing the news, Teun Van Dijk's Critical Discourse Analysis method was used. Finally, the connection of the analyzed news with the orientalist perspective has been revealed.

Keywords: Immıgration, refugee, orientalism, self-orientalism-Syrian, press

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkması ve tamamlanması sürecinde bana yardımcı olan ve yol gösteren, kolaylaştırıcı önerilerde bulunan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Melih Çoban'a ve jürime katılarak çok değerli tavsiyelerde bulunan Prof. Dr. İbrahim Ertan Eğribel'e teşekkür ederim.

Tezin yazım aşamasında zorluk çektiğim her noktada beni sabırla dinleyen, tavsiyeleriyle yol gösteren, yılmamam konusunda daima uyaran, manevi desteğiyle yanımda olan kardeşim Şeyda Keleş'e teşekkür eder, bana her zaman cesaret veren varlıklarıyla bahtiyar olduğum anneme ve babama saygı ve şükranlarımı sunarım.

İstanbul'da kaldığım süre boyunca bana evini açan ve misafirperverliklerinden ötürü minnettar olduğum dostum Betül Okatalı ve ailesine; tezi yazıp bitirmem konusunda beni her zaman cesaretlendiren Esmeray Koçak'a teşekkür ederim.

Şehri Keleş

İstanbul, Temmuz 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

KISALTMALAR ..... **vii**

EK 1: ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **viii**

GİRİŞ **1**

a. Araştırmanın Konusu ve Amacı 4

b. Araştırmanın Sınırlılıkları 4

c. Araştırmanın Kapsamı 5

d. Araştırmanın Yöntemi 5

1. GÖÇ VE MÜLTECİLİK **7**

1.1. Göç 7

1.2. Göçmen 9

1.3. Sığınmacı 10

1.4. Mülteci 11

1.4.1. Şartlı Mülteci 14

1.4.2. İkincil koruma 15

1.4.3. Geçici koruma 15

1.5. Türkiye'de Suriyeli Mülteciler 16

2. ORYANTALİZM, SELF-ORYANTALİZM, BASINDA ORYANTALİST SÖYLEM **21**

2.1. Bir Kavram Olarak Oryantalizm 21

2.2. Self-Oryantalizm 31

2.3. Yerel Basında Oryantalist Söylem 33

2.4. Medyada İdeoloji, Söylem ve Algı 35
3. YAZILI BASINDA SURİYELİ MÜLTECİ HABERLERİ 39
3.1. Eleştirel Söylem Analizi 39
3.2. Yeni Şafak Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi 40
3.2.1. Makro yapı 40
3.2.1.1. Tematik yapı incelenmesi 40
Başlıklar ve Spot 41
3.2.1.2. Şematik Yapı İncelemesi 47
Olayın sunumu 47
Ardalan ve Bağlam 48
3.2.2. Mikro Yapı 51
Sentaktik Çözümleme 52
Kelime seçimleri 52
3.3. Birgün Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi 53
3.3.1. Makro yapı 53
3.3.1.1. Tematik yapı incelenmesi 53
Başlıklar ve Spot 53
3.3.1.2. Şematik Yapı İncelemesi 57
Olayın sunumu 57
Ardalan ve Bağlam 57
3.3.2. Mikro Yapı 61
Sentaktik Çözümleme 61
Kelime seçimleri 61
3.4. Hürriyet Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi 61
3.4.1. Makro yapı 61
3.4.1.1. Tematik yapı incelenmesi 61

Başlıklar ve Spot 61

3.4.1.2. Şematik Yapı İncelemesi 64

Olayın Sunumu 65

Ardalan ve Bağlam 65

3.4.2. Mikro Yapı 68

Sentaktik Çözümleme 68

Kelime seçimleri 68

3.5. Sözcü Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi 68

3.5.1. Makro yapı 68

3.5.1.1. Tematik yapı incelenmesi 69

Başlıklar ve Spot 69

3.5.1.2. Şematik Yapı İncelemesi 71

Olayın sunumu 72

Ardalan ve Bağlam 72

3.5.2. Mikro Yapı 75

Sentaktik Çözümleme 75

Kelime seçimleri 75

3.6. Karşılaştırmalı Değerlendirme 76

SONUÇ 84

KAYNAKÇA 86

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFAD: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

ORSAM: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

UNIHCR: Office of the United Nations High Commissioner For Refugees

vb.: ve benzeri

vd.: ve diğerleri

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

yy: yüzyıl

EK 1: ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1……....98

ŞEKİL 2……....99

ŞEKİL 3……..100

ŞEKİL 4……..101

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca var olan ve güncelliğini koruyan göç konusu, kendine has dinamikleri olan bir olgu olarak çeşitlilik arz etmektedir. İçinde bulunduğu dönemin şartlarına bağlı olarak dinamik bir yapı sergilemektedir.[1] Ülkelerde yaşanan ekonomik krizler, özellikle son yıllarda Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde iç savaşlar ve güvenlik riski, çatışmalar, darbe, doğal afetler ve gibi sebepler, göçlere neden olmaktadır. Bu sebeplere bağlı olarak insanların gelecek kaygısı ve hayati tehlike yaşaması büyük kitlesel göçlere yol açmaktadır. Yakın tarihimizde yer alan kitlesel göçlere neden olan olaylardan biri de Suriye krizidir. Bu süreçte konumu nedeniyle Türkiye hedef ülke veya genellikle transit ülke olarak kullanılmaktadır.[2]

Göçlerle ilgili en temelde karşımıza iki boyut çıkmaktadır. Birincisi daha iyi şartlarda yaşamak için kişinin kendi isteğiyle ekonomik koşulları ve yaşam olanakları daha rahat olan başka bir yere gitmek istemesidir. İkincisinde de kişi kendi isteği dışında çevresel şartlar, devlet veya muhalif grupların uyguladığı baskı ve şiddet nedeniyle göçe zorlanmaktadır, burada can güvenliği, ölüm kaygısı gibi nedenler ön plandadır.

Göç edilen yer mekânsal ve toplumsal olarak değişime uğramaktadır. Toplumsal yapıda çok kültürlülük, entegrasyon, asimilasyon, ötekileştirilme, ırkçılık gibi sonuçlara neden olduğu görülmektedir.[3] Toplumsal yapıyı değiştiren dönüştüren göç olgusu çok aşamalı ve katmanlı bir süreçtir. Çok yönlü bir yapı olması sebebiyle birçok ilmi disiplinle yakından ilgilidir ve bunların çalışma alanı içinde yer almaktadır.[4]

Suriye'de Arap Baharı sonrası ayaklanmalarda rejimin kendi halkına karşı uyguladığı acımasız politikalar neticesinde patlak veren iç savaş, 2011 yılından bu yana artarak devam

---

[1] İbrahim Oğulcan Erayman, "Mülteci Krizi: Mültecilerin Hukuki ve Sosyal Statüleri İle Ulusal Çıkarlar İlişkisi Bağlamında Bir Değerlendirme", *International Journal of Social Inquiry* 2/13 (2020), 512.

[2] Aygül Kılınç, "Sınır Aşan Göçler- Mülteci Sorunu ve Göç Yönetimi", *OMBUDSMAN Akademik* 8/4 (2018), 76.

[3] Mim Sertaç Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020), 18.

[4] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 17.

eden göçlere neden olmaktadır. 22 milyondan fazla insanın yaşadığı Suriye nüfusunun, yarısından fazlası başka bir yere girmek zorunda kalmıştır bu süreçte birçoğu da Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye açık kapı politikası nedeniyle ayrım yapmadan sınırdan geçen Suriyelileri geri çevirmemiş ve geçici koruma statüsü vermiştir. Suriyeli mültecileri sınırda tutma politikası kapsamında, sınıra yakın bölgelerde kamplar kurulmuştur.[5] Sınırdan geçiş yaptıktan sonra kayıt altına alınan Suriyelilerden bir kısmı, kamplara yerleşmiş bir kısmı da kampların yetersizliği nedeniyle kamp dışında hayatlarını sürdürmeyi tercih etmiş veya zorunda kalmışlardır.[6] Geldikleri dönemde misafir olarak konumlandırılmaları, iç savaşın uzaması ve kaldıkları sürelerin uzaması toplumda hoşnutsuzluklara neden olmaktadır.

Mülteciler gittikleri ülkelerde entegrasyon zorlukları yaşamaktadır özellikle ilk yıllarda savaş mağdurluğu, misafirperverlik, din kardeşliği gibi nedenlerle hoşgörüyle karşılanmışlardır. Ancak süreç içinde görünürlüklerinin artması, kalıcı olacaklarının anlaşılması, ekonomik ve sosyal hayata etkileri, medyanın gösterdiği profil vb. nedenlerle toplumda ötekileştirilmiş ve sosyal ayrışma dinamiklerine maruz kalmışlardır.

Ekonomik kriz, işsizlik gibi tüm sebeplerin sorumlusu olarak Suriyeli mülteciler görülmeye başlanmıştır. Bu süreçte harcandığı söylenen paralar ve sosyal yardımların miktarının, devlet yöneticileri ve basın tarafından sıklıkla dile getirilmesi ve 2018 yılında başlayan ekonomik kriz bu durumun başlıca sebeplerindendir. Özellikle kriz dönemlerinde toplumda meydana gelen olayların sorumlusu olarak göçmen gruplara tepkiler yöneltilmektedir ve tüm olayların sorumluluğu göçmenlere yüklenmektedir.[7]

Toplumsal kabulde sıkıntı yaşayan, gittikleri ülkede "öteki" olarak görülen ve birçok soruna yol açtığı düşünülen Suriyeli mültecilere karşı, olumsuz tutum ve davranışların daha belirgin olmasına neden olanlardan biri de basın yayın organlarıdır. Medya, bireyin gerçek dünyayla kurduğu ilişkiyi mülteci konusunda yeniden kurgulayarak temel çatışma noktaları belirlemektedir. Ana akım medya söylemler aracılığıyla ideolojisini topluma empoze etmektedir.[8]

---

[5] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 21.

[6] Erol Özdemir, "Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları", *Savunma Bilimleri Dergisi* 16/1 (2017), 117.

[7] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 22.

[8] Fulya Şen, "Bir 'Öteki' Olarak Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Anaakım ve Alternatif Medyada Temsili", *Atatürk İletişim Dergisi* 12 (2017), 29.

Medya Suriyeli sığınmacıları/mültecileri, "öteki" olarak işaret etmekte, tartışmalarda kurgulanmış gerçeklikler ortaya koyarak sorunu nesnelleştirmektedir. Suriyeliler, medyada sıklıkla aşırı görünür hale getirilerek, tehditkâr bir imaj çizilmekte ve sorun haline getirilerek politikaya alet edilmektedir.[9]

"Öteki" hakkında öne sürülen düşüncelerde, Oryantalist ve ırkçı önyargıların izlerini görmek mümkündür.[10] Oryantalizm paradigması ise "Batı" ve "Doğu" arasında süregelen hegemonya mücadelesidir. Batı Doğu'yu kurgularken onu ötekileştirmiş ve önyargılı ifadeler ve açıklamalarla olumsuz bir imaj çizmiştir. Bunları yaparken en etkili araçlardan biri olan medyayı kullanmış, öyle ki Doğu kendi hakkında yargılamada bulunurken Batı'nın kendi hakkındaki açıklamalarını temel almaktadır.

Edward Said'in Oryantalizm eserinde Batılıların Doğuyu ele alırken, kendi çıkarlarına uygun bir Doğu manzarası çizdiğini öne sürmüştür. Batı ve Doğu olarak inşa edilen bu düalist denklemde Batı kendini üstün görmektedir. Batının değer yargılarıyla kendini tanımlayan Doğu ise, zamanla kendi kendini oryantalize etmiş, kendinden olmayanı ötekileştirerek tanımlamaya başlamıştır. Bu durumda medyanın rolü son derece önemlidir.

Bu çalışmada son yıllarda artan Suriyeli mülteci krizinde Türk basınına yansıyan haberlerde oryantalist söylemin varlığı incelenecektir. Seçilen konu başlığı üç bölümde ele alınacaktır. Birinci bölümde, göç literatüründe geçen kavramlara açıklık getirilecek, kavramların birbirinden farkı ortaya koyularak, Suriyeli mülteci kavramından ve Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsünden bahsedilecektir. İkinci bölümde, oryantalizm, self-oryantalizm kavramları açıklanarak yerel basında oryantalist söylemler incelenecektir. Üçüncü Bölümde ise 2014-2021 yılları arasında, tirajı yüksek farklı ideolojik görüşlere sahip olması nedeniyle seçilen dört gazete -*Yeni Şafak, Hürriyet, Birgün, Sözcü*- üzerinden yazılı medyada Suriyeli mülteci haberleri incelenecektir. Gazetelerden örnek olarak seçilen haberler eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Haberler konu başlıklarına ayrılarak gazetelerdeki oranları grafikte gösterilmiş ve karşılaştırmalı değerlendirme yapılarak sonuca ulaşılmıştır.

---

[9] Tuba Livberber, "Suriyeli Sığınmacıların Türk Basınında Temsili: Haberler Üzerine Eleştirel Bir Analiz", *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13/4 (2021), 1007-1008.

[10] Deniz Alca, "Oryantalizm ve Öz-Oryantalizmin Kıskacında Mülteci Krizi", *Trends in Business and Economics* 35/2 (2022), 216.

a. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmada Türk basınında yer alan Suriyeli mültecilere yönelik söylemler, Edward Said'in kavramsallaştırdığı Oryantalizm bağlamında incelenecektir. Araştırma için farklı ideolojilere sahip Yeni Şafak, Hürriyet, Sözcü, Birgün, gazetelerindeki 2014-2021 yılları arasındaki haberler seçilmiştir. Çalışmanın amacı Suriyeli mültecilerle ilgili haber dilinde kullanılan söylemlerin ortaya çıkarılması, haber kurgusunda oryantalizmin varlığı ve bu nedenlerinin incelenmesidir.

b. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada ulusal basında öne çıkan, tirajı yüksek ve farklı ideolojilere sahip Hürriyet, Yeni Şafak, Sözcü ve Birgün gazetelerinde Suriyeli mülteci haberleri analiz edilerek oryantalist bağlamda incelenecektir. Ülke genelinde pek çok gazete çıkmakla beraber araştırmanın örneklemini oluşturan gazeteler, farklı söylemlerin görülmesi açısından yol gösterici olacaktır. Gazetelerin çevrimiçi sayfasında arama bölümüne, "Suriyeli mülteci" ve "Suriyeli" yazılarak ulaşılabilen haberler incelenecektir. Araştırmanın süresi 01.01.2014- 31.12.2021 tarihleri arasında sınırlandırılmıştır. Bu çalışmayı, bu konuda yapılan diğer çalışmalardan ayıran bir yönü de tarih aralığının geniş olmasıdır.

Gazete haberleri analiz edilirken Teun Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemin diğer yöntemlere tercih edilme sebebi, haberi kamu söyleminin bir formu olarak görmesi ve bunun yanında, metni düşünsel, bilişsel, sosyal ve politik ilişkilerle de analiz etmesidir. Bu yöntemle çalışma yapanlara göre, medya organları toplumda sadece önyargılı ve ayrımcılık yaratacak söylemleri üretmekle kalmayarak aynı zamanda, toplumun algı ve davranışlarını da manipüle etmektedir. Van Dijk yaptığı araştırmalar sonucunda azınlık, göçmen veya mülteci gibi grupların, medya metinlerinde sıklıkla sorunlu, gelişmişlik düzeyleri düşük ve ülkenin ekonomisini sarsacak ögeler olarak sunulduklarını ifade etmiştir.

Çalışmada analiz edilen haberler Edward Said'in Oryantalizm kavramı bağlamında incelenmiştir ve aynı zamanda bu çalışmayı Suriyeli mülteciler üzerine yapılan diğer çalışmalardan ayıran yönlerden biri de budur. Said, söylem, iktidar ve ideoloji bağlamından Batı'nın Doğu üzerindeki hegemonyasını incelemekte ve Oryantalizm kuramına göre bu ifadelerin kendini Doğu'dan üstün gören Batı'nın ifadeleri olduğunu belirtmektedir.

c. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada belirlenen gazetelerdeki "Suriyeli mülteci" ve "Suriyeli" haberleri, oryantalizm bağlamında incelenecektir. Kitle iletişim araçları, toplumların bilicini etkileyip, algı mekanizmasını yönetmede oldukça başarılıdır. Haberlerde kurgulanan içerikler medyanın ideolojik yaklaşımını ortaya koymaktadır. Kamuoyuna sunulan haberlerde öteki algısında hedef olanın Suriyeli mülteciler olması manipülasyonlara, dışlanmaya, ırkçılık, önyargı gibi düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Göç, temel olarak "insanların, ülkelerinde yaşanan ekonomik ve siyasal yapılarında meydana gelen gelişmeler, krizler, insan hakları ihlalleri, afetler, kıtlık, açlık, salgın hastalıklar, ülkeler arası çatışmalar, iç karışıklıklar nedeniyle topraklarını yasal ya da yasal olmayan yollardan terk etmeleri ve geçici bir çözüm olarak yaşamlarını sürdürebilecekleri daha güvenli sığınma yerleri aramaya mecbur kalmalarıdır."[11] Suriye kriziyle birlikte öne çıkan ve daha sık duyduğumuz diğer kavramlar ise sığınmacı, göçmen, mülteci gibi birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Hukuki statü olarak birbirinden farklı olmasına rağmen birbirinin yerine kullanılan bu kavramlar karmaşaya neden olmaktadır. Çalışmada bu kavramlar incelenecek ve farkları ortaya konacaktır. Bu çalışmada ise yaygın olarak kullanılan "Suriyeli Mülteci" veya "Suriyeliler" kavramı kullanılacaktır.

Suriye iç savaşı nedeniyle başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalanlar sınır komşusu olmasından nedeniyle Türkiye'ye yönelmişlerdir. Suriyeli mülteciler ülkenin pek çok bölgesinde varlıkları yoğun olarak hissedildikçe medyanın ilgi odağı haline gelmekte ve medyanın öznesi olmaktadır. Toplumda var olan değer ve önyargılara ek olarak, haber metinlerinde kullanılan dil de toplumun algı mekanizmasını etkilemektedir.

d. Araştırmanın Yöntemi

Gazete haberlerinin inceleneceği çalışmada kullanılması planlanan en uygun yöntemin Teun A. Van Dijk'ın "Eleştirel Söylem Analizi Yöntemi" olduğuna karar verilmiştir. Bu model kullanılarak yazılı medyanın haber metinlerinde oluşturduğu ideolojik söylemlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Söylem analizi yönteminin temel hedefi, dilin kullanım birimlerine dair tanımlamaları ortaya çıkmasını sağlamaktır. Eleştirel söylem analizi toplumsal

[11] Aysun Yaralı Akkaya, "Avrupa'nın Mülteci Politikalarına Oryantalist Yaklaşımı: Suriye Krizi Sonrası Avrupa ve Türkiye İlişkileri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 74/2 (2019), 360.

olarak söylemi yaratır, aynı zamanda da toplumun, inançlarını algılarını ve davranışlarını biçimlendirerek yeniden üretilmesinde oldukça önemli bir işleve sahiptir.

Çalışma kapsamında 1 Ocak 2014 ve 31 Aralık 2021 tarihleri arasında Suriyeli mülteci haberleri seçilen gazete haberleri üzerinden analiz edilecektir. Bu araştırma için dört ana akım medya kuruluşu seçilmiştir; bunlar Hürriyet, Yeni Şafak, Sözcü, Birgün gazeteleridir. Gazete seçiminde gazetelerin ideolojik yakınlıkları dikkate alınmıştır. 2018'den beri Demirören Medya grubunda yer alan Hürriyet gazetesinin muhalif bir duruşa sahipken, muhafazakâr ve milliyetçi bir tutuma sahip olduğu söylenen Yeni Şafak gazetesi ise Albayrak Grubu bünyesindedir. Diğer yandan iktidar karşıtı muhalif çizgide denilebilecek Sözcü gazetesi halihazırda Akbay Estetik Yayıncılık Şirketi bünyesindedir. Son olarak da kendini sosyalist sol bünyesinde tanımlayan Birgün gazetesi incelenecektir.[12] Farklı ve çeşitli yaklaşımlara sahip gazetelerin, farklı bakış açılarıyla topluma sundukları haberler analiz edilerek, Oryantalizm teorisi bağlamında değerlendirilecektir.

[12] Cennet Erdoğan, *Türkiye Basınında Suriyeli mülteci Kadın imgesi- Farklı Yaklaşımlar* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 11.

1. GÖÇ VE MÜLTECİLİK

İnsanoğlunun varoluşundan bu yana süregelen göç kavramı dinamik bir olgudur. Göçleri tek bir yönden değerlendirmek oldukça yanlıştır. Farklı göç biçimlerinin hepsi birbiriyle bağlantılıdır. Miller'e göre makro, mikro, ara yapılar göç esnasında iç içe geçmektedir. Toplumların göç etme sebebini sadece tek bir nedenle açıklanamamaktadır süreci daha iyi anlamak için pek çok soru sorulması gerekmektedir.

İnsan hareketliliği daha uzun yıllar önemli bir faktör olarak kalmaya devam edecektir.

Göç kendi içinde birçok kavramla ilişkilidir. Kavramlar uluslarası ölçekte ve Türkiye özelinde hukuki ve sosyolojik boyutuyla ele alınacaktır.

1.1. Göç

Tarihsel süreçte meydana gelen birçok önemli olay göçlerin yaşanmasına sebep olmuştur. 1970lerden beri giderek artan uluslarası göç küreselleşme için oldukça önemlidir. Küreselleşme sayesinde insan, ticaret, fikir gibi birçok unsur yaygınlaşmıştır. Miller'e göre "Uluslarası göç sıklıkla farklı biçimdeki çatışmaların neden ve sonucudur." İnsanlığın varoluşundan beri devam eden göç hareketleri ekonomik ve sosyal sonuçlarından dolayı son yıllarda daha çok önem kazanmaktadır.[13]

Dünya politikası üzerinde artan etkisi ve hacminin özellikle son yıllarda artmasıyla birlikte sürekli gündemde olan göç, insanlığın varoluşundan bu yana var olan dinamik bir olgudur. Genellikle coğrafi iki mekân arasında sürekli veya geçici nüfus değişikliklerini ifade etmektedir.[14] İnsanlığın var olduğu ilk günden bu yana ortaya çıkan mekânsal değişikliklerin genel adı olarak göç, tarih boyunca insan hareketliliğin ve toplumsal değişimlerin ana unsuru olarak görülmektedir.[15]

Göç üzerinden kavramsal tartışmalarda genellikle ilk ele alınan nüfus üzerine etkisidir. Faist, Bozkurt ve Barut'a göre göç, bir yerleşim biriminden diğerine, bir toplumsal veya siyasal

---

[13] Stephen Castles-Mark J. Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, çev. Bülent Uğur Bal-İbrahim Akbulut (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018), 3-12.

[14] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 25.

[15] Yakup Bulut-Muzaffer Bimay, "Göçe İlişkin Kavram ve Kuramlar", *Yerel ve Ulusal Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*, ed. Yakup Bulut-Soner Akın, (İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2020), 10.

birimden diğerine doğru bir akımdır. Bir başka göç tanımına göre "belli zaman diliminde veya süreklilik kazanmış bir biçimde bir yerleşim biriminden diğerine doğru, bireysel ya da kitlesel hareketi içeren ve genellikle bireysel açıdan daha iyi bir yaşam standardına ulaşma amacıyla gerçekleşen nüfus hareketidir."[16] Salt demografik boyutta göç tanımlamaları, göçün anlaşılması noktasında yetersiz kalmaktadır.[17]

Göç eden kişilerin kendileriyle birlikte götürdüğü bireysel, sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel birçok etken gittikleri yerde etkileşim kurmalarını sağlamaktadır. "Mikro(bireylerarası)", "mezo (hane halkı)" ve "makro(uluslarası)" boyutlarda etkileşimi olan göç konusu, birçok çalışma disiplininin çalışma noktası içinde yer alması ve sürekli gündemde olması nedeniyle kavramsal bir çerçevesini çıkartmak kolay değildir.[18]

Göç kavramı birçok yönden incelenmiştir. İç göç-dış göç, gönüllü göç-gönülsüz göç, ilkel, zorlayıcı, zorunlu göç gibi farklı gruplandırmalar ortaya konmuştur. Göçler birçok farklı forma bürünebilmektedir. Genelde çoğu göçmen bir süre sonra yerleşimci olmaktadır. Bu göçler sonucunda ekonomik, toplumsal, demografik yapılar değişime uğrayarak sıklıkla ulusal kimliklerin sorgulanmasına neden olmaktadır. Yıllar geçtikçe hacmi daha fazla artan göçler küresel değişim üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Dünyada meydana gelen ekonomik değişimler siyasi ve şiddetli çatışmalar göçün devam etmesine neden olurken yeni göç biçimlerini de ortaya koymaktadır.[19]

Uluslarası göç kavramını dosdoğru ilerleyen bir çizgi olarak düşünmek zordur. Toplumsal değişimlere neden olan, insanların bundan sonraki hayatını ve sonraki kuşakları etkileyebilecek bir sürekliliktir. Uluslararası göçle ilgili konularda iş birliği yapmak siyasetçileri göçü kontrol altına alabilmek için daha geniş kapsamlı tedbirler almaya yönelmiştir. "Mülteciler ve sığınmacılarla ilgili politikalar çağdaş göç hareketinin önemli bir belirleyicisidir."[20]

---

[16] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 27.

[17] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 26.

[18] Bulut-Bimay, "Göçe İlişkin Kavram ve Kuramlar", 10.

[19] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 3-12.

[20] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 29-34.

Göçün tanımı TDK'ya göre şöyledir: "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret."[21]

Göç terimlerine sözlüğüne göre ise "Göç": "Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir."[22]

Göç süreci sosyal dinamiklere bağlı olmakla birlikte mülteci ve sığınmacı olmak farklı sebeplere bağlı olmaktadır. Yaşadıkları ülkede eziyet, hak ihlali, şiddet sömürü gördükleri için zorunlu olarak ayrılmaktadırlar. Genelde mecburi olarak ilk gittikleri yer ekonomik olarak istikrarsızlıkların hüküm sürdüğü komşu ülkelerdir. Daha iyi bir yaşam şansı sunan ülkelere gitmek için çabalamaktadırlar ancak bu çok az bir kısmı için mümkün olmaktadır. Bu durum zorunlu göç ve ekonomik göç arasında ayrım yapmayı zorlaştırır. Göçmen işçilerin ve mültecilerin birbirinden farklı şartlarda ve yasalarda göç ettiklerini dikkate almakta fayda vardır.[23] Özellikle yaşanan iç savaşlar, ekonomik ve siyasi krizler, küresel ve bölgesel etkiler sonucunda ortaya çıkan birçok olgu göçle ilintili hale gelmektedir. Göçle ilgili kavramlar genellikle uluslarası arenada göç edenlerle ilgili statülerde ortaya çıkmakta ve kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Yanlış kullanımlar ve kavramsallaştırmalar "yanıltıcı bir tarafgirliğe" neden olmaktadır. Bu çalışmada kavramlar uluslarası göç hukuku ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün belirlediği çerçevelerde açıklanmıştır.[24]

1.2. Göçmen

Uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir 'göçmen' tanımı bulunmamaktadır. Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve 'kişisel uygunluk' sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek

[21] … (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Erişim 15 Nisan 2022).

[22] … (Göç Terimleri Sözlüğü, Son Erişim 8 Temmuz 2022).

[23] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 44.

[24] Bulut-Bimay, "Göçe İlişkin Kavram ve Kuramlar ", 11-12.

ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında, turist veya iş adamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir.[25]

Türk Hukukunda ise göç, "yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkısını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkısını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı" ifade etmektedir.[26]

5543 sayılı İskan Kanunu'nun 3/d maddesine göre göçmen olmak; "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır" şeklinde açıklanırken; ayrıca 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12. maddesinin (c) bendine göre göçmen olarak kabul edilen kişilerin milli güvenlik ve kamu düzeni açısından herhangi bir engel teşkil etmemesi durumunda İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararıyla Türk vatandaşlığına alınabilecekleri kanunu da çıkarılmıştır.[27]

1.3. Sığınmacı

Mülteci kavramıyla karşılaşılan ve sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılan bir diğer kavram sığınmacı kavramıdır. "Sığınmacılar, uluslararası sınırlar içinde koruma arayışında olan ancak mülteci statüleri henüz karara bağlanmamış, kişilerdir." Sığınmacıların mevcut durumlarını belirlemek uzun yıllar aldığı için belirsiz bir statüde beklemektedirler. Ülkelerde yetersiz sosyal yardımlar ve iş bulma gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Sığınmacı başvuruları büyük oranda reddedilmekte, pasaportları olmadığından veya geldikleri ülke tarafından da kabul edilmedikleri için kendi ülkelerine gönderilememektedirler.[28]

---

[25] Uluslararası Göç Örgütü (IOM), "Göç", *Göç Terimleri Sözlüğü*, ed. Bülent Çiçekli, (İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009), 22.

[26] Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Resmî Gazete 28615 (11Nisan 2013), Kanun No. 6458, md. 3/1.

[27] İskân Kanunu (İK), Resmî Gazete 26301 (19 Eylül 2006), Kanun No. 5543, md. 3/d. 26 Eylül 2006).

[28] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 145-146.

Uluslarası Göç Hukukuna (IOM) göre belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin başvurunun sonucunu bekleyen kişiler sığınmacı olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz bir karar çıktığında ülkeyi terk etmeleri istenmekte, ülkede kalma izni alamazlarsa sınır dışı edilmektedirler.[29]

Irkı, inancı, siyasi görüşü vb. kimlik farklılıkları sebebiyle vatandaşı olduğu ülkede baskı hisseden, ötekileştirme, ayrımcılık, dışlanma veya şiddete maruz kalan veya kalma potansiyeli nedeniyle kendi ülkesini terk edip başka ülkeye zorunlu olarak göç edip mülteci statüsü elde etmek için başvuruda bulunan kimselere sığınmacı denilmektedir. Sığınmacılık geçici bir durumdur. Mültecilik talebi kabul edildiğinde sona ermektedir.[30]

1.4. Mülteci

Küresel göç günümüzde sadece düzenli göçmenleri değil sığınmacıları, mültecileri düzensiz göçmenleri içeren bir kavram olmuştur. Bulundukları ülkeleri bırakmak zorunda kalan sığınmacı ve mülteciler hukuki anlamda farklı düzenlemelere maruz kalmıştır.[31]

Bu düzenlemelerin ilki BMMYK'nın kurulmasıyla gerçekleşmiştir. "BMMYK(UNHCR), II. Dünya Savaşı'nda evlerini kaybetmiş zorunlu olarak yer değiştirmek zorunda kalan insanlara yardım etmek amacıyla 1950 yılında kurulmuştur." BM Genel Kurulu kararıyla kurulan bu kurumun amacı savaş yüzünden yer değiştirmek zorunda kalan mültecilere uluslarası koruma sağlamak ve karşılaştıkları sorunlara acilen çözüm bulmaktır. [32]

BMMYK'nın ilgi alanına giren kişiler, "dini, tabiiyeti belli bir toplumsal guruba mensubiyeti ve siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm korkusu içinde olanlar ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya korktuğu için yararlanmak istemeyen; ya da uyruğu yoksa ve bu tür olayla neticesinde ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönemeyen şahıslardır".[33]

---

[29] Oğuzhan Bozkurt, *Türkiye'de Mültecilik Olgusunun Sosyolojik Açıdan İncelenmesi*, (Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 11.

[30] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 117.

[31] Ayselin Yıldız, "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık", *Göç Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2017), 42.

[32] Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK). "UNHCR BM Mülteci Örgütü Türkiye". (Erişim 7 Temmuz 2022).

[33]… (BMMYK, 25 Mayıs 2022).

1951 tarihinde kararlaştırılmış Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonuna (Cenevre Sözleşmesi) göre mülteci "özel bir sosyal veya politik gruba üyeliği, milliyeti, dini, ırkı gibi nedenlerle şiddete maruz kalma korkusu yaşayan ve bu nedenle ülkesine dönme imkânına ve isteğine sahip olmayan, milliyetine tabi olduğu ülkenin sınırları dışında yaşayan kimsedir"[34] 1951 tarihli bu karar uluslarası boyutta mültecilerle ilgili ilk karardır. Dünya genelindeki 190 ülkenin 140 tanesi bununla ilgili 1967 protokolünü imzalamıştır. Buna göre ülkeler mültecileri şiddet ve baskı gördükleri ülkelere göndermeyeceklerdir. Genel olarak mülteciler kendi ülkelerine yakın ülkelerde mülteci statüsü kazanmaktadır. Burada yaşam şartları zor olursa Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği mültecileri başka ülkelere yerleştirmeye çalışmaktadır.[35]

Tarihsel olarak bakıldığında 1980'lerin ortalarından itibaren dünyada mülteci ve sığınmacıların sayısında büyük bir artış meydana gelmiştir. Bu insanlar ekonomik veya yaşam tarzı değişikliği gibi nedenlerden farklı olarak, bulundukları yerlerde meydana gelen çatışmalardan şiddetten kaçan zorunlu göçmenlerdir. Mülteciler ve sığınmacılar gittikleri ülkelerde suç oranlarının, işsizliğin artmasının nedeni olarak görüldükleri için politikacılar, gazeteciler tarafından hedef gösterilmiştir. Dünyada mevcut mülteci rejimleri İkinci dünya Savaşı ve Soğuk Savaş'tan sonra şekil almaya başlamıştır. 1990'lı yıllardan sonra ise dünyada meydana gelen birçok olay neticesinde ülkelerin mülteci ve sığınmacı alma politikaları değişmeye başlamıştır.[36]

1990lı yıllarda aşırı sağ hareketler yükselmeye başlamış, yabancılara saldırılar kamu düzenini bozmaya başlamıştır. Avrupalı devletler bunun sonucunda, vize politikaları, yön değiştirme politikaları, mülteci statüsü yerine geçici koruma talepleri, devlet dışı faktörlerin neden olduğu yer değiştirmelerde, mülteci statüsü verilmemesi gibi birtakım kısıtlamalar getirmiştir.[37]

Mülteciler gittikleri ülkeye yasal olmayan yollarla girmiş olsalar bile geliş nedenlerini belirtmeleri durumunda, hukuki yaptırımların muhatabı olmamaktadır. Güvenlik veya toplum düzenine aykırı bir durum gerçekleşmediği sürece sınır dışı edilmezler ve hayatlarının risk

[34] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 144.

[35] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 144-145.

[36] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 146-150.

[37] Castles-Miller, *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, 144-150.

altında olduğu ülkelere gönderilmezler (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi, 1951). Cenevre Sözleşmesi'ne göre aşağıdaki durumlarda mültecilik statüsü verilmez:

- "Barışa karşı suç, savaş suçu ya da uluslararası belgelerdeki tanımına göre insanlık suçu işleyenler
- Mülteci başvuru yaptığı ülke dışında siyasi olmayan önemli bir suç işleyenler,
- Birleşmiş Milletler'in ilke ve hedeflerine aykırı eylemlerde bulunanlar."[38]

Türkiye'de mülteci ve sığınmacılarla ilgili ilk belge düzenlemesi 1934 yılında çıkarılan İskân Kanunu ile olmuştur. Bu kanuna göre göçmen, "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlar"[39] olarak tanımlanmıştır. Tanım incelendiğinde milliyetçi bir bakış açısı göze çarpmaktadır.[40] 1990'lı yıllara bakıldığında Türkiye'ye yönelik 3 büyük göç dalgası vardır. 1991 yılında Körfez Krizi sonrası gelen Iraklı sığınmacıların ve 1992 yılında Bosna Savaşı sonrası gelen sığınmacıların sayısının yüksek olması, Türkiye'yi yeni kararlar almaya yönlendirmiştir.[41]

1994 yılında sığınmacılarla ilgili bir yönetmelik kabul edilmiştir. Buna göre mülteci "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder.[42]

Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ne (UNHCR, 1951) 1. maddesindeki mekân bakımından öngörülen seçme hakkını kullanarak "Coğrafi Kısıtlama" getirerek taraf olmuştur. Uluslarası literatüre göre mültecilik sığınmacıdan sonraki bir kategoridir. Sığınmacı gittiği ülkede mülteci

---

[38] Bozkurt, *Türkiye'de Mültecilik Olgusunun Sosyolojik Açıdan İncelenmesi*, 10-11.

[39]… (İK, 14 Nisan 2022, md. 3).

[40] Doğuş Şimşek, "Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 40/2 (Kasım 2018), 374.

[41] 1990 Sonrasında Türkiye'ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri, 95.

[42] … (GİB, 22 Mart 2022).

şartlarını taşıyıp taşımadığı incelenene kadar şartlı mülteci konumundadır. Buna göre şartlı mülteci; Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle, mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişidir.[43]

Uluslarası mülteci hukukunda mevcut mülteci-sığınmacı ayrımı Türk hukukunda kabul edilen mülteci sığınmacı ayrımından coğrafi kısıtlama nedeniyle farklılık göstermektedir. Uluslararası hukuka göre sığınmacıların mülteci statüsü kazanması mümkün iken Türk mülteci hukukunda sığınmacının mülteci statüsü kazanması coğrafi kısıtlama nedeniyle zor olmaktadır.[44]

Türkiye Avrupa dışından gelenlere mülteci statüsü tanımadığı için sınırdan resmi veya gayri resmi yollarla geçenlere karşı bir sorumluluğu olmadığı şeklinde anlaşılmamalıdır. Cenevre Sözleşmesinin 33. Maddesine göre "hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal guruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir." Bu geri gönderememe maddesinden dolayı Türkiye Avrupa dışından gelen mültecilere üçüncü bir ülkeye yerleşene kadar ev sahipliği yapmaktadır. Mültecilik için başvuru yapanlar, şartlı mülteci olarak Türkiye'de beklemektedir.[45]

1.4.1. Şartlı Mülteci

Yabancılar ve Uluslarası Koruma Kanunu'nun 62. Maddesine göre şartlı mülteci "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanmayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri

[43] … (GİB, 22 Mayıs 2022).

[44] Yıldız, "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık", 46.

[45] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 119.

sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir." biçiminde açıklanmaktadır.[46]

Bu kanuna göre Türkiye Avrupa ülkeleri dışından gelenlere üçüncü ülkeye yerleşene kadar şartlı mülteci statüsünde geçici koruma sağlamaktadır.

1.4.2. İkincil koruma

Bu maddeyle şartlı mülteci veya mülteci tanımı dışında kalanların can güvenliği ve işkenceden korunması esas alınmıştır.[47]

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında 63. Maddeye göre "*mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşei ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) *Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşei ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade etmektedir."*[48]

1.4.3. Geçici koruma

"Geçici koruma ise, kitlesel göçle akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur." 2004 tarihli 100 No'lu Birleşmiş Milletler Yürütme Komitesi kararına göre, kitlesel sığınma olabilmesi için uluslarası bir sınıra büyük bir miktarda insan hareketliliğinin olması ve sınırlarından geçilen devletin bireysel sığınma

[46] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 120.

[47] M. Murat Erdoğan, *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniveristesi Yayınları, 2015), 52.

[48] … (GİB, 28 Mayıs 2022).

muamelelerini işleme koyamaması gerekmektedir. Bu şartlarının tümünün bir araya gelmesi durumunda geçici koruma sağlanmaktadır.[49]

Bu statü Türkiye'de, Suriyelilere sağlanan statüdür. Türkiye'de Suriyeli mülteciler başlığı altında detaylıca ele alınacaktır.

1.5. Türkiye'de Suriyeli Mülteciler

2011 yılında Suriye'de Arap Baharı protestolarının iç savaşa dönüşmesi gibi sebepler yüzünden çok fazla insan yerinde ayrılmak zorunda kalmıştır. Yerinden edilenlerin çoğu Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelere sığınmıştır. Türkiye'nin "açık kapı politikası" sebebiyle sayıları sürekli artmaya devam etmiştir. Öncelikle sınıra yakın noktalarda barınma merkezleri kurulmuş ancak sayı artınca kapasite yetersiz kalmıştır ve mülteciler ülke içine dağılmıştır.[50]

Türkiye'ye gelen Suriyelilerin tanımlanması noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Göçmen, sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma gibi birçok kavram kullanılmaktadır. Belirtildiği üzere bu kavramlar birbirinden farklıdır. Hukuki açıdan tanımlarını bilmek, Türkiye'deki Suriyelilere ilgili daha doğru kararlar vermek açısından yerinde olacaktır. Suriyeliler geldikleri ilk dönem gerek yazılı gerek görsel basında "misafir" olarak isimlendirilmiştir. Bu isimlendirme hukuksal açıdan 2011 Ekim ayında "geçici koruma statüsü" alana kadar devam etmektedir. Geçici koruma statüsü almaları Suriyelilerin Türkiye'deki eğitim, sağlık, barınma, korunma vb. gibi pek çok hak elde ederek yasal temelde kabullerini sağlamaktadır.[51]

Türkiye, göç konusunda daha etkili politikalar üretilmesi ve uygulanması için birtakım düzenlemeler yapmıştır. En mühimi de 04.04.2013 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur.[52] Bu kanun neticesinde Göç İdaresi

[49] … (GİB, 28 Mayıs 2022).

[50] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 97.

[51] Selma Filiz, *Türk Yazılı Basınında Suriyeli MültecilerinTemsili*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2018), 19-20.

[52] … (GİB, Erişim 5 Temmuz 2022).

Genel Müdürlüğü kurulmuştur.[53] Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kararnameye göre ile Başkanlık statüsü kazanmıştır.[54]

22 Ekim 2014 geçici koruma yönetmeliği büyük ölçüde Suriyeliler krizi etkilerini üzerinde taşımaktadır. Coğrafi çekince maddesi nedeniyle şartlı mültecilik kavramına yer verilmiştir.[55] Ülkemizde geçici koruma, 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesi ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde sağlamaktadır."[56]

"Geçici koruma, kitlesel göçle gelen akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur." 2004 tarihli 100 No'lu Birleşmiş Milletler Yürütme Komitesi kararına göre kitlesel sığınma olabilmesi için uluslarası bir sınıra büyük bir miktarda insan hareketliliğinin olması ve sınırlarından geçilen devletin bireysel sığınma muamelelerini işleme koyamaması gerekmektedir. Bu şartlarının tümünün bir araya gelmesi durumunda geçici koruma sağlanmaktadır.[57]

Türkiye'ye gelen Suriyelilere sağlanan statü geçici koruma statüsüdür. Türkiye, geçici koruma için Suriyelilere sağladığı şartlar şunlardır:

a) "Açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul,
b) Geri göndermeme ilkesi,
c) Gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması."[58]

"22 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel ve bireysel olarak Türkiye sınırıma gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslarası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacaklar. Geçici

[53] … (GİB, Erişim 4 Temmuz 2022).
[54] … (GİB, Erişim 5 Temmuz 2022).
[55] … (GİB, Erişim 5 Temmuz 2022).
[56] … (GİB, Erişim 28 Mayıs 2022).
[57] … (GİB, Erişim 28 Mayıs 2022).
[58] … (GİB, Erişim 23 Temmuz 2022).

korumanın uygulandığı süre içinde bireysel uluslarası koruma başvuruları işleme konulmaz."[59] Bu maddenin not düşülmesiyle birlikte Suriyelilerin statüsüyle ilgili mevzuattaki karışıklık ortadan kaldırılmıştır.[60]

Geçici koruma statüsünde herhangi bir süre kaydı tutulmaması nedeniyle eleştiriye açıktır. Sadece 10. Maddeye göre Bakanlar kurulunun geçici korumanın tarihini ve süresini belirleyebileceği ibaresi not düşülmüştür.[61]

Bu Yönetmeliğin 22 maddesine göre kayıt işlemlerinden sonra geçici koruma kimlik belgesi düzenlenmesi, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu dolayısıyla yabancı kimlik numarası verileceği belirtilmiş ve Adrese Kayıt Sistemi'ne kaydedileceğini ifade eden 21. Maddeye yer verilmiştir. 26. Maddesine göre de yabancılara eğitim, sağlık, iş sosyal yardım ve hizmetler ile ayrıca tercümanlık vb. hizmetlerin sağlanacağına dair hükümler yer almaktadır.[62]

Sağlık hizmetleri kapsamında temel ve acil hasta hizmetlerinden hasta katılım payı alınmayacağına dair ibare vardır bu harcamaların AFAD tarafından ödeneceği belirtilmiştir. Temel Eğitim faaliyetlerine yönelik başlıkta ise ilköğretim ve ortaöğretim için gerekenler Millî Eğitim Bakanlığı mevzuatı çerçevesinde yürütüleceği vurgulanmıştır. Ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora ile ilgili hususlar YÖK'ün belirleyeceği belirtilmiştir.[63]

Geçici koruma altında olanların iş piyasasındaki durumu "geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar kurulunca belirlenir. Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Bakanlar kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabilir." Maddesiyle belirlenmiştir.[64]

---

[59] … (GİB, Erişim 5 Temmuz 2022).

[60] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 122.

[61] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 123.

[62] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 123-124.

[63] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 123-124.

[64] *Türkiye'deki Suriyeliler Özel Rapor* (Ankara OMBUDSMANLIK, 2018)161-164.

Geçici koruma yönetmeliğin 11 ve 12. Maddesine göre, geçici mültecilerin hukuki konumu, Bakanlar Kurulu kararıyla sonlanabilir ya da mültecilerin üçüncü bir ülkeye kabul edilmesi durumunda veya ölmesi halinde geçici koruma bireysel olarak sona ermektedir.[65]

İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için barınma merkezleri dışında da yetişkin eğitim merkezleri oluşturmuştur. Bu merkezler entegrasyon için son derece önemlidir. Barınma merkezlerinde mültecilere sağlık hizmetleri de verilmekte ve bu merkezlerde pek çok sağlık personeli çalışmaktadır. Ayrıca bahsedilen merkezlerin dışında da Suriyeli mültecilere, sağlık ve eğitim hizmetleri sunulmaktadır.[66]

Suriyeli mültecilerin ekonomiye olan etkilerini sınıflandırırken ilk olarak emlak piyasası ele alınmalıdır. Kente gelen nüfus konut talebinde artışa bunun akabinde fiyatların yükselmesine neden olmuştur. Özellikle 2018 itibariyle, Türkiye ortalamasının üzerinde mülteciye ev sahipliği yapan Adana, Bursa, Gaziantep, Maraş, Kayseri, Kilis, Konya, Mardin, Mersin, Osmaniye, Şanlıurfa gibi kentlerde kiralarda büyük miktarlarda artış yaşanmaktadır. Ayrıca mal ve hizmet fiyatlarında, talepte meydana gelen artış, fiyatlarda yükselmeye neden olmakta, yerli halkın alım gücü düşürmektedir.[67]

Bir diğer konu da emek piyasasına olan etkileridir. Suriyeli mültecilerin emek piyasasında aktif iş potansiyeli olarak bulunması yerli işgücünü olumsuz biçimde etkilemektedir. Bir diğer önemli konu da Suriyelilere harcanan kamu miktarlarının maliyetidir. Uluslarası arenada bu harcamalar takdir toplamakta ancak yerli kamuoyunda eleştiriye neden olmuştur. Faturalandırılan ve faturalandırılmayan tüm hizmetler göz önüne alındığında büyük miktarlar harcanmaktadır. Veriler incelendiğinde mültecilere harcama yapan tüm ülkelerin endekslerinden fazla olduğu görülmektedir.[68]

Türkiye sığınmacı olma konusunda zaman veya coğrafi kısıtlama uygulamamaktadır ancak mültecilik statüsünü sadece Avrupa kökenlileri verildiği için Avrupa dışından gelenlerin alabileceği en yüksek statü sığınmacı statüsüdür. Yaygın bilinenin aksine savaştan

[65] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 123-124.

[66] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 99.

[67] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 105.

[68] Tümeç, *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, 107-116.

kaçarak Türkiye'ye sığınanlar ancak sığınmacı statüsüne erişmekte veya kaçak göçmen olmaktadır.[69]

[69] *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar* (İstanbul: SETA Yayınları, 2015), 14.

2. ORYANTALİZM, SELF-ORYANTALİZM, BASINDA ORYANTALİST SÖYLEM

Arap baharı sonrası Ortadoğu coğrafyasında beklenen sonuçlar her ülkede aynı şekilde gerçekleşmemiştir. Bazı ülkelerde ekonomik siyasi iktidarsızlığın hüküm sürdüğü, diktatörlerin kendi halkına zarar verdiği rejimlere dönüşmüştür. Sonucunda ise büyük bir göç dalgasına ve insan hareketliliğine neden olmuştur. Bu yoğun göçler Doğu'da ve Batı'da sosyal, politik, idari, iktisadi sorunlara yol açmış, karışıklıkların yaşandığı ülkelerde ise iktidarların kendi halklarını yok ettiği büyük bir insani krize dönüşmüştür. 11 Eylül olaylarından beri süregelen Ortadoğulu Müslüman algısı, Arap baharı sonrası meydana gelen iç savaşlar sonucunda yaşanan büyük göç dalgalarıyla beraber Batı'da var olan oryantalizm temelli söylemler artmıştır. Ortadoğu toplumları ise ülkelerindeki krizleri anlamlandırma noktasında, Batı bakış açısını odak noktasına almakta ve kendi kendilerini ötekileştirmektedir.

Mevcut "Suriyeli mülteci" algısının Batı merkezli olarak yeniden inşasında Türkiye basınının bakış açısı, bu çalışmada seçilen gazete haberleri üzerinden incelenecektir. Ancak bundan önce bu kavramların ifade ettiği anlamlar üzerinde durularak meselenin daha iyi aydınlatılması amaçlanmaktadır.

2.1. Bir Kavram Olarak Oryantalizm

Oryantalizm kelimesi aslen Fransızca "orientalisme" kelimesinden türetilmiştir ve bu kelime bünyesinde birçok anlamı barındırmaktadır. Asya ve Avrupa arasında değişen tarihi ve kültürel ilişkileri, Doğu olarak isimlendirilen bölge hakkında ön kabulleri, 19.yüzyılın ilk yarısından itibaren başlayan Doğu kültür ve geleneklerinin araştırılmasını ve bu alanda söz söyleme yetkisini ifade eden ilim dalıdır. Oryantalizm kavramının sözlük anlamı ise kısaca "Doğu bilimidir".[70] Kavram 1838 yılında Doğu incelemesi anlamında kullanılarak *Dictionnaire de l'Académie française*'e yer almaya başlamıştır.[71]

Yücel Bulut'a göre Oryantalizmin tanımına yönelik pek çok farklı yaklaşım bulunmaktadır ancak bunlar temelde iki kategoriye ayrılmaktadır. İlk kategoriye göre oryantalizm akademik bir kavramdır ve olumlu bir anlamı bulunmaktadır. Bu gruptakiler oryantalizmin diğer kültürleri tanımada işe yaradığını, objektif bir bilim dalı olduğunu savunmaktadır ve Batı'nın

[70] Türk Dil Kurumu Sözlüğü, "Oryantalizm" (16 Haziran 2022).

[71] Yücel Bulut, "Oryantalizm", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Erişim 4 Temmuz 2022).

kurduğu emperyalist düzenden bahsetmemeye meyillidir.[72] İkinci kategorideki oryantalizm tanımı ise daha negatiftir; Oryantalizmin işlevinden ve sonucunda meydana gelen olaylardan bahsetmektedirler. Bu tanıma göre misyonerlik faaliyetleri de bunun içine girmektedir. Bu negatif anlatının en önemli eserlerinden biri de Edward Said'in Oryantalizm eseridir. Bu eserde "oryantalizm ve sömürge, ekonomi, politika ilişkilerinden detaylı bir biçimde bahsedilmektedir. Üçüncü bir anlamı ise oryantalizmin "tarihi ve maddi" anlatımıdır. Buna göre ise Şark, hakkında toplu yargılarda bulunan bir müessesedir ve oryantalizm Doğuya hâkim olmak isteyen Batı'nın yoludur.[73]

Edward Said'e göre oryantalizm "Antropolog, sosyolog, tarihçi veya dilbilimci olsun, özel veya genel bir açıdan şarkı öğreten, yazıya döken yahut araştıran kimse Şarkiyatçıdır ve yaptığı şey şarkiyattır… Oryantalizm'in daha geniş bir manası daha vardır: oryantalizm Doğu ile Batı arasında ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayalı bir düşünüş biçimidir… Şimdi oryantalizmin üçüncü anlamına geliyorum: On sekizinci yüzyıl sonlarını kabaca belirlenmiş bir başlangıç noktası kabul edersek, oryantalizm Şark ile uğraşan toplu müessesedir; yani şark hakkında hükümlerde bulunur, Şark hakkında kanaatleri onayından geçirir, Şarkı tasvir eder, tedris eder, iskan eder, yönetir kısacası Doğu'ya hakim olmak, onu yeniden kurmak ve onun amiri olmak için Batı'nın bulduğu bir yoldur."[74] Bu tanıma göre Oryantalizm, Doğuyla ilgili birtakım argümanlar ortaya koyup, görüşlerini meşrulaştıran araçlar icat ederek Doğuyu yeniden yapılandıran ve onun hâkimi olmak için Batı düşüncesinin bulduğu yoldur.[75]

Said oryantalizm kuramıyla sömürgeci söylemin birbirini desteklediğini ifade etmektedir. Bir toplumu sömürerek üstünlüğünü korumak isteyen toplumun, başka bir kültürü kendine eşit olarak görmesi imkansızdır. Sömürgeleştirilenlerin imgesi, sömürge yapan devletlerin davranışlarını görmezden gelecek şekilde inşa edilmektedir ve aşırı kutuplaştırıcı bir eğilim taşıyan bu düzende sömürgeciye karşı direnmek imkânsız hale gelmektedir.[76]

Doğu'ya hükmetmek için Batı, heterojen toplulukları Doğu kisvesi altında birleştirerek tek vücut haline getirmektedir ve bu yaklaşım Batı'nın hakimiyetini kendi evreninde

---

[72] Yücel Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2002a), 16-17.

[73] Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, 19-20.

[74] Edward W. Said, *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, çev. Berna Ülner (İstanbul: Metis Yayınları, 2013), 15-22.

[75] Said, *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, 13.

[76] Güliz Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki* (İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2009), 154.

meşrulaştırmaktadır. Said, sömürgeci yaklaşımın meşrulaştırılmasında ve sürecin devam etmesindeki etkiyi göstermek için Foucault'nun bilgi ve iktidar kavramını kullanmıştır.[77]

Said, Oryantalizm kitabındaki düşüncelerini metodolojik hale getirirken Foucault'nun söylem kavramından faydalanmıştır. Böylece "bilginin öznesi olan insanın nasıl nesne konumuna getirildiğini" ifade etmiştir. Foucault'nun bilgi/iktidar ilişkisi bağlamında Batı'nın doğuya egemen olma süreci daha iyi anlaşılmaktadır.[78]

Edward Said emperyalizmi eleştirmekte, Batılı kurumların dil, kültür, edebiyat medya, kurumlar üzerinden Doğu üzerinde hakimiyet kurduğunu ifade etmektedir. Batı'nın medyanın yanı sıra roman ve hikâye gibi unsurları da kullanarak bir doğu imajı yarattığını Said çalışmasında detaylıca ortaya koymaktadır. Oryantalizm ise tüm bu çalışmalarla biçimlenmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.[79] Doğu ve Batı hakkında bir yargıda bulunan tüm saha çalışanları ve düşünürler Batı'nın Doğu'ya üstünlüğü varsayılarak çalışma yapmaktadır bundan dolayı farkında olarak veya olmayarak oryantalizme katkıda bulunmaktadırlar. Toplumlar ve toplumun kültürel ilişkilerine bakıldığında tarafsız olmayan, eşitliğe karşı bir söylemin var olduğu görülmektedir. Edward Said bu durumu hâkim zihniyetin altında olanların, kendinden güçlü olanın değerlerini kabul etmek zorunda hissetmesiyle ilişkilendirmektedir.[80]

Said'in metodolojisine göre Foucault'un söylem kavramının önemli olmasının nedeni bilgi ile güç arasındaki ilişkiyi, Doğu üzerinden tanımlayarak bilginin öznesi olan insanın nesne konumuna gelişini göstermek istemektedir. Foucault'nun bilgi iktidar modeli kapsamında, hakikatin ne olduğu güce hâkim olan iktidar sahipleri tarafından belirlenmektedir. Said bu metodolojiyi ve Gramsci'nin hegemonya kavramını da ele alarak iktidar ve rıza kavramlarının ilişkisini ortaya koymaktadır. İktidar sahipleri, rıza ve güç kullanarak kitleleri tahakküm altına almaya çalışmakta, özellikle edebi yazınsal metinlerde tahakkümünü gerçekleştirmektedir.[81]

Doğu denilen kavram aslında nedir ve Doğu denince aklımıza hangi coğrafi bölgeler gelir? Said'e göre coğrafi olarak sınırları çizilmiş bir Doğu gösterilememektedir. Tarih boyunca sürekli değişkenlik göstermektedir. Doğu ve Batı her ikisi de insan yapımıdır, sınırın nerede

---

[77] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki*, 156.

[78] Gül Turanlı, "Edward Said'in Oryantalist Söylem Analizi", *Şarkiyat Mecmuası* 30/1 (2017), 105.

[79] Turanlı, "Edward Said'in Oryantalist Söylem Analizi", 112.

[80] Turanlı, "Edward Said'in Oryantalist Söylem Analizi", 112.

[81] Turanlı, "Edward Said'in Oryantalist Söylem Analizi", 115.

başlayıp nerde bittiği konusunda net bir şey söylenemez. Doğu da tarih boyunca süregelen bir düşünce yapısına, ortak bir kültüre, geleneğe sahiptir ve Batıyla birbirini desteklemektedir.[82]

"Milica Bakic-Hayden "Çoğalan Oryantalizmler" adlı eserinde Doğu'nun tek değil birden fazla olduğunu ve bu Doğuluların derecesinin oryantalizm üzerinden yükseldiğini dikatominin yeniden üretimi" olduğu ifade etmektedir. Balkanlar en doğudur, Asya Doğu Avrupa'dan daha doğudur gibi konumlandırmalar buna örnek gösterilmektedir.[83]

Bir kavram olarak Doğu, Asya toplumlarının Batı'dan daha aşağı konumda olduğu bir dönemde geliştirilmiştir ve 18. yy. başlarında olgunlaştırılmıştır. Osmanlı, Kuzey Afrika ve Çin de bundan etkilenmiştir öncelikle Çinlilerin ten rengiyle ilgili nitelendirmeler değişmiş, sonra onların olağanüstü kültürlerine rağmen, yapı olarak daha tembel olmaları, daha içe dönük olmaları hakkında birtakım önermeler ortaya atılmış ve sonuçta Çin de "Doğu"laştırılmıştır. Doğu ruhuna ilişkin bu tür karikatürize yaklaşımlar Batı'da, Avrupalı olmayanın daha aşağı bir yaratılış seviyesinde olduğu inancını güçlendirmektedir. [84]

Doğu ve batı arasında iktidar, egemenlik ilişkisi mevcuttur.[85] Doğuyu incelerken tek bir yönden incelemek yanlıştır. Oryantalizmin, dolayısıyla Batının ileri sürdüğü fikri yapının toplumda kabul edilmesinin nedenlerinden birini Said, Gramsci'nin "hegemonya" kavramıyla açıklamaktadır. Hegemonya, hâkim olması istenen kültürün sivil toplum tarafından rızayla kabul edilmesidir. Batı üstünlüğünü ispatlayan aracılarla genelde üstünlüğünü dayatmaktadır ancak uygularken ortaya koyduğu yöntemler nedeniyle toplumlar, Batı'nın iktidarını kabul etmeye rıza göstermektedir."[86]

Said, örtük (latent) ve açık (manifest) olmak üzere iki tür oryantalizm olduğunu ve bunların birbirinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır. "Doğu toplumları onların dilleri edebiyatı, tarihi sosyolojisi ve benzeri hakkında yerleşik görüşleri" ifade eden açık oryantalizmdir. Örtük oryantalizm ise "neredeyse bilinç dışı ve dokunulması mümkün olmayan bir kesinliğe -rüyalara görüntülere arzulara fantezi ve korkulara- tekabül etmektedir. Ancak Said, oryantalizm

[82] Said, *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, 14.

[83] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki,* 169.

[84] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki,* 103.

[85] Said, *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, 15.

[86] Said, *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, 21.

argümanını hem sistematik bilgi üretimi hem de arzu nesnesi olarak ele almaktadır. Oryantalizmin devamlılığını sağlayan ise onun örtük içeriği olmaktadır.[87]

"Emperyalizm sonrası üçüncü dünya ülkelerinde oryantalizmin etkisi büyüktür. Batının dini inançlarına, siyasal düzenine, bilgi kapasitesine, sivil toplumuna, bireyselliğine, diğer toplumsal kurumlarına sahip olmayan Doğu, ilkel ve geri olarak tanımlanmıştır. Evrensel olan "Ben" ve "Biz" iken karşısında kalan "Siz" ötekileştirilmeye mahkûm olmuştur. Batılı olmayan topluluklarda kurumlar, modernleşme, ilerleme gibi kavramlar "Batı"ya özgü kuramlarla açıklanmaktadır. Bu durumun nedeni ise, Batı'nın kendi paradigmalarını ve temsillerini dayatmasıdır. [88] Said'e göre Oryantalizm (Şarkiyatçılık), modern siyasi düşünce ve kültürünün temsil ettiği bir kavram olmaktan ziyade Batının fikir dünyasıyla ilgilidir.[89]

Oryantalizmin bir anlam kazanması Batı sayesindedir ve oradan kaynaklanmaktadır. Edward Said Oryantalizm eserinde "Sir Alfred Lyall'nın şöyle dediğinden bahsetmektedir. "Şarklı zihniyet kesinlikten nefret eder. Hindistan'daki her İngiliz bu ilkeyi her zaman anımsamalıdır." Ayrıca Sir, Avrupalının akıl yürütmesini ve mantıken sağlamlığını övmektedir. Doğu'nun ise akıl yürütmesi ve muhakemesi zayıf olduğu için bir olguyu açıkça ifade etmeyi bile beceremediğini bundan dolayı Doğu insanının enerjisini düşük olduğunu belirtmiştir. Bu insanların yalakalık, düzenbazlık üçkağıtçılıkla bilinen, kaldırımdan bile yürümeyi beceremeyen; "müzmin yalancı, uyuşuk ve şüpheci, Anglosakson ırkçılığının tam karşıtı" olarak betimlemektedir.[90]

Batı kendini merkezi ve hâkim bir norm olarak kurgularken, kendinden farklı olanları karşıtlıklar imgesi olarak nitelendirmektedir. Karşıtlık kurulurken Batı, bir tarafa eksiklik ve yokluk koyarken, diğer tarafta kendini istediği gibi tanımlayarak üstünlüğünü kuvvetlendirmektedir. Doğu toplumlarında sosyal devlet anlayışının zayıf olduğundan bahsedilmesinin nedeni Batılı toplumun, kendini merkeze alarak diğerleriyle karşılaştıran yargılar ortaya koymasıdır, radikalleştirmesidir.[91]

---

[87] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki*, 161-162.

[88] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki* 164-165.

[89] Said, *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, 22.

[90] Said, *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, 48.

[91] Fuat Keyman vd., , *Oryantalizm,Hegemonya ve Kültürel Fark*, (İstanbul: İleştişim Yayınları, 1996), 11.

Batı düşüncesinde oldukça önemli olan düşünürlerden Hegel, Afrikalıları gelişime kapalı, bedensel ve psikolojik yönden daha aşağı barbar kavimler olarak stereotipleştirerek ifade etmektedir. David Hume, bir yazısında beyazları siyahlardan daha üstün gördüğünü, siyahların kendilerini geliştirebildikleri hiçbir alan olmadığından bahsetmiştir. Kendinden farklı olanı aşağılama yönü oryantalist bir bakış açısının ürünüdür.[92]

Oryantalizmin akademik bir disiplin olarak kabul görmesi, 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren gerçekleşmiştir. Her ne kadar bu tarihlerde akademik bir disiplin olarak karşımıza çıkmış olsa da varlığı çok eskilere dayanmaktadır.[93] Oryantalizmin kaynağı, milattan önce altıncı asırda Doğu-Batı arasında iletişim kurulması, Yunanlı tarihçi Heredot'un Doğu hakkında yazdıkları, Yunanlıların Büyük İskender önderliğinde Doğu'yu ele geçirerek Çin sınırlarına kadar ulaştığı yıllara dayandırılmaktadır.[94] Yunan tarihçi Herodotos, Herodotos Tarihinde, şu anda bilindiği gibi Avrupa ve Asya şeklinde bir ayrım yapmasa da Grekler ve Barbarlar şeklinde bir ayrım yapmaktadır.[95]

Kilise çalışmaları, coğrafi keşifler, oryantalizmin çalışma alanını daha geniş bir hale getirmiştir. 16. yüzyıla gelindiğinde seyyah ve misyonerlerin Doğu'daki keşifleri, gelişen ekonomik, siyasi, sosyal ilişkiler sonucunda Doğu, Batı için merak konusu ve araştırma alanı olmuştur. Bütün bunların sonucunda 17. Ve 18. yüzyıllarda oryantalizmin köklerinin temelleri atılmıştır.[96] 19. yüzyıla gelindiğinde ise, gelişiminde büyük bir adım atarak akademik zeminde geniş bir yer kaplamış, bu alanda tezler yazılıp, seminerler ve dersler verilmeye başlanmıştır. Doğu'nun tüm yönleriyle bilinme isteği bu yüzyılda mecburiyet haline gelmiştir. Bilgi iktidar savaşında üstünlük sağlamaktadır ve son derece önemlidir. [97] Batı, "Bilgi Güçtür" ilkesi prensibiyle hareket ederek bilgiye dayalı iktidar araçlarına ihtiyaç duymuştur. Doğu'yu, bilmek

---

[92] Turgay Yerlikaya, *Oryantalizm: Türk medyasında Self-Oryantalizm*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 34.

[93] Yücel Bulut, "Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 2/3 (2002), 15.

[94] Sabri Türkmen, "Oryantalizmin Doğu Algısı", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (2018), 154.

[95] Hilmi Yavuz, *Modernleşme, Oryantalizm ve İslam*, (İstanbul: Boyut Kitapları, 1998), 57.

[96] Meryem Köse-Meryem Küçük, "Oryantalizm ve Öteki Algısı", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1/1 (2015), 112-113.

[97] Ünsal Oskay, *İletişimin ABC'si*, (İstanbul: Ercan Ofset, 1994), 99.

ve yeniden inşa etmek istemekte, onu sömürülmek için bekleyen bir dünya olarak görmektedir.[98]

Tüm bu yaklaşımlar sonucunda Oryantalizmin edebiyat, sanat, kültürel, ekonomik vb. birçok alanda büyük bir yer edinmesi bu kavramı tüm yönleriyle bilmeyi zorunlu hale getirmektedir. Bunu "Foucault'nun bilme yönetme arzusu" ile açıklamak mümkündür.[99]

Oryantalizm tanımlandığı gibi sadece "Doğu üstüne bir söylem" değildir, temel mesele başlıca "Doğu" diye bir kavramdan bahsedilmesidir. Doğu kavramı hegemonik bir söylemdir, kendini merkeze olan diğerini de o merkeze göre konumlandıran bir sistemin konusudur. Bu sistemde, Doğu farklı bir yer olarak işaretlenmiş ve Doğu'ya özel bir uzmanlık alanı kurulmuştur.[100]

Doğu ve Batı kavramlarının arasındaki farkın daha iyi anlaşılması için "öteki" kavramının üzerinde durulması gerekmektedir. "Öteki" kendinden başka kültüre ve farklı sosyal davranışlara sahip insanları veya grupları anlatmak amacıyla kullanılmaktadır. Kültürün gelişmişlik düzeyiyle öteki arasında uçurum doğru orantılıdır, kültür arttıkça "ben ve öteki" bilincinin arasındaki uçurum derinleşmektedir. "Doğu kimliğinin ve ötekiliğinin politik ifadesi biçiminde varlık kazanan oryantalizm, Doğu'yu kurgusal bir çerçeve içine hapsetmiş ve öteki ile ilişkilerini de bu kurgusal çerçevedeki algılayışlarına paralel biçimde yeniden ortaya çıkarmaktadır." Batı doğuyu ikinci sınıf bir vatandaş gibi görmektedir, kendini de Doğu'yu icat ederek tanımlamaktadır ve Doğu'dan daha üstün olduğunu varsayıp onu ötekileştirerek kendinden farklı kılmıştır.[101]

1492'de Christopher Colombus, Amerika'ya doğru seyahat ederken Hindistan'a ulaşmış ve Hint yerlileriyle karşılaştığında ben sizin geleceğinizim demiştir, tıpkı Batı'nın öteki olanı belli bir tarihsel geçmişte dondurması gibi kendini Hint yerlilerinden üstün görmektedir.[102] Hindistan ve Çin Amerika'nın batısında yer almalarına rağmen dünyanın doğusunda kabul edilmektedir. Bu bölmeler ve işaretlemeler Batıdan bakılarak Doğu'yu daha az uygar gizemli, fantastik bir mekân olarak kurgulamaktadır. Öteki, tanımlanmaya başlandığında yeniden

---

[98] İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 312-313.

[99] Keyman vd., *Oryantalizm,Hegemonya ve Kültürel Fark*, 21.

[100] Keyman vd., *Oryantalizm,Hegemonya ve Kültürel Fark*, 31.

[101] Türkmen, "Oryantalizmin Doğu Algısı", 166.

[102] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki* 43.

kurgulanmakta, pekişmekte zamanla gerçekliğe dönüşmektedir. Öyle ki Ortadoğu'da olan herhangi bir olay, oryantalizm tarafından daha önceden ortaya konmuş imgelerle ve yargılarla anlaşılmaya çalışılmaktadır.[103]

"Hegel, köle efendi diyalektiği olarak bilinen meşhur metnine, "öz bilinç, bir başka öz bilinç var olduğu ölçüde ve ondan dolayı kendisi için var olur; yani o ancak kabul edilmiş varlık olarak vardır" cümlesiyle başlamaktadır." Hegel'in köle efendi metaforuna göre kimliğe sahip olmak sosyal bir olgudur. Toplumların bilinçlenmeleri ve kendilerini tanımlamaları, kendinden farklı bir topluluk olduğunda mümkün olmaktadır. Toplum, kimlik bilincine kendini başka toplumlarla karşılaştırarak ulaşabilmektedir.[104]

"Bir toplum, kişiliğinin bilincine ancak başka ve kendisinden farklı toplumlarla yapacağı karşılaştırmalar sonucu ulaşmaktadır. Başkalık olmadan kimlik olmaz. Aidiyet ya da kimlik "başkalık" ve "öteki"lik ile tanımlanmakta ve anlamlanmaktadır. Bütün kimlikler farklılıklarıyla beraber var olmaktadır. Kendisinin başkası olmayan hiçbir kültür veya kimlik yoktur."[105]

"Doğu olmasaydı Batı olmazdı, Batı kendisine tamamen zıt bir doğu icat ederek Doğu'yu doğulaştırarak kendini tanımlamaktadır." Doğu durağandır ve bütün bölgeleri Batı için aynıdır ve Doğu karşıt bir imge olarak Batı'nın kendini inşa etmesine de yardımcı olmaktadır.[106] Doğu özelikle 19. Yüzyılda Batı'nın gelip kendisini kurtarmasını bekleyen pasif bir yapı sergilemektedir. Bu dönemde Fransa kralının Türklerde uygulama ve sebat eksikliğinin olduğunu ifade etmesi, Batı'nın Doğu'ya karşı bakışına bir örnektir. Genellikle üstünlük kimin elindeyse karşı tarafı kendi doğrularıyla tanımlamakta ve yargılamaktadır. Doğu'nun kurtarıcı sıfatı geçmişte kalmıştır artık kurtarıcı olarak görülen Avrupa yani Batı'dır.[107]

1820 ve 1830'lu yıllarda insanları eşit olmayan ırklardan oluşması bilimsel bir hakikat olarak kabul görmüştür. Beyaz ırkın diğer ırklardan üstünlüğüne dair çalışmalar yapan Rennan'a göre insanlar deri rengine, kapasitesine ve kafatasına göre sınıflandırılmaktadır.[108]

---

[103] Keyman vd., *Oryantalizm,Hegemonya ve Kültürel Fark*, 7-9.

[104] Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, 23.

[105] Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, 24.

[106] Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, 180.

[107] Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, 88.

[108] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki* 22.

Yaklaşık 19. Yüzyıldan beri Batı'nın siyasi ve askeri emperyalizminin etkisinde kalan toplumlar, eleştirilerini Batı'dan aldıkları söylemlerle inşa etmektedir. Batı bu durumda "kendisini eleştirirken bile ona başvurduğumuz asli kaynak"[109] olmaktadır.[110]

19 ve 20. yüzyıllarda, üstünlüğünü "öteki"ni tanımlama ve Batı'yı akılcılığı doğuran olarak gören modernizmle beraber gelişen oryantalizm, Müslüman ve Arap toplumların kimliğini yeniden inşa etmektedir. Edward Said'e göre Yahudileri karikatürize eden davranış, yönünü Müslümanlara ve Ortadoğu'ya çevirmektedir, buna mukabil "antisemitizmin" yerini "anti-İslamizm" ve "anti-Arabizm" almaktadır.[111] Hegelci diyalektiğe göre ben ve öteki ilişkisi söz konusudur. Dünya didaktik bir biçimde kurgulanmıştır ve burada öteki, "Ben'in kendileşmesi" sürecinde etkili ve geçici bir yabancılaşmadır. Hegelyen diyalektiğe göre, "öteki" sömürgeleştirilip asimile edilerek kimliğini bulması sağlanmaktadır. "Öteki"nin bilinme isteği, bilgiye dayalı şiddet yoluyla sömürüleni kendi "ben"liğine uydurmak istemektedir.[112]

Batı kendi medeniyetini kurgularken bir değerler zinciri ve temsiller bütünüyle ele almıştır. Bunun dışında kalan diğer medeniyetleri kendinden farklı ve kendine benzemeleri gerekenler olarak görme eğiliminde olmuştur. Edward Said, tam da bu sisteme köklü eleştiriler getirmektedir. Batı, kendisi için ulus ve yeni bir medeniyet inşa ederken kitle iletişim araçları ve siyasi aygıtları kullanarak hegemonya düzeni oluşturmaktadır. Oluşturulan bu yeni kimlikle beraber kendisini, uluslarası değerlerin temsilcisi olarak görme eğilimindedir böylece diğer medeniyetleri tanıma ve tanımlama hakkını kendinde görmektedir.[113]

Edward Said, tam da Batı'nın bu etnosentrik yaklaşımını eleştirmektedir. Rana Kabbani, "öteki"nin rasyonel olarak algılanmadığını, "öteki"ne ilişkin yargıların akılla değil imge ile yönetildiğinden bahsetmektedir.[114] Edward Said ise Batı'nın diğer kültürleri kendi bakış açısıyla değerlendirmesini eleştirmektedir.

Oryantalizm kelimesinin negatif bir anlam kazanmasına neden olan ve bu çalışmanın da temel aldığı eser, Edward Said'in Oryantalizm eseri, paradigma ve kurucu bir yapıt olma özelliğini taşımaktadır. Batı ve Doğu toplumları arasında ekonomik ve siyasi güç

---

[109] Yücel Bulut, "Onu Eleştirirken Dahi Ona Başvurduğumuz Asli Kaynak", *Sabah Ülkesi* 28/2014), 1.

[110] Yerlikaya, *Oryantalizm: Türk medyasında Self-Oryantalizm*, 35.

[111] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki*, 23.

[112] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki*, 27-28.

[113] Yerlikaya, *Oryantalizm: Türk medyasında Self-Oryantalizm*, 39.

[114] Yerlikaya, *Oryantalizm: Türk medyasında Self-Oryantalizm*, 40.

bulunmasından ötürü oryantalist bilgi üretilmeye devam etmektedir, aradaki ilişki ortadan kalktığında Batı'nın ötekileştiren dili de ortadan kalkacaktır.[115] Oryantalizm kavramı incelenirken birkaç farklı fikir ve stereotipten bahsetmek, kavramı anlamak için yeterli olmamaktadır. Merkezi ve çevresel, Batılı ve Doğulu kavramlarıyla ilişkilendirerek açıklanması gereken ideolojik bir süreçtir.[116]

Batı ve Doğu dikatomisi durağan değildir, ötekinin sürekli tanımlanması gerekmektedir.[117] "Öteki" tarih boyunca hep vardır. "Biz" dendiğinde yani bir kimliğe sahip olunduğunda ve bu dile getirildiğinde bir yerlerde "biz"den olmayan birilerinden bahsedilmiş olunmaktadır. "Öteki'nin" yabancı ve "biz"den farklı olması nedeniyle yabancı, tuhaf, tehlikeli ve negatif anlaşılması büyük bir problemdir. "Biz" kavramının içine soy, meslek, aile, cinsiyet vb. birçok kavram girmektedir. Bu konudaki temel mesele, bir düşmana ihtiyaç duyularak, "öteki" üzerinden meşruiyet zemini oluşturulması olmaktadır.[118]

Hukukta "her insanın doğuştan eşit olduğu" ilkesi mevcuttur. Bu soyut tanımlamanın, insanlık tarihi incelendiğinde karşılığının olmadığı görülmektedir. Beyazlar siyahlar, Batılılar Doğulular, göçmenler, yerliler için modern hukuktaki bu ilke herhangi bir eşitlik sağlamamaktadır. İnsan hakları, temelde güç bakımından eşitliğe odaklanmaktadır ve güç bakımından eşit olmayan topluluklarda ise "Ben" ve "Öteki" algısı oluşmaktadır. Ötekileştirmenin tarihi ve hukuki ardalanı incelendiğinde büyük oranda sosyal ideolojilere, ahlaki gelenek ve göreneklere, dini inançlara dayandığı görülmektedir.[119]

Said'e göre de Doğu, Batı'nın en önemli emperyalist ögesi olmasına rağmen aynı zamanda, en kadim kültürel rakibi, "öteki"nin en derin ve ısrarlı simgesi olmaktadır. Önyargılar ve ötekileştirme farklı olarak görülen kişilere veya gruplara yöneltilen aşağılama, nefret, yakınlık kurmak istememek, dışlama gibi birtakım olumsuz duyguların oluşmasına neden olmaktadır.[120]

---

[115] Bulut, *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*, 20.

[116] Keyman vd., *Oryantalizm,Hegemonya ve Kültürel Fark*, 14.

[117] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki,* 33.

[118] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki,* 40.

[119] Melek Göregenli, "Temel Kavramlar: Önyargılar, Özcü İnançlar ve Ayrımcılık", *Medya ve Nefret Söylemi*,çev. ed. Mahmut Çınar, (İstanbul: Hırant Dink Vakfı Yayınları, 2013), 24-25.

[120] Göregenli, "Temel Kavramlar: Önyargılar, Özcü İnançlar ve Ayrımcılık", 26.

2.2. Self-Oryantalizm

Self oryantalizm, "gizli oryantalizm", "öz oryantalizm", "ideolojik oryantalizm", "stratejik oryantalizm", "neo-oryantalizm", "modern oryantalizm", "suça dahil olan oryantalizm", "çoğalan oryantalizmler", "iradi oryantalizm", "yerel oryantalizm", "içselleştirilmiş oryantalizm", "Osmanlı oryantalizmi", "küçük oryantalizm" gibi kavramsal olarak birçok şekilde ele alınmıştır. Bu kavramlar Edward Said'in Oryantalizm kavramından yola çıkılarak oluşturulsa bile zamanla daha farklı olguları ifade eden kavramlara dönüşmektedir. Self oryantalizm, oryantalizm kavramının toplumda hakimiyet kurmasına sebep olmaktadır.[121]

Self oryantalizm bireylerin ve toplumların kendilerini, kendilerine ait olmayan fikirler aracılığıyla tanımlamalarıdır. Birey ve toplumlarda, bu bilincin oluşmasında özellikle medya başta olmak üzere edebiyat ve toplumlararası ilişkilerin önemli rolü bulunmaktadır. Bu süreci tehlikeli kılan bir başka durum ise self oryantalizmin, bireyin ve toplumun kendine yabancılaşmasına hizmet etmesi ve kendi kendinin ötekisi haline getirmesi olmaktadır. "Bireylerin ve toplumların kendi inançlarına ve toplumsal pratiklerine yükledikleri anlamların genel geçerlilik ile çeliştiğini düşünmeleri kendi farklılıklarının yine kendileri tarafından oluşturulması şeklinde ifade edilen kendi kendini oryantalize etmek, aynı zaman diliminde yaşayan şahısların birbirlerini öteki olarak gördükleri garip bir duruma işaret etmektedir."[122]

Hilmi Yavuz Montesquieu'dan Marx'a kadar ötekileştirme tarihi üzerine düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: "… batı bizi zihnen öteki olarak temellük ederken biz daha da ileri gidiyor ve kendimizi öteki olarak temellük etmeye başlıyoruz. Batı bizi nasıl anlıyorsa biz de kendimizi onların (Batılıların) bizi anladığı gibi anlamaya çalışıyoruz."[123] Hilmi Yavuz, self-oryantalizmin boyutunu göstererek farkındalık oluşturmaktadır.

Self oryantalizm kavramı, tarihte ilk kez 1927 yılında Antonio Chuffat Latour tarafından yapılan bir çalışmada Çin topluluğunun temsili amacıyla kullanılmıştır. Kelime anlamı olarak "kendi kendini doğulaştırmak" tır. Buna göre self-oryantalizm, batılı değerler sistemi içinde Batı'yı baz alarak kendi kültürünü, toplumsal ve siyasi olaylarını yorumlamaktır. Bir başka yönden ise doğulu bir taşıyıcı elitin kendi kültür ve referanslarını yine Batı vasıtasıyla

---

[121] Bünyamin Bezci-Yusuf Çiftçi, "Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite Ve/Veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme", *Akademik İncelemeler Dergisi* 7/1 (2012), 142.

[122] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki,* 204.

[123] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki,* 204.

oluşturmasıdır. Üçüncü dünya toplumlarında, self oryantalist paradigmada asıl özne, Doğulunun bizzat kendisidir.[124]

Self Oryantalizm söylemi, Batıya uyum sağlamaya çalışan Doğu Asya toplumlarında ortaya çıkmıştır. Doğu Asya'da çıkış yapmış olsa bile varlığını modern Avro-Amerikan oryantalistlerine borçlu olduğundan dolayı modernleştirilmeye çalışılan batı dışındaki toplumlar için de kullanılmaktadır.[125]

Self oryantalizm kavramı sürekli yeni denek toplumlar, şahıslar bulmaktadır ve kendinden ötekini yansıtmaktadır. Kolonyalizm ve post kolonyalizmin akabinde kurulan devletler, kurucu elit tarafından ortak toplumsal olgulara aykırı düşmeye başlayarak (dil, din, ırk, kültür vb.) self oryantalist olgunun malzemesi olmaktadır. Türkiye gibi Doğu toplumları, prototip olarak Batı usulünü devlet politikası haline getirmektedir.[126]

Self oryantalizm olgusunun tarihsel arka planını anlamaya çalışmadan önce bir süreç olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Toplumun kendi değer ve normlarını Batılı toplumların değer ve normlarıyla karşılaştırması sonucunda, Batı'nın daha üstün olduğunu kabul etmesidir. İlk hayranlık ve özenti sonucunda baskı yoluyla veya kendi istekleriyle modernleşme yoluna giren devlet yönetimlerinde, self oryantalist paradigma gözlenmektedir. Toplumu modernleştirmeye çalışan kurucu elit tabaka, kendi toplumunu oryantalist bir bakış açısıyla değiştirmeye çalıştığını kabul etmemektedir ancak aynı kurucu elit, Avrupa temelli hegemonyanın daha çok sağlamlaşmasına neden olmaktadır.[127] Self oryantalizmi ortaya çıkaran sebeplerden biri de entelektüel canlanmadır. Entelektüel elitler kendilerine içinde bulundukları toplum için çalışmak ve üretmek misyonu yükleyerek farkında olmadan self oryantalist paradigmayı ortaya çıkarmaktadır. Buna göre bahsi geçen aydın, Batılı değerlerin üstünlüğünü kabul ederek Batı'nın gücüne gönüllü olarak teslim olmaktadır.[128]

Self-oryantalizm, kendi kendini ötekileştiren birey veya toplumların kendilerini, kendilerinde olmayanlarla tanımlamasıdır. Bireylerin ve toplumların yanlış bilinçle beraber kendilerini tanımlamalarında medyanın, kitle iletişim araçlarının rolünün önemi büyüktür. Bu

---

[124] Alca, "Oryantalizm ve Öz-Oryantalizmin Kıskacında Mülteci Krizi", 220.

[125] Alca, "Oryantalizm ve Öz-Oryantalizmin Kıskacında Mülteci Krizi", 220.

[126] Bezci-Çiftçi, "Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite Ve/Veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme", 145.

[127] Bezci-Çiftçi, "Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite Ve/Veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme", 148.

[128] Bezci-Çiftçi, "Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite Ve/Veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme", 150.

çalışmada gazete haberleri üzerinden toplumun kendine yabancılaşarak oryantalist kavramlarla kendini ve öteki olarak konumlandırdıklarını, oryantalist bakış açısıyla sunması incelenecektir.[129]

Self oryantalizm, aynı kültürel ve zihni altyapıya sahip toplumların kendi yerine Batı'nın hakimiyetini kabul ederek kendi halkını veya kendi kültüründen farklı ve aşağı seviyede gördüklerini ötekileştirmesidir.[130]

2.3. Yerel Basında Oryantalist Söylem

Oryantalizm kavramı, stereotipleştirme, Batı merkezcilik gibi tüm ötekileştirmeleri kendinden farklı olanı aşağılamak ve dışlamak üzerine kurmaktadır. Güçlü olan, kendisinden farklı olanı, bir yere koyma hakkını kendinde görmektedir. Günümüzde bu yaklaşımlar kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılmaktadır. John Hartley'e göre "modernitenin duyu oluşturma pratiği olarak gazetecilik dünyanın en önemli metinsel pratiğidir." Günümüz dünyasını anlamak için bir medya aracı olarak gazeteciliğin rolü sadece bilgi vermekten daha fazlasıdır.[131]

Medya, toplumun sınırlarını belirleyen bir sosyal harita oluşturarak "Biz" ve "Öteki"nin kim olacağına karar vermektedir. Medya dış dünya için bazı görüntüler ortaya koymakta ve görüntülerden bazılarını eleyerek zihinlerde anlam şemaları oluşturmaktadır. Gerçeklik, medyada hikâye edilerek servis edildiğinden dolayı, medyanın gerçekliğinin ve temsil biçiminin sorgulanması gerekmektedir. Medya tarafından izleyicilerin ve okuyucuların kendi sembolik gerçeklerinin oluşturmasına izin verilmektedir.[132] Ötekileştirme söylemlerinin, en katı şekilde uygulandığı yerlerden biri medyadır.

Edward Said, çalışmasında, Doğu'nun bilgi ve güç ilişkilerini anlamlandırmak amacıyla Foucault'nun metodolojisini kullanmıştır. Gramsci'nin "hegemonya" kavramı da Doğu hakkındaki söylemlein bir kısmının diğerlerinden öne çıkmasını anlamlandırma noktasında yöntem sunmuştur. Gramsci, rıza kavramıyla bir fikrin kaba kuvvet yoluyla kabul ettirilemeyeceğini, ancak toplumun ve yönetici elitin anlaşarak çözebileceğini açıklamaktadır.

---

[129] Tacettin Gökhan Özçelik, "Self-Oryantalizm ve Türkiye'de 2000 Öncesi Medyanın Rolü", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 17/35 (2021), 2179.

[130] Hilmi Yavuz, "Yerli Oryantalizm", *Yerli Oryantalizm' Konferansı*, ed. Ayşegül Mete, Hadis Tetkikleri Dergisi, 2008), 211.

[131] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki,* 125-131.

[132] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki* 124-126.

Said'e göre de Batı medyasının, Filistin ve İsrail temsillerinde, hegemonya kavramının etkisini görmek açıkça mümkün olmaktadır.[133]

Medya, toplumda hitap ettiği kesimin statüsünü önemsemeden, birtakım kalıpların içine hapsolmasına ve toplumda aynı düşünce ve davranışların görülmesine neden olmaktadır.[134] Toplumsal organizmalar tarafından basın yayın organları, sinema, moda gibi araçlar kullanılarak self oryantalist metodolojinin devamı sağlanmaktadır. Bunu gerçekleştirirken "Hâkim Öz" denen ulusal güce sahip siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel vb. yapılar popüler kültürün kendini sürekli var etmesine yardım etmektedir. Böylece kurumsallaşmış self-oryantalist paradigma basın yayın organlarında somut bir gerçeklik algısı yaratmaktadır.[135]

Popüler kültür araçlarından sinema, televizyon gibi araçlar "görüntülerin politik oyunları" olarak isimlendirilmektedir. Bu bağlamda yazılı basın araçlarından gazeteler ve dergiler ise harflerin politik oyunları olarak isimlendirilmektedir ve self oryantalist paradigmayı ise politik bir görüşle sundukları söylenmektedir. Salavoj Zizek yamuk bakmak kavramını, yine bir popüler kültür aracı olan sinema için kullanmaktadır. Popüler kültür araçları, hâkim ideoloji yardımıyla yamuk algılama düzeni oluşturmaktadır ve böylece self oryantalist araçlar varlığını sorunsuzca sürdürmekte ve "hâkim öz" e hizmet etmektedir.[136]

Self-oryantalizm paradigmasının devam etmesi ve sürekli yeni oluşumlar gerçekleştirmesi, görsel, işitsel ve yazılı medya yoluyla sağlanmaktadır. Oryantalizm medyada, dış politikada ve diğer kurumlarda Araplara ve Müslümanlara, negatif ve dar bir rol yüklemekte ve Müslümanları medyada, Batılı bir bakış açısıyla sunmaktadır. Batılı medyanın temsiliyle Müslümanlar kendilerini temsil etmeyi hatta kendi yaşamlarının gerçeği olarak gördükleri ve bildikleri şeyleri ifade etme yeteneğini kaybetmiş görünmektedirler. Müslümanların kültürel kimliklerini dışa vurmaları fanatiklik, Müslümanların meşru haklarını talep etmeleri ise fundamentalizm olarak karşılık bulmaktadır. Edward Said, oryantalizmin sadece araştırma metinlerinden oluşmadığını, dünyayı Doğu-Batı olarak ikiye bölen esnek ve geniş bir söylemden oluştuğunu ifade etmektedir. [137]

---

[133] Andrew N. Rubin, "Edward W. Said (1935-2003)", *Oryantalizm Tartışma Metinleri*,çev. ed. Aytaç Yıldız, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2007), 29.

[134] Ekmel Geçer, *Medya ve Popüler Kültür Diziler, Televizyon ve Toplum*, (İstanbul: Okur Kitaplığı, 2013), 51.

[135] Bünyamin Bezci, "Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite Ve/Veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme", 157.

[136] Bezci-Çiftçi, "Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite Ve/Veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme", 157-158.

[137] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki,* 332-333.

2.4. Medyada İdeoloji, Söylem ve Algı

Kitle iletişim araçları, haberde sadece içerik sunmayı amaçlamamakta, hitap ettiği kitleye mesaj vermekte, inandırmakta ve yönlendirmektedir. Bunu yaparken de haber akışını kontrolünü sağlamak, toplumu amaca yönelik bir şekilde ikna etmenin en kesin çözümlerinden biridir. Tüm bunların yapılabilmesi için kitle iletişim araçlarının üstünde güç ve iktidar sahibi olunması gerekmektedir. Kitle iletişim araçları, manipülasyona yol açan yayınların toplumda etkili olabilmesi için belli ilkeler doğrultusunda yayın yaptığını ifade etmesi gerekmektedir. Gerçekte ise bu araçlara sahip olanların düşüncelerini yansıtmaktadır. Schiller'e göre ise medya bir tür "zihin yönlendirici"dir. Haberin yaratım sürecinden haber sırasına dek tüm detayların titizlikle yapılmasında, kamuoyunun tutumunu etkilemek amaçlanmaktadır.[138] Haber yoluyla erişilen bilgilerin daha etkili olması için nesnel verilere dayanması ve doğru olması gerekmektedir böylece habere inananların ve etkilenenlerin sayısı artmaktadır.[139]

Medya, 19. yüzyıldan itibaren insan hayatına girmeye başlamış ve oldukça büyük yankı uyandırmıştır. Demokratik toplumlarda farklı görülmesi, imgeler ve metinler yoluyla kendini ifade edebilmesine bağlı olunan dünya hakkında, büyük değişimlere neden olmaktadır.[140]

Medya hakkında tartışmalarda, gerçek sorunu ve değer sorunu olmak üzere iki tür sorun mevcuttur. Gerçek sorunu ele alındığında, medyanın düşmanca bir tutum sergileyerek özgür kurumları tehdit edip etmediği önemlidir. Gerçek sorunu çok nadir tartışılmaktadır ve genelde büyük ve elit denen medya kuruluşları sahip oldukları güçlerle "medya mülkiyetini" ele geçirmektedir. Bu sistem içine giren gazeteciler, değerleri içselleştirerek bu ideolojik baskılara uyum sağlamazlarsa başarılı olamayabilirler.[141] Noam Chomsky'ye göre gazeteciler haber yaparken genelde profesyonel olmaya çalışırlar ancak burada bir sorun vardır. Sorun gerçeklik dürüstlük erdemlik değildir. "…Konuların seçimi ve sorunlara ışık tutulması, dile getirilmesine izin verilen düşüncelerin yelpazesi" önemlidir.[142]

---

[138] Nurettin Güz, *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*, (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005), 157-161.

[139] Güz, *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*, 157-161.

[140] Éric Maigret, *Medya İletişim Sosyolojisi*, çev. Halime Yücel (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 20.

[141] Noam Chomsky, *Medya Gerçeği*, çev. Abdullah Yılmaz (İstanbul: Tümzamanlar Yayıncılık, 1999), 18-20.

[142] Chomsky, *Medya Gerçeği*, 25.

İdeoloji kelimesi, ilk olarak Fransız Destutt de Tracy tarafından 18. yüzyılda kullanılmıştır ve Tracy'nin tanımına göre ideoloji, metafizik karşıtı bir düşüncedir. Zamanla birçok bilim kendi yaklaşımına göre farklı tanımlamalarda bulunmuştur. Bahadır Türk'e göre, ideolojiyi bir düşünce sistemi olarak belirlemek için kitlelere yol ve yön göstermesi gerekmektedir. Bağlı bulunduğu sosyal topluluktan zorunlu veya keyfi sebeplerle ayrılmak zorunda kalan bir kişi için ideoloji, güven, aidiyet, kimlik kazandıran bir araç hükmündedir.[143]

Söylem, Sosyoloji Sözlüğü'ne göre "dilin yapısının, işlevlerinin ve kullanılma kalıplarının incelenmesi"dir. Foucault'ya göre bir söylemin oluşması için ortaya çıktığı toplumla bağ kurması, herhangi bir mevzuda iktidar sahibi olanların kimlikleri ve objeleri birbirinden ayıran şemalar kullanması gerekmektedir. Buna göre söylemi bir cümle olarak anlatmak yerine "ifadeler grubu" denmesi daha doğru bir kullanımdır.[144]

Söylem insanların bilinç düzeyini etkisi altına alan sosyal statüleri ve sosyal eylemleri etkileyen bir olgudur ve söylemin kişileri, bilinç düzeyinde etkilemesini kontrol altına almak için bağlamdan bağımsız hareket edilemez. Sağlam bir söylem teorisi, iyi bir bağlam teorisine ihtiyaç duymaktadır. Metinle ilgi kurulduğunda sadece metnin ne söylediği değil bağlamın da ne söylediği bu noktada önem kazanmaktadır.[145]

Sosyal bilimler, filoloji, gibi bilimlerden edinilen bilgiye göre bağlam, birtakım olguların toplulukların nezdindeki yerine gönderme yapmasıyla oluşan bir olgudur. Van Dijk, bağlamı haksızlığa uğrayan birinin siyahi ya da beyaz olarak nitelendirilmesini örnek vererek açıklamaktadır. Bağlam, insan zihninin bir kavramı subjektif bir bakış açısıyla yeniden yorumladığı anlamına gelmektedir ancak bir haberin insan zihninde belli bir söylem oluşturması için belli bir farkındalık düzeyinde olunması gerekir. Bağlam, sübjektif olduğu için kişiden kişiye değişen yorumlar ortaya çıkmaktadır ve bu yorumların denetlenerek söylem kontrolünün sağlanabilmesi için, zaman ve mekân son derece önemlidir.[146] Buradan yola çıkarak medyaya özel bir şekilde erişim imkanına sahip kişiler veya gruplar, bağlam ve söylemin temel konularını yöneterek "semantik bir zihinsel model" kurmaktadır. Bir konudan bahsedilirken yalnızca "mikro önermeler" den bahsetmek yeterli değildir. Medya göçmenlerin

---

[143] Yusuf Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, (İstanbul: Başlık Yayın Grubu, 2010), 15-16.

[144] Marshall Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005), 692-693.

[145] Teun A. Van Dijk, "Söylem ve İktidar", *Nefret Söylemi ve Nefret Suçları*,çev. ed. Ayşe Çavdar-Aylin B. Yıldırım, (İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2010), 12-13.

[146] Dijk, "Söylem ve İktidar", 14-16.

tehdit olarak algılanmasına neden olmaktadır ve bu bağlamda "sembolik elitler" denilen kamu, akademi, medya gibi alanları kontrol eden gruplar veya kuruluşlar, konuların nasıl yorumlanma biçimini ve metnin yapısını kontrol etmektedir.[147]

Söylem, bağlamla çok yakından ilgili olmakla birlikte sembolik elitlerin varlığı ve kontrol gücü, sahip oldukları ideolojik fikirlerin oldukça önemli olduğunu ifade etmektedir. Foucault, söylemin anlaşılabilir ifadeler bütünü olması gerektiğini ve bunun için de gerekli olan araçların iktidar ve kurumlar olması gerektiğini ifade etmektedir. İktidar kavramını yalnızca baskı ve disiplin aracı olarak görmemekte, gerçekliği ortaya çıkaran boyutlarıyla da ele almaktadır. Söylem analizinde, iktidar grupları gücü ellerinde bulundurarak ideolojilerini rahat bir şekilde yaymak için dili kullanmaktadır.[148] Metinde eleştirel söylem analizinin önemi böylece daha iyi anlaşılmaktadır.

İdeoloji kavramını yorumlayanlardan biri de Karl Marx'tır. Marx'a göre ise ideoloji, grupları mevcut sisteme uyarlamak için iktidar sahiplerinin kullandığı bir yöntemdir. İdeolojiler, güçlerini toplumda egemen olmasından almaktadır. Marksist kuramcılardan biri olan Gramsci'nin, bu bağlamda ilk kez kullandığı kavramlardan biri "hegemonya" kavramıdır. Buna göre azınlıkta olan egemen sınıf, devletin tüm organlarına kitle iletişim araçlarına sahip olarak hükmedebileceği anlamına gelmektedir ve egemen sınıf istediği kavramı topluma, "rıza" yoluyla kabul ettirerek tahakküm kurmaktadır. Bu sınıf, hegemonya aygıtlarını kullanarak halkın rızasını kazanmak amacıyla ideoloji üretmektedir.[149]

Michael Foucault, bilgi teknolojileri ve iletişim kuramları üzerinde oldukça önemli çalışmalar yapmakta ve modern toplumda iktidar, özne ve söylem ilişkisini ele almaktadır. Marx'ın materyalist yaklaşımın yerinin Foucoult'da söylem almaktadır. Sınıf kavramını da tamamen ortadan kaldırarak nüfus terimini kullanmaktadır böylece toplumu ekonomik ve sosyal sınıflara göre ayırma ihtiyacı ortadan kalkmaktadır. İktidarı belli bir yere ve gruba hapsetmeyerek, iktidarın her yerde olduğunu ifade etmektedir. Toplumun her bir parçası aynı zamanda iktidar üretimi yapmaktadır dolayısıyla hem iktidar üreticisi hem de iktidar mağdurudur böylece farkında olmadan iktidarın içinde yer almaktadır.[150]

---

[147] Dijk, "Söylem ve İktidar", 17-18.

[148] Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, 24.

[149] Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, 20-22.

[150] Nazife Güngör, *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016), 257.

İktidarda mekân ve söylem son derece önemlidir. İktidar her yerde ve söylenen her sözdedir. Sadece makro düzeyde inceleme yapmak yeterli değildir, mikro incelemelerin de yapılması gerekmektedir. Ancak bu şekilde post yapısalcı zihniyet mikro açıklıklarla ilgilenirken büyük güç odakları kendi çıkarları doğrultusunda sistemi yönetmeye devam etmektedir.[151]

Foucault'nun iktidar çözümlemesi ve Gramsci'nin iktidar çözümlemesi benzerlik göstermektedir. Foucault'ya göre iktidar ilişkileri rıza kavramı çerçevesinde ilerlemektedir ve toplumda ilişkiler çok katmanlıdır, tek düze değildir. İktidar ve bilgi işleyişi oldukça önemlidir ve iktidar bir yandan da sürekli bilgi üretimidir dolayısıyla bilgi, toplumla iktidar sahipleri arasında ilişki kurarak bilginin uygulanmasında kavrayış ve anlayış sunmaktadır.[152] Söylemde amaç etkilemek olsa da her söylem farklı amaçlar doğrultusunda oluşturulmaktadır. Aktarılan bilgilerin karşı taraftan nasıl yorumlandığı etkileri, nedenleri ve sonuçları eleştirel söylem analiziyle çözümlenmektedir. Bu çalışmada da dil ve ideoloji ilişkisinin önemini ortaya koyan Teun Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analiz Yöntemi kullanılacaktır.[153]

Stereotipler, kesin ve kati sınırlar çizerek kendini merkez ilan ederken diğer sosyal grupları dışarıda görmekte ve "Biz" kabul ettiklerinin dışındaki grupları ötekileştirmektedir. Medyanın önyargılarla dili kolonize etmesi, birtakım stereotipler sunması, sosyal olaylardan ve olgulardan çıkarımlar yaparak yorumlaması ve kendi seçtiği kısmı paylaşması, ayrımcı ve ötekileştiren bir medya söylemine işaret etmektedir.

[151] Güngör, *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, 258.

[152] Güngör, *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, 260.

[153] Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, 62.

3. YAZILI BASINDA SURİYELİ MÜLTECİ HABERLERİ

Çalışma kapsamında, 2014 yılından 2021 yılı da dahil olmak üzere çevrimiçi ortamda "Suriyeli mülteci", "Suriyeli" kavramları çevrimiçi ortamda aranmıştır. Farklı ideolojik görüşlere sahip dört gazete -Yeni Şafak, Hürriyet, Sözcü, Birgün- esas alınarak aranılan kavramla alakalı haberler Excel'de listelenerek incelenmiştir.

Araştırma yöntemi olarak Teun Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizi yöntemi, söylem ve ideoloji arasında bağı bulmak için kullanılmıştır.

3.1. Eleştirel Söylem Analizi

Haberler, toplumda otorite kabul edilen grup veya kurumların sunduğu raporlarla, saha araştırmalarıyla beraber verilerek inandırıcılığı artırılmaya çalışılmaktadır. Burada kurumun ideolojik yakınlığı da oldukça önemlidir. Belli bir kesimin ne düşündüğünün anlaşılmasına yardımcı olurken, nesnel bir bakış açısını yansıtmamaktadır. Söylem çözümlemesi 1960'lı yıllarda geliştirilen bir analiz yöntemidir. Söylem, sosyo-psikolojik, sosyo-politik ve sosyo-kültürel özellikleri bir arada barındıran disiplinler arası bir terimdir. Söylem çözümlenmesi, metnin görünen ve görünenin ötesindeki anlamını incelemektedir.[154]

Teun Van Dijk, eleştirel söylem analizi yöntemiyle gazete haberleri üzerinde oldukça kapsayıcı bir açılımda bulunmaktadır. Bu yöntem haber üreticisini, haberi okuyanı, metnin tamamını içine alarak çözümleyen bir yöntemdir. Her okur metni kendi zihinsel alt yapısıyla anladığı için farklı yorumlar getirebilmektedir.[155]

Haber metni gerçek olaylardan yola çıksa da haberi izleyen ve haberi metin haline getiren kişinin zihin süzgecinden geçmektedir. Haber, muhabir için bir hammaddedir ve muhabirin algı, ideoloji, yorum ve değerlendirmesiyle bir haber metni olarak ortaya çıkmaktadır. Van Dijk'a göre "Söylem, dil kullanıcılarının söyleyenin ve dinleyenin etkileşimiyle oluşmaktadır." Haber çözümlemesinde önemli konulardan biri de söylem ve toplumsal bağlamıdır. Söylemler ortaya çıktığı toplumdan farklı bir şekilde düşünülemez. Bundan dolayı haber çözümlemesi

[154] Güngör, *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, 256.

[155] Güngör, *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, 261.

yapılırken toplumun tarihi, sosyolojik ve psikolojik yönlerinin de incelenmesi haberin algılanmasında ve haber metninin oluşturulmasında oldukça önemli olmaktadır.[156]

Van Dijk, haber metnini makro ve mikro ögelere ayırarak incelemektedir. Makro çözümleme kısmında, metnin okuyan için ne ifade ettiği ve metnin anlamı üzerinde durmaktadır.[157] Makro yapı kısmında ise haber metninde başlıklar, haberin girişi denilen spot, metnin tematik yapısı, konusu, metnin bölümleri, paragraflar ve paragrafların arasındaki ilişkiler, tüm boyutlarıyla ele alınmaktadır. Tematik yapıda ise metin içindeki bölümler ve bölümler arasındaki sebep sonuç ilişkileri incelenmektedir.[158] Mikro yapı inceleme kısmında, kelimeler ve metnin cümle yapısı ele alınarak dilde ifade edilen kelimelerin arka planı araştırılmaktadır. Sözcükler incelenirken kelimenin seçilme nedenleri üzerinde durulmaktadır. Cümlelerin aktif-pasif, etken-edilgen, basit-karmaşık anlatıma sahip olup olmaması incelenmektedir ayrıca paragrafların ve cümlelerin sıralanışına da dikkat edilmektedir. Tüm bu incelemeler sonucunda metinde önemsenen noktalar, haber metninin fikri ve ideolojik altyapısı ortaya çıkarılmaktadır.[159]

Van Dijk'a göre metinde olayın açıkça ifade edilip edilmediğini incelemek önemli noktalardan biridir. Olay açıklanırken görgü şahitlerinin aktardığı bilgiler, alanında uzman kişilere başvurulması, sayısal verilerden yararlanılması, doğrudan alıntı yapılması metnin açıklığı açısından önemlidir. Metinde duygusal ifadeler kullanıldığında kitleyi ikna etme oranının yüksek olduğu ve haberin zihinlerde daha uzun süre kalıcı olduğu tespit edilmiştir.[160]

3.2. Yeni Şafak Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

01.01.2014 - 31.12.2021 tarihleri arasında gazete haberleri incelenmiştir.

3.2.1. Makro yapı

3.2.1.1. Tematik yapı incelenmesi

[156] Güngör, *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, 262.

[157] Güngör, *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, 262.

[158] Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, 64.

[159] Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, 66-67.

[160] Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, 66-67.

Başlıklar ve Spot

1. **"Suriyeli genç vahşice öldürüldü" (20 Eylül 2014)**

   "Fatih'te Suriye uyruklu bir genç, 3 gün önce arkadaşıyla kiraladığı evde boğazı kesilerek öldürüldü. Polis, Suriyeli gencin kimliğinin belirlenmesi ve firari olan ev arkadaşının yakalanması için çalışma başlattı."[161]

2. **"Kayıp Suriyelinin cesedi valizde bulundu" (1 Aralık 2014)**

   "Kahramanmaraş'ta akıbetinden 2 aydır haber alınamayan ve fidye için kaçırıldığı öne sürülen Suriyeli 19 yaşındaki Amir Hammadi'nin cesedi valiz içerisinde, elleri kelepçeli ve ağzı bezle kapatılmış halde bulundu." [162]

3. **"Kurtulmuş: Türkiye'ye sığınan Suriyeliler kalıcı"**

   "Başbakan Yardımcısı Kurtulmuş, Türkiye'de 1 milyon 600 bin Suriyeli olduğunu belirterek, "Birkaç ay sonra gidecekler diye bakılıyordu ama kalıcı oldukları görülüyor" dedi."[163]

4. **"Denizde yüzük aradılar" (06 Kasım 2014)**

   "İzmir Birinci Kordon'da nişanlısı ile yürüyen kadın elindeki nişan yüzüğünü denize düşürdü. Çevreden yardım isteyen nişanlı çiftin bu isteğine yoldan geçen işsiz Suriyeli, bahşiş umuduyla kirli sulara daldıktan sonra denizde dakikalarca yüzüğü bulmaya çalıştı. Ancak sonuç alamadı. Yüzük saatler sonra denizden bir bot yardımıyla çıkarıldı."[164]

5. **"Süs havuzuna giren Suriyeli çocuk komaya girdi." (05 Ekim 2014)**

   "Antalya'da ailesiyle gittiği parkta süs havuzuna düşen Suriye uyruklu 3.5 yaşındaki Ali Ahmet Hacbeyt, yoğum bakımda yaşam mücadelesi veriyor." [165]

6. **"Mültecilere şiddet eğitimi" (31 Aralık 2015)**

   "Savaştan kaçan yaklaşık 2.5 milyon Suriyeliye kapısını açan Türkiye, mültecilere verdiği desteği sadece barınacak yer ve yemekle sınırlamıyor."[166]

7. **"Suriyeli gelinden akıl almaz oyun" (22 Aralık 2015)**

---

[161] … (Yeni Şafak, 20 Eylül 2014).

[162] … (Yeni Şafak, 01 Aralık 2014).

[163] … (Yeni Şafak, 06 Kasım 2014).

[164] … (Yeni Şafak, 22 Kasım 2014).

[165] … (Yeni Şafak, 05 Ekim 2014).

[166] … (Yeni Şafak, 31 Aralık 2015).

"Denizli'nin Serinhisar ilçesinde Suriye uyruklu bir kadın, evlendikten bir gün sonra takılarla kaçtığı öne sürüldü. Aynı kadının daha önce de Konya'da bir kişiyi kandırıp evlendiği ve sabah da paraları alarak ortadan kaybolduğu kaydedildi."[167]

8. **"CHP'li Yılmaz'dan tuhaf açıklama" (02 Aralık 2015)**

"CHP Ardahan Milletvekili Öztürk Yılmaz, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye maliyetinin 8 milyar dolar olduğunu belirterek, mültecilerin seçime girmeleri durumunda yüzde 10 barajını geçebileceklerini söyledi."[168]

9. **"Hocadan vicdan dersi" (23 Kasım 2015)**

"İzmir'de Doç. Dr. Şüra Baykan adeta insanlık dersi verdi. Basmane'de bir ağaç altında rastladığı Suriyeli anne ve 6 çocuğuna sahip çıkan Şüra Hoca, onları botla Avrupa'ya gitmekten vazgeçirdi. Şüra Hoca, arkadaşlarının yardımıyla Maha ve çocuklarına Bornova'da ev kurdu."[169]

10. **"Suriyeli 2 çocuğu döverek öldürdü" (20 Kasım 2015)**

"Hatay'ın İskenderun ilçesinde Suriyeli 16 yaşındaki A. T. ile aynı yaştaki akrabası A. T. öldürüldü. İki çocuğun da dövülerek öldürüldüğü saptanırken, çocukların yanında çalıştığı hurdacı 31 yaşındaki Habip O., cinayetleri işlediği iddiasıyla tutuklandı."[170]

11. **"Pegasus uçağında "ötekileştirme" rötarı!" (21 Eylül 2015)**

"Suriyeli yetim çocuklara bayram hediyesi vermek için Hatay'daki etkinliğe katılan bir grup aktivist dönüş yolunda bindikleri Pegasus uçağında hostes ve yardımcı pilot ile başlayan ardından da bazı yolcuların devam ettirdiği 'ötekileştirme' uygulamasına muhatap oldular. Uçağa alınmaması gereken aşırı alkollü bir yolcunun neden olduğu kargaşanın faturasının 'muhafazakâr' kimlikteki yolculara kesilmek istenmesini yazar Zehra Çomaklı Türkmen sosyal medya hesabından duyurdu."[171]

12. **"Katil zanlıları Suriyeli çıktı" (10 Aralık 2016)**

"İstanbul Küçükçekmece'de öldürülen Suriye uyruklu Abdülkadir Yakup'un katil zanlıları düzenlenen operasyonla yakalandı. Zanlıların Suriye vatandaşı iki kişi olduğu

---

[167] … (Yeni Şafak, 22 Aralık 2015).

[168] … (Yeni Şafak, 02 Aralık 2015).

[169] … (Yeni Şafak, 23 Kasım 2015).

[170] … (Yeni Şafak, 20 Kasım 2015).

[171] … (Yeni Şafak, 21 Eylül 2015).

ortaya çıktı. Zanlıların soygun amaçlı girdikleri bakkal dükkanında Suriyeli Yakup'un kafasına defalarca vurdukları belirlendi."[172]

13. "1,5 milyon doların çalınmasında FETÖ izi" (18 Kasım 2016)

"Gaziantep'te Suriyeli bir iş adamının evine polis kıyafetleriyle baskın yapıp kasadaki 1,5 milyon doları gasp ettikleri iddiasıyla, FETÖ operasyonu kapsamında 7 kişi gözaltına alındı."[173]

14. "Suriyelilere Kızılay Kart" (31 Ekim 2016)

"Finansmanı Avrupa Birliğince sağlanan "Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı" kapsamında, Türkiye'de kamp dışında şehirlerde yaşayan bir milyon Suriyeliye "Kızılay Kart" ile her ay 100'er lira nakdi yardım yapılacak."[174]

15. "Suriyeli Gözyaşı: Türkiye'ye minnettarım" (03 Şubat 2017)

"Suriye'deki olaylarda iki bacağını, sağ el parmaklarını ve gözlerini kaybeden babası Nasır için yardım talebinde bulunan Suriyeli Gözyaşı, kendisini ve ailesini kabul eden Cumhurbaşkanı Erdoğan'a teşekkür etti."[175]

16. "İstanbul'daki hastane karantinaya alındı" (18 Şubat 2017)

"Sultanbeyli Devlet Hastanesi, Suriyeli bir hastaya kimyasal zehirlenme teşhisi konulmasının ardından karantinaya alındı. Hasta, özel bir sağlık ekibiyle tam teşekküllü bir hastaneye sevk edilirken, hastanenin 2,5 saat kapatılan acil servisi bölümü incelemelerin ardından yeniden hizmete açıldı."[176]

17. "Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Biz de gereğini yapacağız" (14 Mart 2017)

"Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Avrupa Birliği tarafından Türk vatandaşlarına vize muafiyeti getirilmemesi halinde, Türkiye ile AB arasındaki göç anlaşmasının lağvedilebileceğini ima etti."[177]

18. "Suriyeli ailelere ramazan yardımı" (08 Haziran 2017)

"İyilikder tarafından ihtiyaç sahibi 500 Suriyeli aileye gıda paketleri dağıtıldı."[178]

19. "İstanbul'da bulunan cesetlerin sırrı çözüldü" (15 Şubat 2018)

---

[172] … (Yeni Şafak, 10 Aralık 2016).

[173] … (Yeni Şafak, 18 Kasım 2016).

[174] … (Yeni Şafak, 31 Ekim 2016).

[175] … (Yeni Şafak, 03 Şubat 2017).

[176] … (Yeni Şafak, 18 Şubat 2017).

[177] … (Yeni Şafak, 14 Mart 2017).

[178] … (Yeni Şafak, 08 Haziran 2017).

"Emlakçılık yaptığı öğrenilen ve hamile olan Suriyeli Nısrın K. ile Lübnanlı eşi Muhammet K.'nın Başakşehir'de lüks bir sitedeki evlerinde yapılan aramada, kullanılmış koli bandı bulundu ve kan izlerine rastlandı. Yapılan inceleme sonucu 2 Suriyeli'yi yakaladı."[179]

20. **"Sır perdesi aralanamadı: Yeni detaylar ortaya çıktı" (11 Mayıs 2018)**

"Afyonkarahisar Devlet Hastanesinde dün meydana gelen esrarengiz bebek kaçırma olayının ardından şimdiye kadar hiçbir açıklama yapılmazken Suriyeli bebeğin babası basın mensuplarına açıklama yapacağı sırada Devlet Hastanesi güvenlik birimleri tarafından açıklama yapmaması için zorla hastane içerisine götürüldü."[180]

21. **"Ankara'da korkutan yangın: 5 ölü" (16 Ocak 2019)**

"Ankara Siteler'de bir mobilya mağazasında çıkan yangına itfaiye ekipleri tarafında müdahale edildi. İçişleri Bakan Yardımcısı Ersoy, sitelerdeki bir mobilya atölyesinde çıkan yangında Suriye uyruklu 5 işçinin yaşamını yitirdiğini bildirdi."[181]

22. **"250 liralık küpe için bebeğin kulağını parçaladı" (05 Şubat 2019)**

"Adıyaman'da bir hastanın yanında refakatçi olarak kalan kadın şahıs, hastanede tedavi gören 1 aylık bebeğin kulağını 250 TL değerindeki küpeler için parçaladı."[182]

23. **"Washington Post: Suriye'de çaresiz insanların tek savunucusu Türkiye" (27 Şubat 2020)**

"Amerikan Washington Post gazetesi, Batılı hükümetlerin Suriye'deki iç savaş konusunda bir şey yapmadığını ve ülkede savaşın trajik bir felakete gittiğini belirterek, "Suriyeli çaresiz insanların tek savunucusunun Türkiye olduğunu" yazdı."[183]

24. **"Korona virüsten öldüğünü iddia ettiği üvey oğlunu döverek öldürmüş" (28 Mart 2020)**

"Konya'da korona virüsten öldüğünü iddia ettiği üvey oğlunu darp ederek ölümüne sebep olduğu belirlenen Suriyeli kadın, gözaltına alındı. Emniyete götürülen kadın, ifadesinde çocuğu darp ettiğini, hortumla dövdüğünü, bayıldıktan sonra yüzüne su döktüğünü ancak ayılmadığını itiraf etti."[184]

---

[179] … (Yeni Şafak, 15 Şubat 2018).

[180] … (Yeni Şafak, 11 Mayıs 2018).

[181] … (Yeni Şafak, 16 Ocak 2019).

[182] … (Yeni Şafak, 05 Şubat 2019).

[183] … (Yeni Şafak, 27 Şubat 2020).

[184] … (Yeni Şafak, 28 Mart 2020).

25. "Vicdansız taksici: Doğum yapan kadını araçtan attı" (29 Mayıs 2020)

"Hamile kadın ve eşini arabadan indiren taksici, sancısı tutan kadını hastaneye yetiştirmek yerine sokak ortasında bıraktı. Kocaeli Çayırova'da yaşayan Suriyeli Mahmut Haşim, eşinin sancısı başlayınca taksi çağırdı. 41 T 3071 plakalı taksinin şoförü M.B., Ayşe Haşim'in doğum yapmak üzere olduğunu görünce aileyi arabadan indirdi."[185]

26. "Bayramda memleketlerine giden Suriyeliler akın akın Türkiye'ye dönüyor" (27 Temmuz 2021)

"Kurban Bayramı'nı yakınlarıyla ülkelerinde geçirmek üzere Hatay'ın Reyhanlı ilçesi Cilvegözü Gümrük Kapısı'ndan çıkış yapan Suriyeliler, Türkiye'ye dönüş yapmaya başladı. Cilvegözü'nden Kurban Bayramı için 44 bin 200 Suriyeli ülkesine gitti."[186]

27. "Faşistliğin sınırı yok: CHP mültecileri böyle gönderecek" (27 Temmuz 2021)

"Suriyelileri evlerine göndereceğiz" diyen Kılıçdaroğlu'nun mültecileri nasıl kovacağı, CHP'li Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan'ın sözleriyle anlaşıldı. "Bolu'da Suriyeli görmek istemiyoruz" diyen Özcan, mültecilerin şehri terk etmesi için Bolu'da yaşayan yabancı uyrukluların su faturası ve katı atık vergisine 10 kat zam yapacağını açıkladı. Özcan, "Elimde yetki yok ki zorla zabıtayla şehrin dışına bırakıp koyayım" ifadelerini kullandı."[187]

28. "Kendilerini Türkiye'ye ait hissediyorlar" (16 Ağustos 2021)

"Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocuklara psikolojik destek veren Basel Namera, son günlerde yaşanan ırkçı saldırılar nedeniyle çocukların çok korktuğunu söyledi. Bu çocukların Türkiye'yi çok sevdiğini ve kendilerini buraya ait hissettiklerini belirten Namera, "Türkiye'nin geleceğinde var olacak bu çocukların elini asla bırakmamalıyız" diye konuştu."[188]

29. "İzmir'de 3 mültecinin öldüğü yangında yeni gelişme: Önce elektriği kesip sonra ateşe vermiş" (24 Aralık 2021)

---

[185] … (Yeni Şafak, 29 Mayıs 2020).

[186] … (Yeni Şafak, 27 Temmuz 2020).

[187] … (Yeni Şafak, 27 Temmuz 2020).

[188] … (Yeni Şafak, 16 Ağustos 2021).

> "İzmir'de yanarak ölen 3 Suriyeliyle ilgili şantiye çalışanlarının verdiği ifadeler de Kemal Korukmaz'ı işaret etti. İşçiler, yangını çıkaran Korukmaz'ın elektriği kestiği için su sondajlanamadığını anlattı."[189]

İncelenen haberlerin yoğunluğu nedeniyle 2014-2021 yıllarından örnek seçilerek farklı haber başlıkları tercih edilmiştir. Haber başlıkları ve spotlarda enformasyon eksikliği yapıldığını, olayları çarpıtmak veya olaylara dikkat çekmek amacıyla metnin asıl bağlamından daha farklı bilgiler kullanıldığı görülmektedir. İncelenen haberlerde sıklıkla cinayetlere ve ölümlere rastlanmıştır. Olaydan ziyade öncelikli olarak kişinin Suriyeli olduğu vurgulanarak milliyetçilik vurgusu yapılmıştır. Zamirler bazen çoğul kullanılarak genelleme yapılmıştır, siyasetçiler veya alanında uzman kişiler olduğunda ise tekil bir anlatı kullanılmıştır. Haber başlığının bazen kurgu yoluyla verildiği ve içeriğinin farklı olduğu görülmektedir. Cinayet işleyen ve cinayetten etkilenen Suriyeliler özellikle belirtilmiş bazen sadece varsayımda bulunularak içerik yazılmıştır. Ötekileştirme, nesnelleştirme, vicdan duygusuyla hareket etmeye davet gibi Türkiye'yi diğer ülkelerden üstün görme ve buna yer veren yabancı ulusal basının haberlerini paylaşma veya siyasetçilerin Türkiye'yi öven sözlerinin paylaşımı yoğun bir biçimde görülmektedir.

Haber analizinde başlıklardan sonra en önemli unsurlardan biri spotlardır. Haber spotu haber başlığından sonra haber metninden hemen önce verilen haberin özeti niteliği taşımaktadır. Haber başlıklarından yıllara göre birkaç örnek olacak şeklinde seçilmiştir. Örneğin "Suriyeli genç bahşiş umuduyla yüzüğü aradı" haberinin metninde böyle bir bilgiye rastlanmazken, spot kısmında beklentisi olduğu varsayılmıştır. Olayın öznesi kişiden koparılarak bir gruba atfedilmiş ve nesnelleştirilmiştir.

İktidar ve muhalefetin konuşmalarının sadece küçük bir kısmı Suriyelilerle ilgili olsa dahi başlıkta özellikle bu kısma yer verilmiştir. Böylece haberin zaten gündemde olan bir mevzu nedeniyle daha çok dikkat çekmesi amaçlanmış olabilir. Dış siyaset ve iç siyaset haberlerinde Türkiye'nin ne kadar yardımsever bir ülke olduğunu Avrupa'nın kabul etmediklerini kabul ettiğini, halkın çok misafirperver bir yapıda olduğu vurgulanmıştır. Misafir kavramının kullanılması Suriyelileri öteki ve farklı olarak görmenin bir yansımasıdır. Ayrıca

[189] … (Yeni Şafak, 24 Aralık 2021).

ahlaki ve vicdani vurgulara sıklıkla yer verilmesi, Avrupa'nın Türkiye gibi davranmadığının özellikle belirtilmesi self-oryantalist bir bakışın ürünüdür.

2014 ve 2015 yıllarındaki haberlerde, daha fazla maddi yardım konulu ve vicdana vurgu yapan haberler yer alırken, ilerleyen yıllarda sayısının azaldığını görülmektedir.

Muhalefetin ırkçı söylemlerinden sıklıkla bahsedilirken, karşı çıkan iktidarın söylemlerinde duygusal açıklamalara yer verilmiştir. Suriyelilerin suça bulaşma haberlerine sıklıkla yer verilmiştir. Sağlık hususunda, Suriyelilere verilen hizmetlere yer verilerek Türk doktorlarının başarısından söz edilmiştir.

Örnek haberlerde ve incelenen diğer haberlerde, isimlerinden ziyade "Suriyeli" kelimesi ölüm, hırsızlık, cinayet, dolandırıcılık haberleriyle birlikte kullanılmıştır. Ölümle ilişkili haberler genellikle 3. sayfada büyük puntolarla verilmiş, Suriyelilerin başarısına ve girişimlerine odaklanan haberler ise genellikle Pazar ekinde veya aktüel sayfasında verilmiştir. Haberlerde dramatik kısım önce verilerek haberin merak edilmesi sağlanmıştır.

Spot başlıklarda genelde önce kimin öldüğü veya zarar gördüğü anlatılmış, olayın nasıl olduğuna haberine alt kısımda değinilmiştir. Mültecilerin bayram dolayısıyla sınır kapısından geçtiğinden bahsedilmiş ancak nasıl ve nereye gittiğinden bahsedilmemektedir ve döndüklerinde "akın akın" geldikleri özellikle belirtilerek, gittiklerinden daha fazla döndükleri şeklinde anlaşılmasına neden olmaktadır.

3.2.1.2. Şematik Yapı İncelemesi

Olayın sunumu

Gazetede Suriyeli mültecilerle ilgili sunulan haberler, ölüm ve doğumlar; suç, cinayet; sağlık hizmetlerinden en iyi şekilde yararlandıkları; eğitim, çocukların eğitime kazandırılmaları; Suriyelilere harcanan paralar, yapılan yardımlar; siyasi partilerin Suriyeli söylemleri, seçimlere katılıp katılmayacakları; vatandaşlık verme meselesi; Türk halkının misafirperverliği ve kendini batıyla karşılaştırarak vicdani yöne vurgu; mülteci botlarını kurtarma; Avrupa Birliğinin geri kabul şartlarına uymaması ve böyle devam edilirse Türkiye'nin Suriyelileri sınırda tutmayacağı tehdidi; nefret suçuna yönelik sosyal medya paylaşımlarına yer verilmesi şeklinde sıralanabilir.

İncelenen haberlerin tarih aralığının geniş olması, konu başlıklarının sunuluşunda 2014-2021 yılları arasında değişimi göstermektedir. Suriyelilere karşı ılımlı olan tutum zaman içinde

değişmiştir. Misafirlerimiz kelimesi ilk dönemlerde daha sık kullanılırken son zamanlarda, daha fazla mülteci alamayız söylemi oluşmaya başlamıştır. Haber başlıkları duygusal ve vicdani yönü harekete geçirmeye yönelik sunulmuştur. Suriyeliler entelektüel yönden yaptığı çalışmalar, filmler, müzik, konserler, yeni girişimler vs. genelde gazetenin Pazar ekinde veya aktüel bölümünde yer almaktadır.

Ardalan ve Bağlam

Ardalan bilgisi haberde anlatılan olayın siyasi ve tarihi tarafından bahsetmesi sebebiyle önem arz etmektedir. Olayların siyasi ve tarihi yönlerini bilmek, arka planını ve ideolojisini anlamak yorumlamak noktasında önem kazanmaktadır.[190]

Gazete iktidar yanlısı ve muhafazakâr görüşe sahiptir ve Suriyelilere yönelik tutumun yıllar içinde değiştiğini ve buna paralel olarak haber söylemlerinin de değiştiğini görülmektedir. Politik meseleler duygusal bir şekilde izah edilmekte ve milliyetçi temalar ön plana çıkarılmaktadır. İslamcı kimliğe de sahip olan gazete, bir ayağı olmayan gencin Türkiye sınırını geçince şükür namazı kıldığını haber olarak sunmuştur. Haberde birden fazla namaz kılan insan görülmesine rağmen sadece ayağı olmayandan bahsedilmesi, dini ve vicdani duyguları harekete geçirmeye yönelik olabilir ayrıca enformasyon eksiltimi yapıldığını da göstermektedir. Haberin başlığı ve içeriğinde farklılıklara rastlanmaktadır.

"**Suriyeli genç vahşice öldürüldü"**

Haberde ev sahibinin ve polisin tanıklığına yer verilmiştir. Ev sahibinin, evini kiralayanların Suriyeli olduğunu bilmediği bu bilgiye sahip olsaydı kiralanmasına rıza göstermeyeceği belirtilmiştir. Suriyeli olanlara ev kiralamayacağı bilgisi verilerek ötekileştirme yapılmaktadır.

"Kayıp Suriyelinin cesedi valizde bulundu"

Haber ters piramit kuralına göre oluşturulmuştur. İlk olarak olaydan etkilenenlerin sayısı verilmiştir. Yazılı haber metninde öncelikle kaçıran kişilerin Suriyeli olduğu, ikinci paragrafta ise kimliklerinin belirsiz olduğundan bahsedilmiştir. Son olarak da cinayeti işlediği iddia edilen kişilerin isimleri verilmiştir. Metinde zanlıların, cinayeti itiraf ettiklerinden bahsedilip sonra da

[190] Gözde Yardım-Hilal Doğruel, "Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği", *Erciyes İletişim Dergisi* 6/1 (2019), 144.

şüpheli oldukları söylenmiştir. Tutarsızlıklar metin incelendiğinde göze çarpmaktadır ve polisiye bir anlatım kullanılmıştır.

"Kurtulmuş: Türkiye'ye sığınan Suriyeliler kalıcı"

Numan Kurtulmuş'un konuşmasına yer veren haber metni incelendiğinde, konuşmasında birçok alandan bahsettiği, konuşmanın en sonunda Suriyelilerden bahsettiği görülmektedir. Ancak haber başlığında ve spotta konuşmanın sadece çok küçük bir kısmından bahsedilmektedir. Konuşmanın özellikle Suriyelilerle alakalı kısmının başlıkta verilmesi, gündemde olan bir meseleyi daha görünür hale getirmek ve haberin daha fazla okunmasını sağlamaya yöneliktir. Siyasi bir figürün konuşmasının doğrudan aktarıldığı bölümler, haberde doğruluğu ve inandırıcılığı artırmaktadır.

"Denizde yüzük aradılar"

Haber pasif ve edilgen yapıdadır. Spot ve haber metninde farklılıklar vardır. Spotta paragöz bahşiş için her şeyi yapabilen bir imaj çizilmiştir. Suriyeli gencin denizden çıktığında üşümesi, denizin pis olduğunun belirtilmesi, temizlik işçilerinin dahi denize girmeyip sopaları yardımıyla yüzüğü aradığından özellikle bahsedilmiştir. Yüzüğün manevi önemine rağmen nişanlısının denize atlamayıp Suriyelinin deniz atlaması bahşişe bağlanmıştır. Burada ötekileştirme ve önyargılı ifadeler oryantalist bir bakış açısının varlığını ortaya koymaktadır.

"Süs havuzuna giren Suriyeli çocuk komaya girdi."

Haberin başlığında süs havuzuna giren Suriyeli çocuktan bahsederken, haberin metninde çocuğun suya girmediği düştüğü yazılmış. Haberin son kısmında Suriye'den bir yıl önce geldikleri notu düşülmüş hemen sonra polisin soruşturma başlattığına değinilerek illegal bir durum olduğu algısı yaratılmıştır. Olayın Antalya'da geçtiği belirtilerek Suriyelilerin tatil yaptığı imajı ortaya konmakta, halkın Suriyeli mültecilere olan nefretinin artırılmasına neden olmaktadır.

"Suriyeli gelinden akıl almaz oyun"

Edilgen yapılı pasif bir haberdir. Haberde evlilik yoluyla dolandırıcılık yapan bir kadından bahsedilmektedir. Haberin başında kullanılan Suriyeli gelin ifadesi suçun şahsiliği ilkesini zedeleyerek suçu genelleştirmektedir. Haber sunumunda peçeli bir kadın resmi kullanılmıştır. Edward Said'in ifadesine göre peçe vb. semboller Batı'nın Doğu'yu temsil ederken kullandığı birtakım temsillerdir. Güliz Uluç'a göre ise peçe oryantalist bir bakış açısının ürünüdür yani

peçeli kadın fetiştir ve radikal bir merak ve esrarengizlik içermektedir.[191] Bu gazete yazısında peçeli bir kadın resminin tercih edilmesi Suriyelilerin öteki olarak görüldüğünün kanıtıdır.

"Suriyeli 2 çocuğu döverek öldürdü"

Edilgen pasif yapılı haber, ölen kişilerin uyruğu belirtilirken öldüren kişinin uyruğu bildirilmemiştir. Evli ve 5 çocuğunun olduğunun özellikle belirtilmesi şüpheliye duyulan kızgınlığı azaltmaktadır.

"CHP'li Yılmaz'dan tuhaf açıklama"

Haber metni, milletvekilinin önemli görevler yaptığından bahsederek başlamaktadır ancak başlıkta ve spotta "tuhaf açıklama" ifadesi kullanılarak söylenilenleri değersizleştirme çabası görülmektedir. Milletvekili, konuşmasında birçok konudan bahsetmesine rağmen sadece Suriyelilerle ilgili söylemleriyle haber başlığı yapılmış ve büyük devlet Rusya'yı küstürmemek gerektiği ve başımıza dert almamamız gerektiğinden bahsetmektedir. Burada yine self oryantalist bir tutum görülmektedir. Sıklıkla Türkiye'nin mülteciler konusunda uyguladığı yanlış politikayı eleştirmektedir.

"Hocadan vicdan dersi"

Haber başlığında, "Hoca" ifadesi mevcutken, haber metninde kişinin unvanına yer verilmiştir. Hoca ifadesi kullanılarak iyilik, belirli bir stereotip üzerinden kurgulanmak istenmektedir. Haberde etken ve aktif bir söylem vardır ve röportaj yapılan kişinin kendi cümlelerinden alıntılar yapılması anlatımı güçlendirmektedir. Metnin alt başlıklarında ötekileştirici ve self oryantalist bir kullanım mevcuttur.

"Pegasus uçağında "ötekileştirme" rötarı!"

Haber metninde, başlık ve spottan farklı bir olay anlatılmaktadır. Haber başlığı ve spot dikkate alındığında, Suriye'de mülteci kampında yardım dağıttığı için ötekileştirildiği anlamı ortaya çıkmaktadır ancak mevzu tamamen farklıdır.

"Katil zanlıları Suriyeli çıktı"

Haber metninde cinayet tüm ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Hırsızlık, gasp, cinayet suçlarının tamamını içeren bir haberde zanlıların Suriyeli oldukları bilgisinin verilmesi ötekileştirmeye

[191] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki*, 80.

neden olmaktadır. Haber başlığında sadece Suriyeli kelimesinin verilmesi suçun şahsi olması ilkesinden çıkarıp çoğul hale getirerek tüm Suriyelileri hedef göstermektedir.

"**Suriyelilere Kızılay Kart"**

Haberde kısa ve pasif cümle yapısı kullanılmış. Kartın içeriğiyle alakalı detaylı bilgi haber metninde verilmemiştir ve başlıkta sadece Kızılay Kart kelimesi geçmesi yardımı Kızılay'ın yaptığı izlenimine sebep olmaktadır. İhtiyaçları olan yiyecekleri alabilecekler ifadesi yerine, "damak tatlarına uygun yiyecekleri alabilecekler" ibaresinin kullanılması keyfi bir alışveriş yapılabileceği algısına neden olmaktadır.

"İstanbul'daki hastane karantinaya alındı"

Haberin spot başlığında, "Suriyeli hasta" ibaresi haber metninde ise "Suriyeli vatandaş" ibaresi yer almaktadır. Karantinaya alınmasına sebep olanın Suriyeli olduğunun belirtilmesi, acil servisin yaklaşık iki buçuk saat iş yapamadığının anlatılması, olumsuz bir algıya neden olmaktadır. Kimyasal zehirlenme olduğunun tespitinin medyada yer alması hasta haklarına ve gizliliğine aykırı bir durumdur.

"Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Biz de gereğini yapacağız"

Haberde, dışişleri bakanının sözlerinden alıntılar yapılarak ve sayısal verilerle anlatım kuvvetlendirilmiştir. Avrupa'nın verdiği sözleri tutmadığı belirtilmiş, Türkiye'nin oyalanacak bir devlet olmadığı imajı çizilmiştir. Haberin spot kısmında ise bakanın bu sözleri sadece ima ettiği belirtilmiştir. Oryantalist bir söylem mevcuttur.

"Ankara'da korkutan yangın: 5 ölü"

Yangında ölenlerin Suriyeli olduğu bilgisi verilmiştir. Bir siyaset adamı tarafından olayla ilgili bilgi verilmesi haberin güvenilirliğini ve önemini anlatmaya yöneliktir. Etken ve edilgen yapılar, pasif anlatım ve uzun cümleler kullanılmıştır. Yangının nedenleri, çıkış için yangın merdiveninin olmaması gibi binanın fiziksel yetersizliklerinden bahsedilmemiştir. Ölenlerin nasıl öldüğüne dair yargılarda bulunulmuş ve cinayetin nefret suçu olduğu belirtilmiştir.

"Korona virüsten öldüğünü iddia ettiği üvey oğlunu döverek öldürmüş"

Annenin çocuğunu döverek öldürmesi ve polise yalan söylemesi negatif bir imaj çizerken, Suriyeli olduğunun belirtilmesi ise nefretin Suriyeli kimliğine yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

3.2.2. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haber anlatımlarında genelde ters piramit anlatımı görülmektedir. Olayın sonucunda meydan gelen olaylar -ölen kişilerin sayısı ve olaydan etkilenenler- genelde ilk paragrafta verilmektedir. [192] Haberler genelde edilgen bir yapıda, uzun cümlelerle, pasif bir anlatımla yazılmıştır. Haberi daha inandırıcı kılmak adına siyasetçilerin, polisin veya bilir kişinin sözleri birinci ağızdan tırnak içinde verilmiştir.

Kelime seçimleri

01.01.2014 tarihinden 31.12.2021 tarihileri arasında çevrimiçi ortamda "Suriyeli mülteci" ve "Suriyeli" kelimeleri aratılarak çıkan gazete haberleri incelenmiştir. Genellikle ülkeye girişlerinden, yaralı olarak gelip Türkiye'de tedavi edilmelerine değinilmiştir. Cinayet ölüm, yaralanma haberlerinde özellikle "Suriye" uyruklu oldukları belirtilmiştir. 2014 yılındaki haberlere bakıldığında "ayrım dil, mezhep" gözetmeden hepsini alıyoruz söylemi mevcuttur. "Misafirlerimiz", "kardeşlerimiz" kelimeleri sıklıkla kullanılmıştır. İktidar partisinin muhalefetle tartışmalarının odak noktası Suriyeliler olmuştur ve yıllara göre oranı artmaktadır. Suriyelilerin mevcut sayısı verilirken genelde misafirlerimizin tabiri kullanılırken 2021 yılına doğru bunun değiştiğini görmekteyiz.

Haberler, siyasi, ekonomik, iş dünyası, yardım kampanyaları, ölüm, cinayetler, eğitim, sanat, sağlık, kadın ve çocuklar seklinde gruplandırılmıştır. Ölüm haberlerinde ölümün nasıl gerçekleştiği detaylıca anlatılmıştır. "Yanarak ölme", araba kazasında ölme, dövülerek ölme gibi kelimelerin kullanımı vicdani duyguları harekete geçirirken bir yandan da Suriyeliler ötekileştirmektedir. "Tehlike", "cinayet" haberleriyle yan yana kullanılan Suriyeli kelimesi, olumsuz bir imaj çizmektedir. Kadın haberleri genellikle "evlilik", "cinayet", "hırsızlık" gibi kelimelerle yan yana verilmiştir. Suriyelilerin doğum oranlarına vurgu yapan kullanımlar görülmektedir bu durum nüfuslarının sürekli arttığı, ülke vatandaşlarından daha fazla olacakları şeklinde olumsuz bir anlatıma neden olmaktadır.

Siyasetçilerin konuşmalarına, "faşist", "tuhaf" kelimeleri konuşmanın etkisini azaltmaya yönelik ve kabul edilmediğine yönelik bir kullanıma işaret etmektedir. "Sır perdesi", "esrarengiz bebek kaçırma olayı" gibi kelimelerle merak uyandırarak haberin okunması

[192] Devran, *Haber, Söylem İdeoloji*, 83-84.

amaçlanmaktadır. Suriyelilere yönelik işlenen cinayetlerin tüm ayrıntılarıyla verilmesi, zanlının "operasyon tamam" gibi ifadeler kullanması ırkçılık ve nefret suçunun bir tezahürü niteliğindedir. Sağlık hizmetlerinden yararlanmaları özel bir muameleye tabi oldukları ve ücretsiz tedavi gördükleri şeklinde bir çıkarıma neden olmaktadır. Hastaneye gelen bir Suriyeli hasta nedeniyle acil servisin "karantinaya" alındığının belirtilmesi olumsuz bir anlatımdır. Haber metninde "Suriyeli vatandaş" tabirinin kullanımı ırkçılık ve ötekileştirme söylemlerine zemin hazırlamaktadır. Vatandaşa yardımcı olan bir Suriyeli gencin, "bahşiş" umuduyla bunu yaptığını spot kısmında yazması ancak haber metninde böyle bir kullanıma rastlanmaması yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır.

Haber metninde, "Avrupa'nın verdiği sözleri tutmaması", "mülteci istemiyor" oluşu Türkiye'yi açık kapı politikasından dolayı tebrik etmesine haberde özellikle yer verilmesi, haber metinlerinde oryantalist bakış açısına örnektir.

3.3. Birgün Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Birgün gazetesi haberleri incelendiğinde işçilerin yaşadığı sorunlara yer verildiği, daha insan odaklı haberler yapıldığı görülmektedir. Tarafsız haber konusunda incelenen diğer gazetelerden daha olumlu bir imaj çizmektedir ve Suriyelilerin hayatta kalma mücadelesine yer verilmektedir.

3.3.1. Makro yapı

3.3.1.1. Tematik yapı incelenmesi

Başlıklar ve Spot

1. **"Antep'i karıştıran cinayette bin bir türlü ayrımcılık" (28.08.2014)**
   "Hıdır Çalar cinayetinde, maktulün 'çingene' olmasının tecavüze yeltendiğine ilişkin kanıt olarak değerlendirilmesine Çalar Ailesi sert tepki gösteriyor. Olayın failinin Suriyeliler olması sebebiyle kentte başlayan mülteci avı ise devam ediyor."[193]

[193] … (Birgün, 28 Ağustos 2014).

2. **“Suriyeli Mülteciler: Utanarak dileniyoruz”**

   “Suriye’deki savaştan kaçan ve Ankara kent merkezindeki Hacıbayram Mahallesi’ne yerleşen yaklaşık bin mülteci, hiçbir yardım almadan zor koşullarda yaşam savaşı veriyor.”[194]

3. **“175 mülteci Ankara’dan sürülüyor”**

   “Ankara Valiliği önce Hacıbayram Mahallesindeki mültecilere yardım etmeye karar verdi, sonra fikir değiştirip mültecileri kendi kurdukları çadırlardan tahliye etmeye başladı. Mültecilerin tahliyesi sürüyor.”[195]

4. **“Macaristan Başkanı'ndan ahlaksız teklif: Türkiye'de...”**

   “Suriyeli sığınmacılarla ilgili "ülkesinin Avrupa'nın Hristiyan köklerinin tehdit eden sığınmacılarla istila edildiğini" ifade eden ve mültecilere "Türkiye'de kalın" çağrısı yapan Macaristan Başbakanı bu kez göçmen alan ülkelere para teklif etti.”[196]

5. **“Nizip'te anlatılanlar dehşet verici: Erkekler tecavüze uğruyor, kız çocukları kuma veriliyor”**

   “Çocuklara yönelik cinsel istismarı saklayan AFAD’a sert tepki gösteren Niziplilerin anlattıkları dehşet verici: Kamptan kaçan çocukların yaşayıp yaşamadıkları bilinmiyor. Küçük kızlar zorla evlendiriliyor, kuma olarak veriliyorlar. Osmanlı Parkı'nda Suriyeli kadın açıkça satılıyor.”[197]

6. **“Bu kararlar ayaküstü alınamaz” (5.07.2016)**

   “Mülteci statüsü bile verilmeyen Suriyelileri vatandaşlığa alma sözü bir dizi tartışmayı da beraberinde getirdi. Vekiller, akademisyenler ve partiler yabancı düşmanlığına varan tepkilere dikkat çekerken, endişelerini de sıraladı.”[198]

7. **“Sığınmacı kampında salgın hastalık iddiası TBMM’de” (5.08.2016)**

   “HDP’li Yiğitalp, Hatay’da Suriyeli sığınmacıların salgın hastalıklara yakalandığı iddialarını Meclis gündemine taşıdı.”[199]

---

[194] … (Birgün, 12 Aralık 2014).

[195] … (Birgün, 09 Ocak 2015).

[196] … (Birgün, 12 Eylül 2015).

[197] … (Birgün, 13 Mayıs 2015).

[198] … (Birgün, 05 Temmuz 2016).

[199] … (Birgün, 05 Ağustos 2016).

8. **“Mülteci travması büyük risk taşıyor” (27.10.2017)**

   “Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan mülteciler, psikolojik sorunlarla da boğuşuyor. Uzman Klinik Psikolog Başkak: Mülteci travması toplum için de ciddi riskler barındırıyor.”[200]

9. **“Suriyeli çocuklar 6 bin TL'ye kuma yapılıyor**.” **(11.09.2017)**

   “Times gazetesi, Gaziantep’ten yaptığı haberde Suriyeli çocukların 5- 6 bin TL’ye, 'güzelse' 11 bin TL’ye satın alınarak yaşlı Türklerle evlendirildiğini yazdı.”[201]

10. **“Antep'te down sendromlu çocuğa istismar' iddiası üzerine Suriyelilere saldırı” (6.07.2018)**

    “Antep’te 60 yaşındaki Suriyeli R.C’nin altı yaşındaki bir kız çocuğunu taciz ettiğine yönelik iddia, kent genelinde Suriyelilere yönelik linç girişimlerine yol açtı. R.C, linç edilmek üzereyken polis ekiplerince son anda gözaltına alınırken Suriyelilere ait ev ve iş yerleri gece boyu saldırıya uğradı.”[202]

11. **“Savaştan kaçtılar çalışırken ölüyorlar” (19.12.2018)**

    “Türkiye’de göçmen/mülteciler yalnızca Ege Denizi sularında değil, çalışırken de yaşamını yitiriyor. Bu yıl en az 108 göçmen/mülteci işçi iş cinayetlerinde can verdi.”[203]

12. **“5 ayda 49 göçmen işçi can verdi” (25.06.2019)**

    “İzmir İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Meclisi, göçmen ve mülteci işçilerle ilgili hazırladığı raporu kamuoyuyla paylaştı. Savaş, çatışma, işkence, kötü muamele ve ekonomik koşullar nedeniyle ülkelerini terk ederek Türkiye’ye göç eden göçmen ve mültecilerin bir Dünya Mülteciler Günü’ne daha statüsüz ve gelecek belirsizliği ile girdiğini belirten İSİG Meclisi, göçmen ve mülteci işçilerin en ağır […]”[204]

13. **“İHD’den Seyhan’daki ırkçı saldırılarla ilgili rapor: Birçok Suriyeli hâlâ evinden dışarı çıkamıyor” (22.09.2019)**

    “Seyhan'da mültecilere yönelik başlatılan ırkçı saldırılara ilişkin İHD raporuna göre, Olaylarda 162 dükkân ve 12 araç tahrip edildi. Polis saldırılara uzun süre müdahale

---

[200] … (Birgün, 27 Ekim 2017).

[201] … (Birgün, 11 Eylül 2017).

[202] … (Birgün, 06 Temmuz 2018).

[203] … (Birgün, 19 Aralık 2018).

[204] … (Birgün, 25 Haziran 2019).

edemedi. Hâlâ pek çok Suriyeli evinden çıkamazken, bölgeyi terk edenlerin olduğu da ifade edildi”[205]

14. “Buradayız, gitmiyoruz” (5.03.2020)

“AKP sınır kapılarını açıp “gidin” dese de Türkiye’den ayrılmayı düşünmeyen mülteciler, yıllardır burada yaşadıklarını ve artık uyum sağladıklarını dile getiriyorlar. Ne ülkelerine dönmek ne de başka bir ülkeye gitmek istiyorlar.”[206]

15. “Yabancı düşmanlığını ekonomik kriz artırıyor” (3.08.2020)

“Suriyeli gencin ırkçı bir grup tarafından saldırıya uğramasının ardından göçmenlere yönelik nefret suçlarına dair tepkiler artıyor. Demokratik kitle örgütü temsilcilerine göre saldırıların artmasının sebeplerinden biri ekonomik krizle gelen işsizlik.”[207]

16. “Gelecek umudu tehdit altında” (15.05.2021)

“Göçmenlere yönelik saldırılar her geçen gün artıyor. Geçen yıl saldırıya uğrayan Suriyelilerin yüzde 29’u çocuk. En çok saldırı İstanbul’da yaşanırken ilk sıradaki neden ise ırkçılık.”[208]

17. “3 gencin katlinde ırkçılık şüphesi” (23.12.2021)

“İzmir’de Suriyeli 3 genç işçinin yakılarak katledildiği ortaya çıktı. Olayın geçen ay meydana geldiği ancak kamuoyundan gizlendiği öğrenildi. Fail ile Suriyeli gençlerin arasında bir husumetin bulunmadığı belirtildi.”[209]

Başlıklarda, olaylarla ilgili doğrudan ve dolaylı olarak bilgi verme yolu tercih edilmiştir. Bazı başlıklarda işlenen suça neden olan şeyin ötekileştirme ve ırkçılık olduğu açıkça belirtilmiştir. Bilgi eksiltimi yapıldığı, başlıklardan tüm cevaplara ulaşılamadığı görülmektedir. Suriyelilerle ilgili genelleyici yargılarda bulunulmuştur. Çoğul ifadeler kullanılarak haberde bireysellikten uzaklaşılmıştır. Başlıkların nefret söylemi içerikli olduğu görülmektedir.

Spotlarda yani haber girişlerinde 5N1K (ne, ne zaman, nerede, nasıl, neden kim) sorularının cevaplarının tümüne cevap verilip verilmediği incelenmiş, haber başlıklarıyla

---

[205] … (Birgün, 22 Eylül 2019).

[206] … (Birgün, 05 Mart 2020).

[207] … (Birgün, 03Ağustos 2020).

[208] … (Birgün, 15 Mayıs 2021).

[209] … (Birgün, 23 Aralık 2021).

tutarsız cevaplar içerdiği ve tüm sorular yanıt alınamadığı tespit edilmiştir. Olaylarla ilgili Suriyeli olduğu bilgisi çoğunlukla verilmiştir. Haber girişlerinde taciz ve tecavüz vakalarına, ırkçı ve ötekileştirici söylemlere yer verilmektedir.

3.3.1.2. Şematik Yapı İncelemesi

Olayın sunumu

2014-2021 arası Suriyeli mülteci ve Suriyeli kelimelerini gazetenin çevrimiçi arama motorunda arayarak ulaşılan haberlerin kapsamı çok geniştir. Temel olarak mültecilerle ilgi haberler siyaset, ucuz iş gücü, nefret suçları, cinayetler, taciz, ölüm vakaları şeklinde gruplandırılabilir. Haber metinleri incelendiğinde başlıklardan farklı olarak haber girişleriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Haberlerin Suriyeliler ve Türkler açısından ortaya çıkan sebep ve sonuçlarına yer verilmiştir. Olaylar tüm detaylarıyla verilmekte ve işlenen nefret suçlarına tedbirli davranmaya, daha büyük sonuçlara yol açabileceğine yer verilmektedir. Suriyelilerin ucuz iş gücü olarak istihdam edilmesi nefreti artırmaktadır.

Ardalan ve Bağlam

Haberlerde ardalan ve anlam bilgisi genellikle geniş bir şekilde ele alınmıştır. Örnek olarak seçilen haberler üzerinden ardalan ve bağlam bilgisi incelenecektir. Haberler yalnızca bir yönden değil birçok yönden ele alınmış olası sebep ve sonuçlarına değinilmiştir.

"Antep'i karıştıran cinayette bin bir türlü ayrımcılık"

Haber metninde işlenen cinayetin Suriyelilere yönelik nefret söylemine yol açtığını, Suriyelilerin dışarı çıkamadıklarından bahsedilmiştir. Ölen kişinin Alevi olması ve çevredekilerin olumsuz söylemleri, katil zanlılarının Suriyeli olmasının belirtilmesi olaydan ziyade sosyal kimlik çatışmalarını ortaya çıkarmaktadır. Cinayette namusun korunmaya çalışıldığı iddiasına da yer verilerek cinayete haklı sebepler gösterilmeye çalışılmış, bu iddiayı ortaya atanın da bir Suriyeli gazeteci olduğu söylenmiştir. Bu tarz söylemlere, toplumda spekülasyon yarattığı için dikkat edilmesi gerektiği haber metninde vurgulanmıştır.

"Suriyeli Mülteciler: 'Utanarak dileniyoruz"

Haber metninin ilk paragrafında, İşid militanlarının Ankara Hacıbayram mevkinde toplanmasına göz yumulduğu, sonra da mültecilere yardım edilmediğinin belirtilmesi kavram karmaşasına yol açmaktadır. Mültecilere terörist denilerek ötekileştirme yapılmıştır. Suriye'den

Türkiye'ye gelen mültecilerin, ağırlıklı olarak kırsal kesimden geldiği belirtilmektedir. Buradaki birkaç kişiyle röportaj yapılan röportaj sonucunda, Suriyeliler kamplarda bir süre yaşadıklarını ancak dilenmeyi bile kamplardaki hayata tercih edeceklerini ifade etmektedir. Suriyeliler, kalabalık bir ortamda yaşadıklarını, çalıştıkları yerlerde yaptıkları işlerin karşılığını alamadıklarını, Ankara'ya girişte kimlik verilip kayıtlarının alındığını ancak kimsenin kendilerini sormadığını ifade etmektedir.

"175 mülteci Ankara'dan sürülüyor"

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yer olan Ankara Hacıbayram mevkiinden sürülmelerinden bahseden metinde, olayın bütün ayrıntıları görmekteyiz. Öncelikle "sürülmek" kelimesi ötekileştirmeyi ve ırkçılığı temsil etmektedir. Sınır bölgesine gönderilmek istenen Suriyeliler kamplara gitmek istememekte ekiplere itiraz edilince kalmalarına ve kışı geçirmek için yardım yapılmasına karar verilmiştir. Aradan bir süre geçtikten sonra ise verilen karar uyulmayarak mülteciler, mahalleden kamplara gönderilmek üzere çıkarılmıştır. Haber metninde mültecilerin kampa gitme korkusu nedeniyle hastaneye bile gidemediklerinden bahsedilmiştir.

"Macaristan Başkanı'ndan ahlaksız teklif: Türkiye'de..."

Mülteciler ülkelerine gelmediği sürece her türlü yardımı yapmaya hazır olduklarını belirten Macaristan'ın bu yaklaşımı gazete tarafından ahlaksızlık olarak sunulmuştur.

"Nizip'te anlatılanlar dehşet verici: Erkekler tecavüze uğruyor, kız çocukları kuma veriliyor"

Haberi temellendiren bir kanıt yoktur. Nizip halkıyla konuşularak varsayımlarına yer verilmiştir. Türk vatandaşı yerine yurttaş kelimesi kullanılmıştır. Nizip'te mültecilerin sayısının mevcut yurttaşlardan fazla olduğu bilgisi verilmiştir. AFAD'a bağlı mülteci kampında savunmasız ve sığınmak için gelen insanları taciz eden temizlik görevlisinin uyruğu belirtilmemiştir. AFAD kurumunun para peşinde olduğu ve olayların üstünü kapatmaya çalıştığı iddia edilmiştir.

"Bu kararlar ayaküstü alınamaz"

Haberde sayısal verilerden yararlanılmış ve röportaj yapılan kişilerin sözleri haber metninde yer almaktadır. Haberde mülteci statüsü verilmeyen Suriyelilere, vatandaşlık verileceği söyleminin sakıncalarından bahsedilmektedir. Türkiye'ye gelmeye başladıkları tarihten bu yana meydana gelen haberlere de yer verilerek haberin arka planı açıklanmaktadır.

“Sığınmacı kampında salgın hastalık iddiası TBMM’de”

Haber metninde birtakım soruların mecliste sağlık bakanına yöneltildiğinden bahsedilmektedir ancak sadece ilgili yönergedeki soruları içeren haberde, sorunun cevabına dair bilgilendirme yapılmamıştır.

“Mülteci travması büyük risk taşıyor”

Haber girişinde ve başlığında mültecilerin travması ve psikolojik rahatsızlıklarının toplum için risk oluşturduğunun belirtilmesi nefreti ve ötekileştirmeyi artıran sebeplerdendir. Psikolojik destek verilmesi yerine zihinsel sağlık desteği verilmesi ifadelerinin kullanımı, yanlış anlamalara yol açmaktadır. Suriyelileri ötekileştirmek ve toplumda tehlike arz ettiği şeklinde oryantalist söylemlere neden olmaktadır.

“Suriyeli çocuklar 6 bin TL'ye kuma yapılıyor.”

Bu haber, Times gazetesinden çevrilerek önce Cumhuriyet gazetesinde sonra da Birgün gazetesi yayımlanmıştır. Haberin gerçek olduğuna dair röportaj, mülakat gibi kanıtlar yoktur. Haber içeriği alındıktan sonra gerçekliğini sorgulamak için herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Metinde yapılan faaliyetler çoğul ifade kullanılarak genelleştirilmiştir. Batının oryantalist bakış açısını ve haberi alan gazetenin de self oryantalist bakış açısını görülmektedir.

“Antep'te down sendromlu çocuğa istismar' iddiası üzerine Suriyelilere saldırı”

İddiaların, sansasyon yarattığı ve toplumda infiale sebep olduğu görülmektedir. Bir kişinin yaptığı davranış nedeniyle tüm Suriyelilere saldırıldığından bahsedilmektedir. Haberde genelleştirme yapmanın sakıncaları görülmektedir. Haber başlığında down sendromlu olduğu belirtilesine rağmen haber metninde bununla ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Ayrıca hastanede yapılan tetkikler sonucu nitelikli taciz olmadığı belirtilmiştir. Nefret içerikli haberlerin, nefret suçlarına etkisi görülmektedir.

“Savaştan kaçtılar çalışırken ölüyorlar”

“5 ayda 49 göçmen işçi can verdi”

Sayısal verilerden ve rapordan yararlanılarak, iş kazaları sonucu ölüm sayıları belirtilmiştir. Suriyeli mültecilerin, diğer göçmenlere göre iş kazası sonucu hayatını kaybetme oranı daha fazladır.

“İHD’den Seyhan’daki ırkçı saldırılarla ilgili rapor: Birçok Suriyeli hâlâ evinden dışarı çıkamıyor”

Haber metnine göre bir Suriyelinin cinsel istismar suçu işlediği iddia edilmekte ancak bununla alakalı hiçbir delil yokken Adana'da halk ayaklanmış dükkanlara saldırmıştır. Seyhan'da yaşayan ve bu ayaklanmadan zarar gören birkaç Suriyelinin sözlerine, haber metninde yer verilmiştir. Haberde, neden sonuç ilişkileriyle beraber detaylı bir anlatım mevcuttur.

Suriyeliler tarafından kendilerine ait işyerlerinin kepenklerine saldırılmaması için 'Türk' ve 'T.C.' yazmış, Türk bayrağı asılmıştır. Suriyelilere ait işyerlerinin tamamı kapanmıştır. Olayla ilgili bilgi verenlerin anlatımına göre saldırıyı yapanlar, olayların yaşandığı mahallenin sakinlerinden olmadığı, başka mahallelerden geldiği ve güvenlik güçlerinin yeteri kadar müdahale etmediği belirtilmiştir.

"Buradayız, gitmiyoruz"

Türkiye'nin sınır ötesi operasyonu, AKP'nin İdlip'e saldırması şeklinde ve bir suç olarak nitelendirilmiştir. Başlığın bu şekilde yazılması, mültecilerin varlığından ve aşırı görünür olmasından rahatsız olan halk üzerinde, olumsuz bir etki yaratmaktadır. Haber metni Suriyeli ve Libyalı birer göçmenle yapılan röportajdan kesitlere yer vermektedir. Suriyeli göçmen, buraya uyum sağladık, Avrupa'da yaşayamayız, burada dokuz çocuğum doğdu işyerim var geziyorum, çalışıyorum demiştir. Bakıldığında çok masum görünen bu sözler, işsizlik ve maddi yönden sıkıntı çeken ve bunun nedeni olarak Suriyelileri gören halk için negatif bir etki yaratmaktadır.

"Yabancı düşmanlığını ekonomik kriz artırıyor"

"Gelecek umudu tehdit altında"

"3 gencin katlinde ırkçılık şüphesi"

Suriyelilere yönelik ırkçı nefret suçlarının ve saldırılarının arttığını belirten haberde, bu suçların cezasız kaldığı yazılmıştır. Koronavirüsün de sebep olduğu dünya ekonomik krizi sonrasında işsizliğin daha fazla artması, Suriyelilerin ucuz iş gücü olarak çalıştırılması gibi nedenlerle nefret suçlarının arttığı belirtilmiştir.

Haber metinlerinde Suriyelilere yönelik işlenen suçların yüzde 23 oranında polisten, geri kalan yüzde 77'lik kısmın halktan geldiği belirtilmiştir.

Halkta genel olarak Suriyelilere karşı, iyi karşılama ve sempati, içsel veya sözlü huzursuzluk, siyasi kışkırtma, ayrımcılık ve dışlama, doğrudan hedef alma gibi davranışlar gözlenmektedir.

İzmir'de 3 gencin yakılarak öldürülmesi ve olayın gelişim şekli incelendiğinde kasıtlı bir eylem olduğu anlaşılmaktadır. Haberin içeriğinden bunun bir ırkçılık ve nefret suçu olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak haber metinlerinde, Suriyelilere yönelik nefret suçlarının arttığı belirtilmiştir ancak haberi servis eden gazete manşetlerinde ötekileştirici ifadelere neden olan kelimeler kullanmaya devam edilmektedir.

3.3.2. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haber metinlerinde genellikle uzun bir anlatım tercih edilmiş, mesele tüm yönleriyle ele alınmıştır. Metinler anlaşılır ve basit bir şekilde ifade edilmektedir. Cümleler genel itibariyle basit ve edilgen yapıdadır. Hükümet, dernek ve şahıslarla yapılan röportajlardan alıntılar yapılarak aktif cümlelere yer vermektedir. Bu da metnin güvenilirliğini ve inandırıcılığını artırmaya yöneliktir.

Kelime seçimleri

Kelime seçimleri ideolojik arka planı yansıtmaktadır. "Zihinsel sağlık desteği", "mülteci travması", toplumsal "risk"e neden olmak, "cinsel saldırı"da bulunduğu iddia edilen "Suriyeli", "savaştan kaçtılar", Suriyeli çocukların "kuma" olması, kamplarda "tecavüz" suçu, sığınmacı kampında "salgın hastalık", "sürülmek", "ahlaksız teklif", "buradayız, gitmiyoruz" kelimeleri haber metinlerinde de açıkça belirtildiği üzere ırkçı saldırıları ve tehditleri artırmaktadır. Ötekileştirerek nefret suçlarına neden olan bu kelime seçimleri oryantalizme örnek teşkil etmektedir. Haber metinlerinde ironik olan durum, bu kelimelerin toplumda ötekileştirmeye neden olduğu belirtilmesine rağmen kullanılmaya devam edilmesidir.

3.4. Hürriyet Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

3.4.1. Makro yapı

3.4.1.1. Tematik yapı incelenmesi

Başlıklar ve Spot

1. **"Hacıbayram'da dönüşüm göçü" (12.11.2014)**

“Büyükşehir Belediyesi, Suriyeli mültecilerin mesken edindiği Hacıbayram Mahallesi’ndeki harabe evlerin bazılarını dün yıktı. Sokakta kalan Suriyeliler, kendilerine barınacak yeni bir yer aramaya başladı.”[210]

2. **“Fikirtepe'ye Suriyeli mülteci akını” (27 Haziran 2014)**
   “Kentsel dönüşüm sürecinde yıkılan ve terk edilen evleriyle doğal film platosu haline gelen Fikirtepe, Suriyeli mültecilerin akınına uğradı. Suriye’deki savaşı anlatan ‘Kaçış’ filminin de çekildiği bölge bugün gerçek savaş mağdurlarının adresi oldu. Sahiplerinin terk ettiği harabe binalara yerleşen Suriyeliler, elektrik ve suyun olmadığı evlerde tam anlamıyla bir sefalet yaşıyor.”[211]
3. **“Suriyeli damat dehşeti” (25.01.2015)**
   “Altındağ Önder Mahallesi’ndeki evde, eşi ve kayınvalidesiyle tartışan Suriyeli mülteci Mohammed Al Mahmoud, kayınvalidesini bıçaklayıp kaçtı. Hastaneye kaldırılan kadın, kurtarılamadı.”[212]
4. **“Türkiye, Suriyeli sığınmacıya 10 bin TL tazminat ödeyecek” (18 Aralık 2015)**
   “Hakkında sınır dışı edilme kararı verilen Suriyeli sığınmacı Geri Gönderme Merkezi’ndeki fiziki koşullardan şikâyetçi olarak tahliyesini istedi, reddedildi. Yüksek Mahkeme ise şahsa 10 bin TL manevi tazminat ödenmesine hükmetti.”[213]
5. **“Yıkık gecekonduda yaşam mücadelesi” (11 Nisan 2016)**
   “Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle bir yıl önce Türkiye'ye sığındıklarını belirten Türkmen asıllı Cuma, biri kız 3 çocuğu ile ortada kaldıklarını ifade etti ve "Ne ekmek alacak paramız vardı ne de barınacak yerimiz. Ankara'da Güven Park'ta yatarken bir vatandaş bizleri yıkılmaya yüz tutmuş bu gecekonduya getirdi. Şimdi bu kapıları ve camları olmayan evde yaşam savaşı vermeye başladık. Komşuların verdiği ekmeklerle karnımızı doyurmaya çalışıyoruz" dedi.”[214]
6. **“Suriyeli mültecilere çalışma izni yürürlüğe girdi” (12 Şubat 2016)**
   “Türkiye'de ikamet eden ve çoğunluğu Suriyeli olan mültecilere belli koşullarda çalışma izni verilmesini düzenleyen Başbakanlık genelgesi yürürlüğe girdi.”[215]

---

[210] … (Hürriyet, 12 Kasım 2014).

[211] … (Hürriyet, 27 Haziran 2014).

[212] … (Hürriyet, 25 Ocak 2015).

[213] … (Hürriyet, 18 Aralık 2015).

[214] … (Hürriyet, 11 Nisan 2016).

[215] … (Hürriyet, 12 Şubat 2016).

7. **“Suriyeli mülteci grup, pala ve sopalarla dehşet saçtı” (20 Kasım 2017)**
   “Adapazarı’nda yaklaşık 20 kişiden oluşan Suriyeli mülteci grup, ellerinde pala, bıçak ve sopalarla bir başka mülteci gruba saldırıya gittikleri anlar güvenlik kameraları tarafından kaydedildi.”[216]
8. **“Hatay'da korku dolu dakikalar... Son anda kurtarıldılar” (27 Aralık 2018)**
   Gece saatlerinde Suriye sınırından Türkiye’ye kaçak yollarla geçmeye çalışan bir grup Suriyeli mülteci sağanak yağış ve soğuk havanın etkisiyle mahsur kaldı. Jandarma ekipleri ölmek üzere olan mültecileri, son anda kurtardı.[217]
9. **“Bunlar da Ankara'nın Suriyeli korsanları... Taksiciler isyanda: 'İş çığırından çıktı'.” (29 Haziran 2018)**
   “Geçtiğimiz aylarda Türkiye gündemine oturan Uber tartışmasının bir benzeri Ankara’ya sıçradı. Altındağ’da yaşayan Suriyeli mülteciler, kendi araçlarıyla korsan taksicilik ve minibüsçülüğe başladı. Taksiciler, 'İş çığırından çıktı, ekmeğimizi elimizden aldılar. 45 TL’lik yere 25’e TL’ye götürüyorlar' dedi.”[218]
10. **“Son dakika haberi: İzmir'deki skandal yazı ile ilgili Bakan Soylu'dan çok sert tepki.” (28 Kasım 2019)**
    “İçişleri Bakanı Süleyman Soylu yaptığı İzmir'de yaşanan tepki çeken olayla ilgili "O eve yapılan işareti, kendi evime yapılmış işaret olarak görüyorum. Arkadaşlarımız o kişiyi bulacaktır. İçişleri Bakanlığı olarak bizatihi tarafız bu olaya hukuken de tarafız. Adaletin önüne o kişi çıkacak ve bunun bedelini ödeyecek" dedi.”[219]
11. **“Yaşamıyoruz ama ölü de değiliz...” (15 Mart 2019)**
    “Türkiye'nin 4 farklı şehrinden Suriyeli 53 kadın anlatıyor Türkiye’de 1 milyon 667 bin 192 Suriyeli mülteci kadın var. İçlerinden Türkiye’nin farklı şehirlerinde yaşayan 53’üyle sohbet ettik. İstanbul, Bursa, Mardin ve Eskişehir’de... Bu kadınlarla bizi üç kurum buluşturdu: BM Nüfus Fonu, Hayata Destek Derneği ve bu konuda çalışan İstanbul Arel Üniversitesi. Bazıları bize evini açtı, aileleriyle tanıştırdı. Diğer röportajları bu kuruluşlara ait merkezlerde gerçekleştirdik. Aralarından “Bizi Suriye’ye geri mi göndereceksiniz” diye soranlar oldu. Bu yüzden evlere psikologlarla gittik. Onlardan Türkiye’deki yaşamlarını

[216] … (Hürriyet, 20 Kasım 2017).

[217] … (Hürriyet, 27 Aralık 2018).

[218] … (Hürriyet, 29 Haziran 2018).

[219] … (Hürriyet, 28 Kasım 2019).

dinledik. Ve anladık ki Türkiye'de kadın olmak zor ama Suriyeli kadın olmak daha da zor. Hayata bir de onların gözüyle bakmanız umuduyla..."[220]

12. **"Türkiye, mülteci şampiyonu." (21 Ocak 2020)**
    "Almanya Uyum ve Göç Araştırmaları yetkilisi Dr. Frank Düvell, Berlin'de 'EURACTIV' tarafından düzenlenen toplantıda Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler arasında yaptıkları araştırma sonuçlarını açıkladı. Türkiye'nin 4 milyona yakın Suriyeliyle dünyada en çok mülteci barındıran ülke olduğunu belirten Dr. Düvell, şunları söyledi:"[221]
13. **"Mohammad'ı bıçaklayan Gökhan Ü. hâkim karşısında" (13 Nisan 2021)**
    "Berlin'de 13 yaşındaki Suriyeli mülteci çocuğu bıçaklayarak ölümüne sebep olan Gökhan Ü., hâkim karşısına çıktı. Savunmasında kendisini korumak için bıçakladığını belirten Gökhan Ü., amacının öldürmek olmadığını söyledi."[222]
14. **"AB Büyükelçisi'nden özel açıklamalar: Türkiye'nin mülteciler için çabası muhteşem." (22 Mart 2021)**
    "AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Meyer-Landrut, Türkiye'nin mülteciler için gösterdiği çabayı muhteşem olarak nitelendirdi."[223]

Haber başlıklarında bilgi eksiltimi vardır, yer ve zaman gibi bilgilerin hepsinin birlikte bulunmadığı tespit edilmiştir. Başlıklarda kurgulama yapılarak eylemler genelleştirilmiş, dolayısıyla olaylar özetlenmiştir. Genellikle kullanılan zamirler çoğuldur. Başlıklarda anlatıla olayla ilgili bilgi, sıklıkla doğrudan verilmemiştir, dolaylı bir anlatım tercih edilmiştir.

Haber girişi denilen spot başlıklarda, 5N 1K kuralına genellikle uyulmuştur. Haber girişlerinin haber başlığını açıklayacak şekilde yazıldığı görülmektedir. Olayla ilgili kişilerin Suriyeli olduğu belirtilerek detaylı bilgiler verilmiştir. Hükümet yetkililerinin, siyasilerin, alanında uzman kişilerin sözlerine yer verilmiştir. Suriyelilerin statüsünü belirleme noktasında sıkıntılar yaşanmıştır, Suriyeli mülteci, Suriyeli sığınmacı, Suriyeliler şeklinde kullanımlar görülmektedir.

3.4.1.2. Şematik Yapı İncelemesi

[220] … (Hürriyet, 15 Mart 2019).

[221] … (Hürriyet, 21 Ocak 2020).

[222] … (Hürriyet, 13 Nisan 2021).

[223] … (Hürriyet, 22 Mart 2021).

Olayın Sunumu

2014-2021 yılları arasında geniş kapsamlı incelemeler yapılmıştır. Suriyeli mülteciler, kalacak yer sorunu yaşayan, ötekileştirilen, bir şekilde ifade edilmiştir ve genellikle cinayet ölüm gibi olaylarda haber yapılmıştır. Sıklıkla hükümet yetkililerinin tartışma konusu olmuştur. Batı'nın Türkiye'yi, mültecilere yaptığı yardımları öven sözlerine ve mültecilerle ilgili söz verdikleri yardımı yapmamaları üzerine haberlere yer verilmektedir.

Ardalan ve Bağlam

Haber metinlerinde ardalan bilgisi genellikle mevcuttur. Olaylar farklı boyutlarıyla da ele alınmıştır.

"Hacıbayram'da dönüşüm göçü"

"Fikirtepe'ye Suriyeli mülteci akını."

Suriyeli mültecilerin iç savaştan kaçarak gelip Ankara Hacıbayram mahallesinde harabe evlerde kalmasını ve dönüşüm projesi kavramında evlerin yıkılmasıyla insanların evsiz kalması anlatılmaktadır. Bu durumdan Türklerin de etkilendiğini. Yıkım emrinin gelmesiyle evsiz kalacak bir kadına TOKİ'den ev verilebileceği söylenmiş ancak emekli maaşı olduğu için verilmemiş. Bu durumdan o bölgedeki herkesi etkilendiği anlatılmıştır. Dönüşüm planlarıyla gündeme gelen Fikirtepe'de ise göç eden insanlar suyun ve elektriğin olmadığı bölgede yaşamaktadır.

"**Suriyeli damat dehşeti"**

Kayınvalidesini öldüren damadın özellikle "Suriyeli Damat" şeklinde vurgulanması rahatsız edici bir durumdur. Cinayet ve ölüm gibi haberlerde, zarar gören kişinin "Suriyeli" ifadesiyle birlikte kullanılması ötekileştirici bir tutuma neden olmaktadır.

"Türkiye, Suriyeli sığınmacıya 10 bin TL tazminat ödeyecek"

Haber anlatılırken öncelikle Suriyeli sığınmacının işlediği suçlardan bahsedilmiştir. Sınır dışı edilmesi gereken bir kişiden bahsedilerek haklı sebeplerin olduğu ifade edilmiştir. Geri gönderim merkezinde insanlık dışı muameleye tabi tutulduğu belirtilen Suriyeli sığınmacı anayasa mahkemesine başvurmuş ve reddedilmiştir. Yüksek mahkemeye başvurulduğunda ise kabul edilmiş ve Türkiye haksız görülerek tazminat ödemesi kararlaştırılmıştır.

"Suriyeli mültecilere çalışma izni yürürlüğe girdi"

Haberde Suriyelilere çalışama izni veren yasa tasarısından bahsedilmektedir. Yasa tasarısı AB ile yapılan vize zorunluluğunu kaldırma anlaşması sonucunda, AB'nin daha insani şartlar talebiyle yürürlüğe sokulmuştur. Haber metninde görülen bu bilgi haber girişinde başbakanlık yönergesinin yürürlüğe girmesi şeklinde bahsedilmektedir. Türkiye'deki insani şartların yeterince iyi olmadığının belirtilmesi, daha iyi hale getirme isteği self-oryantalist bir bakış açısıdır.

"**Suriyeli mülteci grup, pala ve sopalarla dehşet saçtı**"

Metinde genelleme yapılması olayın tüm Suriyelilerin suçu gibi anlaşılmasına neden olmaktadır. Haber metninde, iki mülteci grubun birbirlerine zarar vermesi anlatılmış ve başlıkta kullanılan ifadeler toplum için zararlı ve dehşet saçan grup olarak algılanmasına neden olmaktadır.

"Hatay'da korku dolu dakikalar... Son anda kurtarıldılar"

Sınırı kaçak yollarla geçmeye çalışan Suriyeli mültecilerin neredeyse donmak üzereyken kurtarıldıklarına dair haber metninde, Hatay'da bulunan akrabalarına konum bildirmeleri ve onların jandarmaya başvurması sayesinde kurtulmuşlardır. Askerlerin arazi şartları nedeniyle yürüyerek arama yaptığı ve bebeklere ceketlerini verip nefesleriyle ısıtmaya çalıştığından bahsedilmektedir. Türk askerinin ve halkının sahip olduğu güzel ahlaktan bahsedilmektedir.

"Bunlar da Ankara'nın Suriyeli korsanları... Taksiciler isyanda: 'İş çığırından çıktı'."

Kaçak taksicilik yapan bir grup Suriyeli haberin öznesidir. Daha uygun fiyata taşıdıkları için müşterilerini kaybeden taksiciler bu duruma tepki göstermişler ancak düzeltilmesi için yetkililerin çalışma yapmamasından dolayı şikâyet edilmektedir. Haber başlığı kurgulanırken korsan ibaresinin, Suriyelilerle birlikte kullanılması genelleştirmeye neden olmaktadır. Bu şekilde haksız kazanç sağlamayan Suriyelilere karşı da nefret suçuna neden olmaktadır.

Göç olgusu, bu olay bağlamında ele alındığında, insanlar mecburi yer değiştirmek zorunda kaldıklarında mekâna uyum sağlarlar veya kendilerine göre mekânı şekillendirmektedir. Ankara Altındağ'da Suriyeli mülteciler yoğun olarak yaşamakta ve bu bölgeyi kendi kültürel normlarına göre yeniden şekillendirerek uyum sağlamaktadırlar. "Suriye Mahallesi" veya

"Küçük Halep" şeklinde isimlendirilen bu mekânda Arapça ağırlıklı konuşulmaktadır.[224] Bu haberin genelleyici bir şekilde ve "korsan" ibaresi kullanılarak servis edilmesi, Ankaralıların tepkisine neden olmaktadır ve bu haberler ötekileştirmenin dozunu artırmaktadır.

"Son dakika haberi: İzmir'deki skandal yazı ile ilgili Bakan Soylu'dan çok sert tepki."

Suriyelilerin evlerinin işaretlenmesi ile gündeme gelen habere göre, Bakan göç tecrübesinin yeni olmadığını geçmiş yıllarda Türkiye'nin göç tecrübelerini anlatmaktadır. Almanya'ya beş yıllığına çalışmaya gidenlerin şu anda orada kalıcı olduklarını, göç politikalarının zamanla değişebildiğini bu durumla yaşamaya alışmanın gerekliliğinden bahsetmektedir. Kişi başına düşen milli gelirin yüksekliği nedeniyle, ülkeye mülteci alınabileceğini ve ülke için ekonomik yönden sıkıntı olmayacağından bahsetmektedir. Ancak bu durum gerçek verilerle çelişmektedir. Hükümet yetkilisinin sözlerinin doğrudan aktırılması konuşmanın inandırıcılığını artırmaktadır ancak verdiği sayısal bilgilerin doğruluğuyla ilgili kanıt bulunmamaktadır.

"Yaşamıyoruz ama ölü de değiliz..."

BM Nüfus Fonu, Hayata Destek Derneği ve bu konuda çalışan İstanbul Arel Üniversitesi desteğiyle Suriyeli kadınlarla yapılan röportajdan alıntılar sunulmuştur. Genel olarak yaşadıkları zorluklardan, ötekileştirmeden iş ve kalacak yer bulma sıkıntılarından, Arapça ve Kürtçe konuştukları için çocukların okulda dışlandıklarından ve işyerlerinde Arapça konuşmamalarının istendiğini anlatılmıştır. Kendilerine karşı olumsuz tavırlar beslendiğinden eğitimli olsalar bile diğerleri tarafından kabul görmediklerinden bahsedilmiştir. Kadınlar çalıştıkları iş yerinde tacize uğradıklarını, rahatsız olduklarını belirttiklerinde ise paralarının verilmediğini çok düşük ücretler karşılığında çalıştıklarını anlatmaktadır. Bir başka kadına göre, ABD'nin mülteci kabul etmemesi nedeniyle orada yaşayan yakınlarının yanına gidemedikleri için üzülmekte ve Türkiye'de sıkışıp kaldıklarını söylemektedir. Ailelerinin büyük bir bölümünü savaşta kaybeden insanlar geldikleri yerde hayata tutunmaya çalışmaktadır. Kendinden olmayanı ötekileştiren ve dışlayan bir tavırla karşılaşmakta ve sıklıkla ötekileştirilmektedirler. Haber metnindeki ifadeler, oryantalist bir bakış açısını yansıtmaktadır.

---

[224] *Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı, Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri* (Ankara TÜRKSAM Yayınları, 2018), 13.

“Mohammad’ı bıçaklayan Gökhan Ü. hâkim karşısında”

Bu haber Almanya’da yaşanmıştır ve bir Türk’ün, Suriyeli mülteci bir çocuğu bıçaklayarak öldürmesinden bahsetmektedir. Haberde öldüren kişinin özellikle Türk diye belirtilmemesi ancak ölen çocuğun Suriyeli olduğunun belirtilmesi ırkçı bir söylemdir. Ayrıca katil, maktulün bir kadına kötü davrandığını gördüğünü müdahale edince kavga çıktığını yanlışlıkla bıçağın kalbine saplandığını anlatmaktadır.

“AB Büyükelçisi’nden özel açıklamalar: Türkiye’nin mülteciler için çabası muhteşem.

Türkiye, mülteci şampiyonu.”

AB’nin yani Batı’nın mültecilere yardım nedeniyle Türkiye’yi övmesine dair açıklamalarının gazetelerde yer bulmasında, self oryantalizm etkisi görülmektedir.

3.4.2. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haber metinlerinde, cümleler genellikle orta uzunluktadır ve edilgen yapıdadır. Ayrıca pasif yapıda cümleler yoğunlukta olmakla beraber aktif yapılı cümleler de mevcuttur. Metinler anlaşılır ve basit bir şekilde ifade edilmektedir. Cümleler genel itibariyle basit ve edilgen yapıdadır. Hükümet, dernek ve şahıslarla yapılan röportajlardan alıntılar yapılarak aktif cümlelere yer verilmektedir. Bu da metnin güvenilirliğini ve inandırıcılığını artırmaktadır.

Kelime seçimleri

“Suriyeli korsan”, “Suriyeli sığınmacı”, “Suriyeli mülteci”, “mülteci şampiyonu”, “Suriyeli damat dehşeti”, “dönüşüm göçü”, Suriyeli mülteci grup “dehşet saçtı” gibi kelimeler sıklıkla kullanılmıştır. Korsan kelimesi genelde denizdeki haydutlar anlamında kullanılırken, metinde yer verilmesi ve Suriyelilerle ilişkilendirilmesi olumsuz bir anlama neden olmaktadır. Kurgulama yapılarak kullanılan kelimeler ve çoğul yapılı kelimeler genelleştirmeye yol açmaktadır.

3.5. Sözcü Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

3.5.1. Makro yapı

3.5.1.1. Tematik yapı incelenmesi

Başlıklar ve Spot

1. **Gece sokakta Suriyeli avına çıkıldı" (13 Ağustos 2014)**
   "Gaziantep'te gerginlik tırmanmaya devam ediyor."[225]
2. **"Suriyeli kampında tecavüz!" (7 Aralık 2014)**
   "Suriyelilerin yaşadığı Öncüpınar Kampı'nda çalışanlar tarafından bir kadına tecavüz edildi."[226]
3. **"Suriyeli kadınlara korkunç fuhuş tuzağı" (18 Ocak 2015)**
   "Suriye'den kaçıp kampta kalırken fuhuş çetesinin eline düşen Necma, yaşadıklarını anlattı."[227]
4. **"Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de 10'uncu bayramlarını 'kutladılar'" (25 Eylül 2015)**
   "2011 yılında ilk gelen gruba "İlk bayramda evinizdesiniz" dediler... 10 bayram geçti ama hâlâ Türkiye'deler…"[228]
5. **"Türkiye'nin nüfusu 2.7 kişi milyon artacak" (14 Nisan 2016)**
   "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 20 Mart günü TRT'de gençlerle sohbet programındaki "Suriyelilere vatandaşlık" açıklaması hayata geçiriliyor."[229]
6. **"Mülteci kadın ve çocuklarının tatlılara acı bakışı" (21 Mart 2016)**
   "Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin yaşam savaşı sürüyor. İzmir'den gelen bu fotoğraf ise herkesin yüreğini burktu…"[230]
7. **"Suriyeli hamile kadına tecavüz edip, çocuğu ile birlikte öldürdüler!" (7 Temmuz 2017)**
   "Sakarya'nın Kaynarca İlçesi'nde Suriye uyruklu 9 aylık hamile kadın, 10 aylık çocuğu ile kaçırıldı. Ormanlık alana götürülen genç kadın tecavüze uğradıktan sonra oğlu ile birlikte başları taşla ezilerek öldürüldü. Vahşetle ilgili jandarma eşkâlleri belirlenen 2 şüpheliyi yakaladı. Şahıslar suçlarını istifa etti... Acı haberi alan talihsiz koca ise fenalaşınca

[225] … (Sözcü, 13 Ağustos 2014).

[226] … (Sözcü, 7 Aralık 2014).

[227] … (Sözcü, 18 Ocak 2015).

[228] … (Sözcü, 25 Eylül 2015).

[229] … (Sözcü, 14 Nisan 2016).

[230] … (Sözcü, 21 Mart 2016).

hastaneye kaldırıldı. İnsanı Yardım Vakfı (İHH) yetkilileri haber alınca hemen hastaneye koştu... İşte insanlığımızdan utandıracak vahşi olayın iğrenç detayları...”[231]

8. **“Mülteciler kişi başına geliri aşağı çekti” (31 Temmuz 2017)**

   “Türkiye'de artan Suriyeli nüfusu ile birlikte milli gelirinde aşağı doğru inişe geçtiği görüldü.”[232]

9. **“Üsküdar Nüfus Müdürlüğünde sıra numaraları bile Arapça yanıyor!” (19 Ekim 2018)**

   “İstanbul'da Üsküdar Nüfus Müdürlüğü’ne işlem yaptırmaya giden vatandaşlar binadaki Arapça ağırlıklı hizmet nedeniyle sıkıntı yaşıyor. Vatandaşlar sıra numaralarının yandığı tabeladaki rakamların bile Arapça olmasından şikayetçi.”[233]

10. **Mülteciler işimizi elimizden aldı” (5Ağustos 2018)**

    “Güneydoğu’da işsizliğin yüksek olmasının en büyük nedeni olarak kayıt dışı çalışma gösteriliyor. Gaziantep’teki 1.200 Suriyeli firma ise Suriyeli çalıştırmayı tercih ediyor.”[234]

11. **“Suriyeliler için ‘talimat’ veren Başkan konuştu…” (18 Haziran 2019)**

    “Bursa’nın Mudanya Belediye Başkanı Hayri Türkyılmaz; Suriyeli mültecilerin, sahilde at ile gezip çadır kurmaları, iç çamaşırları ile denize girmelerine yönelik şikayetler üzerine harekete geçmiş, zabıta ekiplerine 'Benzer durumlara müdahale edin" talimatı vermişti. Kendisine yöneltilen eleştirilere, düzenlediği basın toplantısıyla yanıt veren Türkyılmaz, “Birlikte yaşam kurallarına uyduktan sonra etnik kökeni, dini inancı fark etmez, barışın ve kardeşliğin, özgürlüklerin kenti Mudanya’da herkese yer var” dedi.”[235]

12. **“Bolu’da en rahat Suriyeliler yaşıyor” (14 Nisan 2019)**

    “Bolu Belediyesi’nin tartışılan Başkanı CHP’li Tanju Özcan, SÖZCÜ’ye konuştu: Mültecilere belediye kasasından yapılan yardımlara son veren Özcan, “Dört ayrı kurumdan para alıyorlar. En şık onlar geziyor, en rahat onlar yaşıyor. Bu vicdana sığar mı?” diye sordu ve ekledi: Kimsenin yatağa aç girmesini arzu etmem. Ama haksızlık karşısında da susmam.”[236]

13. **“Suriyelilere özel kadın doğum evi” (15 Ocak 2020)**

---

[231] … (Sözcü, 7 Temmuz 2017).

[232] … (Sözcü, 31 Temmuz 2017).

[233] … (Sözcü, 19 Ekim 2018).

[234] … (Sözcü, 5 Ağustos 2018).

[235] … (Sözcü, 18 Haziran 2019).

[236] … (Sözcü, 14 Nisan 2019).

“Konya İl Sağlık Müdürü Prof. Dr. Mehmet Koç, Nakıpoğlu Göçmen Sağlığı Merkezi'nde 2019 yılı değerlendirme toplantısı düzenledi. Suriyeliler için kadın doğum evi yapılacağını söyleyen Koç, Suriyelilerin doğum oranının Türk vatandaşlarından daha fazla olduğunu belirterek, “Suriyeliler şehrimizde yılda yaklaşık 4 bin doğum gerçekleştiriyor. Bizdeki doğum oranları bu rakamın altında" dedi.”[237]

14. **“Ali Hemdan cinayeti tartışmaları alevlendirdi”**

    Adana’da 18 yaşındaki Suriyeli sığınmacı Ali Hemdan’ın sokağa çıkma cezası almamak için kaçtığı polis tarafından kalbinden vurularak öldürülmesi gözleri yeniden Türkiye’deki mülteci ve sığınmacılara çevirdi.[238]

15. **“Kılıçdaroğlu: Burası mülteci deposu mu?” (2 Eylül 2021)**

    “Sığınmacılar hakkında konuşan CHP lideri Kılıçdaroğlu, "Ya Allah aşkına bu memleket Afgan'a ya da Suriyelilere depo edilecek bir memleket mi? Burası mülteci deposu mu? Böyle bir şey olur mu?" diye sordu.”[239]

16. **“Suriyeliler bedava verilen kömürleri 2 bin liraya satıyor” (8 Aralık 2021)**

    “Ülkelerindeki iç savaştan kaçıp, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin, kendilerine çeşitli vakıflardan verilen kömürleri Letgo ve Facebook üzerinden sattıkları iddia edildi.”[240]

Başlıklarda kurgulama yapılarak bir kelimeyle, birçok anlamın ifade edilmesi sağlanmıştadır. Çoğul kelimelere yer verilmekte, kelimenin ifade ettiği insan sayısı genişletilmektedir. Başlıkta metinle ilgili bilgilerin tamamına rastlanmamaktadır, bilgi eksiltimi yapılmıştır ve kullanılan dil genellikle hakaret içeriklidir.

Spotlarda, 5N 1K kuralına uygun olarak tüm bilgilere yer verilmemektedir. Çoğul kelimler kullanılmaktadır. Haber metniyle ilgili bilgilere spottan ulaşılamamaktadır. Hükümet yetkililerinin ve dernek başkanlarının sözlerine yer verilerek anlatım güçlendirilmektedir. Soru içeren kelimeler kullanılarak, sıklıkla sayısal verilerden yararlanılmaktadır.

3.5.1.2. Şematik Yapı İncelemesi

[237] … (Sözcü, 15.01.2020).

[238] … (Sözcü, 30.04.2020).

[239] … (Sözcü, 02 Eylül 2021).

[240] … (Sözcü, 8 Aralık 2021).

Olayın sunumu

2014-2021 yılları arasında geniş kapsamlı incelemeler yapılmıştır. Suriyelilerin artık gitmesi gerektiği, misafir olarak 2011'de geldikleri hala gitmediklerinden bahsedilmektedir. Ülkenin ekonomisini bozan, gezmeyi eğlenmeyi bilmeyen, insanların huzurunu kaçıran kişiler olarak resmedilmektedir. Rahat bir hayat sürdüklerinden söylenerek, ülke vatandaşlarının, Suriyeliler kadar rahat olmadığından bahsedilmektedir. Suriyelilerin isimleri sıklıkla cinayetler, taciz, tecavüz gibi olaylarla anılmaktadır. Sayılarının hızla artmasıyla ülke nüfusunu geçeceklerinden, vatandaşlığa alınmalarının zararlarından, yapılan yardımların kıymetini bilmediklerinden bahsedilerek sahtekarlıkla suçlanmaktadırlar. Haber başlığı, metinde kısmen açıklanmış ve başlıkta belirtilmeyen konuyla alakasız diğer bilgilere de yer verilmektedir.

Ardalan ve Bağlam

"Gece sokakta Suriyeli avına çıkıldı"

Suriyelinin yaşama oranın en yüksek olduğu şehirlerden biri olan Gaziantep'te, iç karışıklıkların artmasının nedenlerinden bahsedilmektedir. Hükümet yetkililerinin ve STK'ların sağduyu çağrısı yapmasına rağmen olaylar devam etmektedir ve arabalara ve dükkanlara saldırılar yapılmaktadır. Bir kişinin ölümü nedeniyle tüm Suriyeliler zan altında bırakılmakta ve bu durum nefret suçlarına yol açmaktadır. Gazete metninde Suriyelilerin gelmesiyle işsizliğin ve kiraların arttığından bahsedilerek ırkçılık ve ötekileştirme davranışlarının artmasına neden olmaktadır.

"Suriyeli kampında tecavüz"

Kamp çalışanları tarafından tecavüze uğrayan bir kadının yaşadığı sıkıntılardan bahsedilmektedir. Uluslarası Travma Toplantıları tarafından düzenlenen bir toplantıda yer alan psikoloğun anlattıklarıyla olay aydınlanmaktadır. Haber sunulurken kullanılan siyah beyaz görüntü, oldukça rahatsız edicidir. Tecavüz sonrası hamile kalan kadın, bebeğini aldırmak için savcılığa başvurmuş ancak "arkadaşınla beraber olmadığını nereden bilelim" şeklinde bir cevap almıştır. Kadınların kamplarda yaşadıkları ve haklarını arayamamaları ayrıca bunları yapanın kamp çalışanı olması ve ceza almaması rahatsız edicidir. Kamp çalışanın uyruğu hakkında bilgi verilmemiştir fakat zarar gören kadının Suriyeli olduğu ve yaşadıkları tüm ayrıntılarıyla verilmiştir. Suçluyla alakalı bilgi verilmemektedir.

"Suriyeli kadınlara korkunç fuhuş tuzağı"

Haber metninin ilk kısmında Suriye'de savaştan kaçıp kampta güvenlik arayışında olan kadının fuhuş çetesinin eline düşmesi anlatılmaktadır. Daha sonra haberin derinlemesine araştırıldığından, kamplardaki hayattan bahsedilerek kamptaki muhtarla ve birkaç kişiyle yapılan röportajlara yer verilmektedir. Kadınların para karşılığında imam nikahıyla satıldığından bahsetmektedir. Kamp çalışanlarının, sığınmacılara kötü davrandığı AFAD'a gelen yardımların çok azının kendilerine verildiği, kampın içindeki market fiyatının dışarıdakinin iki katı olduğu gibi bilgiler haberde yer almaktadır. "Suriyeli Kadın", "fuhuş", "satılmak" gibi kelimelerin bir arada kullanımı Suriyeliler hakkında olumsuz bir algıya neden olarak asıl sorunların göz ardı edilmektedir.

"Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de 10'uncu bayramlarını 'kutladılar'"

Haber girişi savaştan kaçarak gelip uzun yıllar ülkede kalan Suriyelilerin ve bayram kutlamalarının bir arada verilmesi yanlış anlaşılmaya sebep olmaktadır. Hükümet yetkililerin, Suriyelilerle ilgili yanlış politikalarından bahsedilmektedir. Haber metninde Avrupa'ya gitmek isteyen sığınmacıların, kapıların açılmaması nedeniyle geri dönmeleri çadırlarda ve kötü şartlarda yaşam mücadelesi vermeleri anlatılmaktadır.

"Türkiye'nin nüfusu 2.7 kişi milyon artacak"

Haber metninde Suriyelilerin geçici koruma statüsünde oldukları ancak Cumhurbaşkanı uygun görürse vatandaşlığa alınabileceklerinden bahseden hükümet yetkilisinin sözlerine yer verilmektedir. Sayısal verilerden de bahsedilerek anlatım kuvvetlendirilmiştir.

"Mülteci kadın ve çocuklarının tatlılara acı bakışı"

Haber metninde, 5N 1K kuralına göre tüm sorulara cevap alınamamıştır. Tatlılara bakarken yüzlerinin net bir şekilde çekildiği fotoğrafın kullanılması kişilik haklarına aykırıdır. Mültecilerin İzmir, Basmane'de zor şartlar altında yaşadığından bahsedilmiştir. Annenin ve çocuklarının sayısı açıkça verilmesi de sürekli sayılarının arttığı algısı yaratmaktadır.

"Suriyeli hamile kadına tecavüz edip, çocuğu ile birlikte öldürdüler!"

Güvenli bir ortam arayışı içinde Türkiye'ye gelen ailenin, Sakarya'da ikamet ederken başlarına gelen olay detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Devlet yetkililerin de sözlerine yer verildiği haber metninde, Osmanlı bakiyesi olduklarını, Suriyelilerin misafirimiz olduğunu, bu suçu işleyenlerin en ağır biçimde cezalandırılacaklarından bahsedilmektedir. Türk halkının misafirliği vurgusunun yapılması, bu çirkin davranışları sergileyenlerin Türkiye'nin adını

lekelenmesine izin verilemez şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yapılanlar zulüm ve terör olarak nitelendirilmekte, birlik beraberlik vurgusu yapılmaktadır.

"Mülteciler kişi başına geliri aşağı çekti"

"Mülteciler işimizi elimizden aldı"

İstatistiksel verilerden ve bilirkişi kurumlarının verilerinden yararlanılmıştır. Yıllar içinde artan Suriyeli sayısına göre hesaplandığında kişi başı milli gelirin azaldığından bahsedilmiştir. Özellikle Güneydoğu'da artan işsizliğin sebepleri mültecilere bağlanmıştır. Kayıt dışı çalışanların yüksek olmasının sosyal barışı zedeleyebileceğinden bahsedilmektedir.

"Üsküdar Nüfus Müdürlüğünde sıra numaraları bile Arapça yanıyor!"

Üsküdar nüfus idaresinde işini halledemeyen bir kişinin tanıklığıyla oluşturulan haber metninde Türk vatandaşlarının da işinin görüldüğü kurumda Türkçe rakamların da olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca ailenin Arap olduğu ifade edilerek, tabela Arapça olduğu halde içeri girip sürekli numara sorması özellikle belirtilmekte ve kurallara uymadıkları gösterilmektedir.

"Suriyeliler için 'talimat' veren Başkan konuştu…"

Suriyelilerin toplumda bir arada yaşamayı beceremediği, vatandaşları rahatsız ettiği, halkın Suriyelilerle ilgili ihbar hattına gelen şikayetleri dinledikleri belirtilmektedir. Ötekileştirme ve oryantalist ögeler barındırmaktadır.

"Bolu'da en rahat Suriyeliler yaşıyor"

"Kılıçdaroğlu: Burası mülteci deposu mu?"

Suriyeli meselesi, haber metninde siyasete alet edilmektedir. Rahat bir hayat sürdüklerinden, güzel giyindiklerinden, dört ayrı kurumdan para aldıklarından bahsedilmektedir. Ancak bunları ispatlayacak herhangi bir belge veya kanıt sunulmamaktadır. Siyaset yetkilisinin sözleri kullanılarak, haberin etkisinin artırılması amaçlanmaktadır. Kanıt olmadan söylenen sözler, nefretin artmasına ve nefret suçlarına neden olmaktadır. İnsanların giyim gibi temel bir ihtiyacının söz konusu yapılması, sürdükleri rahat hayatı vatandaşın süremediğine değinilmesi nefreti ve ötekileştirmeyi artırmaktadır.

Hükümet yetkilisi, mültecilere ve göçmenlere "onlar da insan" onlara değil, onları buraya getirenlere kızıyorum demiştir. Onlar da insan söylemi ötekileştirici ve ırkçı nitelikler taşımaktadır.

“Suriyelilere özel kadın doğum evi”

Konya İl Sağlık Müdürlüğü’nün sözlerine yer verilen haber metninde, Suriyeli kadınların doğum oranının Türklerden daha fazla olduğu vurgusu yapılmaktadır. Haberin ilerleyen bölümlerinde hastanelerdeki yoğunluğu azaltmak için yapılacak projenin AB tarafından finanse edileceği belirtilmektedir. Ancak doğum oranlarının fazla olduğunun belirtilmesi ve onlara özel hastane yapılacağının söylenmesi halk üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır.

“Suriyeliler bedava verilen kömürleri 2 bin liraya satıyor”

Vakıflar tarafından dağıtılan kömürlerin, piyasa fiyatının altından satıldığını iddia eden parti yetkilisi Türk halkına bu yardımların yapılmadığından bahsetmektedir.

3.5.2. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Haber metninde genellikle uzun cümleler kullanılmıştır. Çoğunlukla edilgen yapılar kullanılmış, hükümet yetkilisi, kurum yetkilisi gibi kişilerin sözleri kullanılarak aktif bir anlatım tercih edilmektedir. Haber metinlerinde genellikle kısa bir anlatım tercih edilmektedir. Başlıklarda kısa, kurgulanmış, çoğul ifadelere yer verilmektedir

Kelime seçimleri

Kullanılan kelimelerle, genellikle erkekleri baştan çıkaran kadın imajı, fuhuşa sürüklenen kadınlar, tacize uğrayan Suriyeli kadınlar, çocuklarını geçindirmek için başkalarıyla parası yüzünden evlenen kadın imajı çizilmektedir. Kamplarda “yolsuzluk”, “taciz” vb. kelimelerle birlikte Suriyelilerin adının anılması olumsuz bir algı yaratmaktadır. Kadınların kamplarda barınamaması, burada yaşayan insanların suça meyilli oldukları algısı, toplum içine karışmamaları gerektiği algısı oluşturulmaktadır. Özellikle “Suriyeli avı”, “mülteci deposu”, “en rahat Suriyeliler yaşıyor”, “Suriyeliler bedava kömürleri satıyor”, ülke nüfusunun 2.7 milyon artacağı, “Suriyeli kadınlara özel doğum evi” tabirlerinin kullanımı ülke nüfusunu tehdit ettiklerini ve sayılarının sürekli arttığı algısı yaratmaktadır. “Kişi başına geliri aşağı çekti”, “işimizi elimizden aldı ifadeleri” ötekileştirmenin boyutunu artırarak, nefret suçlarına ve dışlamaya neden olmaktadır.

3.6. Karşılaştırmalı Değerlendirme

01.01.2014 tarihinden 31.12.2021 tarihine kadar Yeni Şafak, Hürriyet, Sözcü, Birgün gazetelerinin haberleri, çevrimiçi ortamda "Suriyeli mülteci", "mülteci" kelimeleri aratılarak incelenmiştir. 8 yılı kapsayan inceleme sonucunda 840 haberle Yeni Şafak gazetesi ilk sırada yer alırken, 442 haberle Sözcü gazetesi, 372 haberle Birgün gazetesi ve son olarak da 274 haberle Hürriyet gazetesi yer almaktadır.

Gazetelerin söylem analizleri detaylı olarak incelendiği için burada haber başlıklarının oranları karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

a) Kadın ve çocuk çaresizliği

Gazetelerdeki haber başlıkları ve spot içeriklerine yönelik araştırma sonucunda Şekil 1, 2, 3 ve 4 incelendiğinde kadın ve çocukların çaresizliğini, acizliğini içeren haberlere Yeni Şafak ve Hürriyet gazetelerinde %6 oranında yer verilirken Birgün gazetesinde %4, Sözcü gazetesinde %2 oranında yer verilmektedir. Kadın ve çocuk ibarelere genelde manşetlerde birlikte kullanıldığı için aynı başlıkta verilmiştir. Suçla ilgili haberler ayrı bir başlıkta incelenecektir.

Kadınların özellikleri, eğitim ve kültürel seviyeleri birbirinden farklı olmasına rağmen bunlardan bahsedilmemektedir. "Suriyeli kadınlar", "Suriyeli anne", "Suriyeli mülteci kadın" kimliği kullanılarak ifadeler genelleştirilmekte, bahsedilen kadın bireysellikten ve insan öznesi olmaktan uzaklaştırılarak nesnelleştirilmektedir. Haber metni kurgulanırken olaylar genellikle magazinsel bir boyutta anlatılmaktadır. Çok sayıda evlat sahibi olmaları ve Suriyelilerin doğum oranının yüksekliğine vurgu yapılmaktadır. Kadınların yaşadıkları zorluk ve sıkıntılardan bahsedilirken bir özne olarak değil güçlü olanın hakimiyetinde aciz, yersiz, yurtsuz aynı zamanda arzu nesnesi olan ve yuva bozan, geldikleri ülkelerde kadınların boşanmasına neden olanlar şeklinde resmedilmektedir.

Genel bakış bu şekilde olmakla birlikte gazetelerin çok az bir kısmında yaşadıkları zorlukların üstesinden gelerek girişim yapan, iş kuran güçlü kadınlardan bahsedilmektedir ve bu konu "Girişim, Sanat Haberleri ve Olumlu Özellikler" başlığı altında incelenecektir.

Haber metinlerinde Suriyeli gelin stereotipi, genellikle para karşılığı ailelerinden istenen, yasal güvenceleri olmaması sebebiyle kolayca terk edilebilen, Türk aile yapısını tehdit eden bir unsur olarak kurgulanmıştır. Gizemli arzulanan kadın imajı, Edward Said'in ifadesiyle doğu gizemi barındırmaktadır ve oryantalist bir bakış açısıdır. Bu ifadelere göre Doğu duygusallığın,

cinselliğin, ilkelliğin, geri kalmışlığın ifadesidir ve dişiliği çağrıştırırken; Batı akıl ve mantığın, gelişmişliğin ve erilliğin bir ifadesi olarak görülmektedir. Oryantalizm bu şekilde sembolik söylemlerle düalist bakış açısı oluşturmaktadır, "Doğu-Batı" ikiliği bunlardan biridir.

Suriyeli kadınlar hakkındaki haberlerde, bulundukları bölgedeki kişilerle röportaj yapıldığını, yetkililerin söylemlerine başvurulduğu görülmektedir. Dolayısıyla kendi seslerini duyurma noktasında da karar verme yetkisine sahip olmadıkları görülmüştür.

Haber metninde kullanılan "Biz", "vatandaşlarımız" şeklinde söylemler düalist bir anlam taşıması nedeniyle kullanılmaması gerekmektedir. Toplum içinde "Ben ve Öteki", "Biz ve Onlar" ayrımını büyütmektedir. Bu yaklaşımlar karşımızdakini oryantalist bir bakış açısıyla bakmamıza neden olarak nefret söylemlerine, düşmanlıklara, toplum dışına itilmeye, dışlanmaya ve tüm bunların sonucunda ölümle bile sonuçlanabilen nefret suçlarına neden olmaktadır.

Doğanay ve Keneş'e göre çocuklarıyla dilenme, fuhuş, imam nikahlı eş olmayı kabul gibi davranışlarla haberlere taşınan Suriyeli mülteci kadınlar, genellikle yaşadıkları olayların bağlamından kopartılarak, suç haberleriyle birlikte servis edilmektedir. Özellikle tecavüz ve istismar edilmeleriyle ilgili haberlerde dahi suçlu görülmeleri bulundukları durum nedeniyle kırılgan durumda olmaları ve ötekileştirmenin ve ayrıştırmanın birçok biçimiyle karşılaşmalarına yol açmaktadır.[241]

Rana Kabbani'nin ifadesiyle Batı Doğu'nun "kalıtımsal şiddetlerini" ve "şehvetli duygusallıklarının" altını çizmektedir. Kapalı toplum yapısı ve gizlilik egzotik bir hava yaratmaktadır. Egzotik kelimesi, olumlu bir anlama sahip gibi görünse de 19. yüzyıla bakıldığında olumsuz anlamlar içermektedir. Oryantalist bakış açısına göre Doğu, sakladığı şeylere büyük bir kıymet atfetmektedir bunun en önemli örneği peçe ve peçeli kadındır.[242] Bunda dolayı, haber fotoğraflarında özellikle peçeli kadın resminin kullanımının anlaşılması için önemli olmaktadır.

b) Eğitim

Eğitim haberlerine yer verme oranı Şekil 1, 2, 3 ve 4 incelendiğinde Hürriyet %10, Yeni Şafak %5, Sözcü %5, Birgün %4 oranındadır. Genellikle haber içeriklerinde mevcut Suriyeli

[241] Ülkü Doğanay-Hatice Çoban Keneş, "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası", *Mülkiye Dergisi* 40/1 (2016), 176.

[242] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki*, 80.

çocuk sayısının miktarı verilerek, okula başlayanların sayısı verilmektedir. Okula başlayan çocukların karşılaştığı zorluklara, dil sorununa, entegrasyon çalışmalarında neler yapıldığına, okulda ötekileştirme gibi davranışlara maruz kalıp kalmadığına değinilmemektedir. Üniversitelerde boş öğrenci kadrolarına Suriyeli öğrencilerin kaydedileceğine dair haberler içeren metinler, olumsuz biçimde kurgulanmıştır. Haber metinlerinde yine "biz" ve "vatandaşlarımız" ifadeleri kullanılarak ülkenin imkanlarından ücretsiz yararlanan "öteki" imajı çizilmektedir.

Arapça diliyle alakalı haberler de bu başlık altında ele alınmaktadır. Yerel halk Suriyelilerin Arapça konuşmasından rahatsız olmakta, dışlanmakta ve iş yerinde çalışırken konuşmaması istenmektedir. Castles ve Miller'e göre kültürel farklılık yerel toplumun ulusal kimliğine tehdit oluşturduğu düşünüldüğü için reddedilmektedir. Arapça tabelalardan yerli halkın rahatsız olması farklı bir kültüre ait sembolü görmekten duyulan rahatsızlık olarak dile getirilmektedir.[243]

c) Ölüm, Cinayet, Yaralanma, Şiddet

Şekil 1, 2, 3 ve 4'e bakıldığında Yeni şafak %25, Hürriyet %12, Sözcü %14, Birgün %14 oranında ölüm, yaralanma, cinayet, şiddet haberi içer. Bu haberlerde çoğunlukla Suriyeli kelimesi yer almaktadır. Sıklıkla bu haberlerle birlikte anılan Suriyeli söylemi haberin kavramsallaştırılarak Suriyelilerin, şiddet ve ölüm haberleriyle birlikte anılmasına neden olmaktadır. Cinayet, ölüm, yaralanma kavramlarıyla ilişkilendirilen Suriyeliler öteki olarak algılanmakta, Suriyelilerin dışlanmasına neden olarak, bulundukları ülkede oryantalist bir bakış açısına maruz kalmaktadırlar.

Haber metinlerinde faillerin durumu ve statüsüyle alakalı bilgiler ve cinayeti işleme nedeniyle ilgili bilgiler eksik veya yoktur. Suriyelilere karşı işlenen suçlarda faillere ceza verilmemesi veya caydırıcı cezaların verilmemesi olayların artmasına ve tekrarlanmasına neden olmaktadır. Cinayet haberinde ölen Suriyeli olsa dahi, öldürenin uyruğu hakkında bilgi verilmemektedir. Suçlunun yakalandığı olaylarda ise bunun münferit bir vaka olduğu, Türk milletinin misafirperverliği, uzun yıllar göç tecrübesinin olduğu şeklinde açıklama yapılarak olayın, Türkiye'nin imajını koruma çabası görülmektedir.

[243] Bilge Deniz Çatak, *Yanı Başındaki Yabancı Suriyeliler İle Yerli Halkın Karşılaşması*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020), 60.

Gazete haberlerindeki suç içerikli metinler incelendiğinde Suriyelilerle ilgili doğruluğu kesin olmayan sadece söylentilerden ibaret olan haberlerde bile halkın ayaklanarak tüm Suriyelileri hedef aldığı, evlerine, çocuklarına ve iş yerlerine zarar verdiği görülmektedir. Ayaklanmalara karşı caydırıcı cezalar verilmediği, bölgede bulunan Suriyelilerin tahliye edildiği veya kamplara gönderildiği görülmektedir.

Bu haberlerin oranının oldukça yüksek olması Edward Said'in medyanın öteki olarak tasvir ettiği Müslümanların, inandıkları din İslam'dan dolayı şiddet döngüsü içinde değerlendirildiğini, "İslam ve Doğu imgeselliğinin" tarih boyunca tekrar ettiğini ortaya koymaktadır.[244]

Medyada genellikle Araplarla ilgili haberlerde, Araplar yalnızca kuvvetten anlar; kaba kuvvet ve şiddet Arap uygarlığının bir parçasıdır; "İslam dini hoşgörüsüzdür", "ayrımcı", "orta çağdan kalma", "fanatik", "zalim", "kadın karşıtı", bir dindir. Her türlü tartışmada ortam bağlam çerçeve bu fikirlerle sınırlandırılmış, daha doğrusu dondurulmuştur.[245] Bundan dolayı haber metinlerinde kullanılan ifadelerde bu kelimeler sıklıkla görülmektedir. Bu durum oryantalizm kavramının etkisini göstermektedir.

d) **Uluslarası: Suriyeli Mülteciler ve Türkiye İmajı Haberleri**

Gazetelere incelendiğinde Şekil 1, 2, 3 ve 4'e göre Birgün %12, Sözcü %21, Hürriyet %17, Yeni Şafak %6 oranında uluslarası haber içermektedir. Bu başlıktan kastedilen diğer ülkelerin Türkiye'de Suriyeli mültecilerle ilgili verdiği olumlu veya olumsuz bilgilerin oranını incelemektir. Türkiye'yi eleştiren, mültecileri Türkiye alsın biz para verelim şeklinde haberler olduğu gibi, Türkiye'nin mülteciler konusunda yaptıkları ve açık kapı politikası nedeniyle takdir edildiği haberlere daha çok yer verilmektedir. Ayrıca sıklıkla mültecilere harcanan paralara ve BM'nin verdiği yardım sözünü tutmamasına değinen haberler mevcuttur. Sözcü gazetesinde bu konuyla ilgili haber oranı en yüksektir ve sıklıkla diğer ülkelerin mülteciler hakkında yaptıklarına değinerek Türkiye'nin uyguladığı yanlış politikalar eleştirilmektedir.

Olumlu ve olumsuz olarak verilen haberlerin hepsinde self-oryantalist bir tutum görülmektedir. Kendisinden üstün gördüğü Batı'nın takdiri alındığında bu durumdan bahsedilerek onay ihtiyacı giderilmektedir.

---

[244] Yerlikaya, *Oryantalizm: Türk medyasında Self-Oryantalizm*, 105.

[245] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki*, 369.

e) Ahlaki ve toplumsal yönden eksiklikler

Haber metinleri incelendiğinden Suriyeliler toplumda bir arada yaşama ahlakından yoksun, barbar, huzur ve sükûnet ortamına zarar veren, sözünde durmayan, fırsatçı, düzen bozucu kişiler olarak kurgulandıkları görülmektedir. Haberlerin incelendiğinde Şekil 1, 2, 3 ve 4'e göre Birgün %2, Sözcü %7, Hürriyet %3 oranında konuyla ilişkin haber yapmıştır. Yeni Şafak gazetesinde ise bu haber oranı oldukça düşük olduğu için grafikte oranı %0 olarak görünmektedir.

Doğanay ve Keneş'in makalesine göre, kirlilik bir metafor olarak kendi içinde etnosantrik ögeler barındırmaktadır. "Öteki" diye adlandırdığımız kişi veya gruplar, "Ben" ve "Biz"in sağlığını bozmakta ve gösterdikleri aşırı davranışlarla toplumsal huzuru tehdit etmekle suçlanmaktadır. "Öteki", toplumda yaşamayı gerektiren becerilerden yoksun denilerek kirli ve pis olmakla itham edilmektedir. Suriyeliler üzerinden yapılan bu türlü yargılamaların temeli, aslen "öteki"nden duyulan rahatsızlığın rasyonelleştirilmesidir.[246]

Mary Douglas'ın ifadesine göre "topluluklar sınıflandırma yaparak var olmaktadırlar ve bu durum evrensel bir etkinliktir. Ayrıca kir diye bir şeyin varlığından söz edilememektedir çünkü kir, göreceli ve sınıfsal bir kavramdır." Toplum kendi koyduğu sınırlara, sınıflandırmalara ve ritüellere uymayan şeyleri kir olarak isimlendirmektedir. Burada bahsedilen kir, soyut bir kavramdır.[247] Toplum benimsediği düzene aykırı olan Öteki olarak gördüklerini, medeni yaşamın getirdiği niteliklerden yoksun kirli, pis, aşırı ve düzen bozucu olarak görme ve yorumlama eğilimindedir.

"AIDS ve benzeri hastalıkların Afrika'ya özgü birer hastalık olarak algılanması ve Doğu'nun ilkelliğinin ehlileştirilmeye muhtaç olduğunun düşünülmesi batı ile arasındaki uçurumun kapanmayacağının düşünülmesiyle ilişkilidir. Ayrıca modern ve gelişmiş bir benlikten yoksun olan Doğu'nun belirtilen eksikliklere ek olarak sapkınlık gibi hastalıkları da eklendiğinde, Batı'nın Doğu'yu ötekileştirmesi kaçınılmaz görünmektedir.[248]

---

[246] Doğanay-Keneş, "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası", 177.

[247] Mary Douglas, *Saflık ve Tehlike: Kirlilik ve Tebu Kavramlarının Bir Çözümlemesi*, çev. Emine Ayhan (İstanbul: Metis 2007), 18-19.

[248] Uluç, *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip … Öteki*, 165.

f) Girişim, Sanat haberleri ve Olumlu Özellikler

Şekil 1, 2, 3 ve 4'e göre bu konu başlığındaki haberlerin oranları Yeni Şafak %13, Hürriyet %12, Sözcü %3, Birgün %3 şeklindedir. Suriyeliler hakkında olumlu özelliklere yer verilirken Suriyeli kelimesinin manşette genellikle kullanılmadığı görülmektedir.

"100 bin lirayı bulan taksici iade etti"[249] haberi örneğinde görüldüğü gibi iade eden kişi, Suriyeli olmasına rağmen başlıkta yer verilmemiştir.

g) Ekonomi, İş Güvenliği ve İşsizlik Problemleri

İlgili başlıkta yayımlanan haber oranları Birgün %11, Sözcü %5, Hürriyet %11, Yeni Şafak %0'dır (Şekil 1, 2, 3 ve 4'e göre). İşçilerle ve iş güvenliğiyle ilgili haberler Birgün gazetesinde oldukça fazladır. Diğer gazetelerde yayımlanan haberlerin içeriği Suriyeliler yüzünden iş bulunamaması ve mülteciler yüzünden ekonominin bozulması şeklindedir.

Ekonomi başlığı altında incelenen haberlerin içeriğinde, mülteciler maliyet fatura, gider, harcama gibi ifadelerle birlikte sıklıkla kullanılarak ekonomik bir yük olarak gösterilmektedir. Çalışma olanakları bakımından bakıldığında ise işçi ölümler, ucuz iş gücü, kaçak, sigortasız gibi ifadelerle kullanılarak "kullanışlı bir ürün gibi" sunulmakta ve "işverenin yükünü azaltan ekonomiye katkı sağlayan" figürler olarak ortaya konulmaktadır. [250]

h) Siyasi Haberler

Birgün %28, Hürriyet %19, Sözcü %18, Yeni Şafak %13 oranında siyasi haberlere yer verilmektedir (Şekil 1, 2, 3 ve 4'e göre). Yeni Şafak'ta yer alan haberler genellikle duygusal temalı, "misafirlerimiz", "kapılarımızı açtık" şeklinde iken, bu duruma karşı söylemde bulunan siyasiler için de olumsuz ifadeler kullanılmaktadır. Gazetelerin kendi ideolojik görüşüne sahip siyasilerin haberlerini merkeze aldığı görülmektedir. Haberleri birçok yönüyle ele alan, gerçekçi çözüm üreten gazetenin Birgün olduğu incelemeler sonucunda söylenebilmektedir.

Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin beş yılı kapsayan bir çalışmasına göre Suriyeli mülteciler, dış politika ve Suriye'deki rejimin geleceği üzerinden tanımlanmaktadır.[251] Sosyolojik ve hümanist olarak ele alınmayan haberler, mültecilerin nesnelleştirildiğini ve bir meseleden ibaret görüldüğünü ortaya koymaktadır. 2013-2014 yılları arasında "Esad rejiminin

---

[249]… (Yeni Şafak, 21 Nisan 2022).

[250] *Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı, Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri*, 21.

[251] *Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı, Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri*, 21.

geleceği", 2014-2015 yılları arasında "Avrupa'ya büyük kaçış" ve "AB Türkiye vize görüşmeleri" olarak medyada yer almaktadır. 2016 yılında ve sonrasında da özellikle vatandaşlık verilmesi konusu tartışılmakta[252] ve sıklıkla geri gönderilmeleri gündeme gelmeye başlamaktadır. Harcanan paralar ve geri kabul anlaşmasının şartlarını uyması gündeme gelmektedir. Sınır kapısı açılıp Avrupa'ya gitmek isteyen mültecilerin, artık sınırda tutulmayacağı gibi konular da geniş yer tutmaktadır.

i) Yapılan Yardımlar

Yeni şafak %20, Hürriyet %13, Sözcü %8, Birgün %5 oranında yardım haberlerine yer vermektedir (Şekil 1, 2, 3 ve 4'e göre). Bu grubun içine sağlık, maddi yardım gibi içerikleri olan haberler alınmıştır. Yeni Şafak gazetesinde yardım haberleri miktar olarak hem en fazladır hem de olumlu bir anlam ifade etmektedir. Sözcü gazetesinde yardım haberleri olumsuz anlamda kullanılmaktadır. Vatandaş zor durumdayken yapılan yardımlar eleştirilmiş, yapılan yardımların kıymet ini bilmedikleri, vatandaştan daha rahat yaşadıkları şeklindeki söylemler olumsuz yargılara neden olmaktadır.

j) Yaşam Şartları

Yaşam şartlarının zorluğuyla ilgili haberler Şekil 3'e göre Birgün'de %4 oranında, Şekil 1'e göre ise Yeni Şafak'ta %2 oranında yer alırken, Hürriyet, Sözcü gazetelerinde grafikte oranı görünmeyecek kadar az haber yapılmıştır.

k) Sınır Geçişi ve Suriyeliler Hakkında Sayısal Veriler

Sınırda bekleyen, geçiş yapan, ülkedeki Suriyeliler hakkında Birgün %9, Sözcü %17, Hürriyet %7, Yeni Şafak %8 oranında haber yapmıştır (Şekil 1, 2, 3 ve 4'e göre). Haberler kurgulanış biçimi nedeniyle yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır.

Türkiye'de yaşayan vatandaşlar, misafir olarak adlandırılan Suriyeli mültecilerin eğitim ve sağlık gibi alanlarda edindikleri haklardan rahatsızlık duymaktadır. Suriyeli mülteciler, bir iç savaş kurbanı olarak Türkiye'ye gelmek zorunda olmaktan ziyade, Türk devletinden istifade etmeye çalışan ve Türkiye'de yaşayan kendi vatandaşlarının haklarını yiyenler olarak görülmektedir. Uyum sağlamayı kabul etmeyerek kültür ve yaşam tarzlarını beraberinde getirmeleri ve korumaları, ötekileştirilme ve nefret duyulma oranını artırmaktadır. Ekonomik

[252] *Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı, Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri*, 21.

yük olarak görülmeleri ve Suriyeli mültecilerin nüfuslarının artması nedeniyle, bulundukları bölgelerdeki demografik dönüşüm gibi sebepler toplumda var olan algıyı etkilemektedir.

Tüm bu nedenleri daha fazla görünür yapan ve Suriyeli mülteci algısının şekillenmesinde neden olanlardan biri de medyadır.[253] Gazetelerdeki söylemlerin incelendiği bu çalışma medyada Suriyelilerin oryantalizm ve self-oryantalizm bağlamında algılandığını ve 2014-2021 yılları arasındaki söylem değişiklerinin görülmesini sağlamaktadır.

[253] *Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı, Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri*, 20.

SONUÇ

Bu çalışmada, ülkelerindeki iç savaş neticesinde Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin, Türk basınında konu olduğu haberler oryantalizm bağlamında incelenmiştir. Uluslarası göç literatürü, göç hukuku incelenerek kavramların birbirinden farkı ortaya konulmuş ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki hukuki statüleri incelenmiştir.

Edward Said'in kurucu bir eseri olan Oryantalizm söylem, iktidar, ideoloji arasında kurduğu bağlarla Batıyı ve Batı'nın Doğu'ya bakışında Avrupa merkezli bakış açısını ele almaktadır. Said'e göre sömürgecilik, kültürel ve siyasi sosyal bağlar arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Buna göre oryantalizm Doğu'yu tanıma ve kendini Doğu'nun olumsuzlukları üzerinden tanımlayan bir Batı paradigmasıdır. Said eserinde bu ilişkileri kurarken Foucault'nun metodolojisini kullanmıştır.

Foucault'ya göre söylem ve iktidar birbirinden bağımsız değildir, hakikat zannedilen şey aslında bir söylemdir. Zachary Lockman; söylemi, "gerçekliğin bize nasıl göründüğünü, ne gördüğümüzü (veya görmediğimizi) ve onu nasıl gördüğümüzü belirleyen bir süzgeç işlevi gören, belli bazı şeyleri ön plana alan ve diğer şeyleri görünmez kılan, algıladığımız şeylerin bizim için ne anlama geldiğini belirleyen "bilinçsizce taktığımız bir gözlüğe" benzetmektedir."[254]

Edward Said'in Oryantalizm argümanına göre, Batı'nın Doğu hakkında söylemleri gerçek olmamakla birlikte algısal düzlemde doğru kabul edilmektedir. Medya ideolojik olarak yakın gördüğü fikirlere göre, ortaya koyduğu haberlerle kitleleri etkilemektedir. Dil ve söylem tek başına sosyo-politik düzlemi biçimlendirmek için yeteli olmamaktadır ancak olumsuz söylemler olağanüstü durumlarda daha farklı karşılık bulmaktadır.

Medyada servis edilen haberler tek bir boyutta düşünülmemeli, haberin arka planı, bulunduğu ortam, haberi yapan kişi, haber metni vb. çözümlemeler bir arada yapılarak, haber çözümü noktasında daha doğru bir sonuç elde edilmektedir. Van Dijk'ın önerdiği ve bu çalışmada da kullanılan Eleştirel Söylem Analizi Yöntemi, Said'in bahsettiği ötekileştirme, "Biz ve Onlar" gibi düalist yapılanmaları ortaya çıkarma konusunda oldukça önemli olmuştur. Van Dijk, Batı medyasında ırkçılığa dikkat çekmek maksadıyla ırkçı söylemleri şu başlıklar

[254] Yerlikaya, *Oryantalizm: Türk medyasında Self-Oryantalizm*, 104.

altında toplamıştır: “Onlar farklıdır,” “Uyum sağlamazlar,” “Olumsuz eylemlerde yer alırlar” ve “Sosyal/ekonomik menfaatlerimizi tehdit ederler”.[255] Bu Oryantalist ve ırkçı bakış açısının Türkiye’de de gittikçe yayıldığını görmek bu çalışmanın yapılması noktasında önemli dinamiklerden biri olmuştur.

Haberlerin incelendiği yıl aralığının sekiz yılı kapsaması gazetelerde söylem değişikliklerini inceleme noktasında fayda sağlamaktadır. Ilımlı olan gazetelerin zaman geçtikçe daha mesafeli, mesafeli olanların daha şiddet içerikli bir dil kullandığı görülmektedir. Haberlerin sorunlaştırıldığı başlıklar ve bunların gazetelerdeki oranları pasta grafik yardımıyla gösterilmiştir, incelenen dört gazetedeki oranları ve ele alınış şekilleri karşılaştırılmıştır. Buna göre medyada Suriyeli mülteci temsilleri stereotipleştirilerek, nesnelleştirilmekte ve bağlamından kopartılarak ötekileştirilmektedir. Haber içeriklerinde eksiklikler bulunmakta ve bazen de varsayımlarla metinler oluşturulmaktadır. Oryantalist ve ötekileştirici bu söylemlerin toplumda nefret suçlarına daha fazla neden olmaması için haberler tarafsız bir şekilde ele alınmalı ve sorunları salt insani boyutta ele alan içeriklere yer verilmelidir.

[255] Alca, "Oryantalizm ve Öz-Oryantalizmin Kıskacında Mülteci Krizi", 221.

KAYNAKÇA

Akkaya, Aysun Yaralı. "Avrupa'nın Mülteci Politikalarına Oryantalist Yaklaşımı: Suriye Krizi Sonrası Avrupa ve Türkiye İlişkileri". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 74/2 (2019), 357-380. https://doi.org/10.33630/ausbf.535398

Alca, Deniz. "Oryantalizm ve Öz-Oryantalizmin Kıskacında Mülteci Krizi". *Trends in Business and Economics* 35/2 (2022), 215-223. DOI: 10.54614/TBE.2022.1014476

Bezci, Bünyamin-Yusuf Çiftçi. "Self Oryantalizm: İçimizdeki Modernite Ve/Veya İçselleştirdiğimiz Modernleşme". *Akademik İncelemeler Dergisi* 7/1 (2012), 139-166.

BMMYK, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği. "UNHCR BM Mülteci Örgütü Türkiye". Erişim 7 Temmuz 2022. https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi

BMMYK, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği. "UNHCR BM Mülteci Örgütü Türkiye". Erişim 25 Mayıs 2022. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/01/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf

Bozkurt, Oğuzhan. *Türkiye'de Mültecilik Olgusunun Sosyolojik Açıdan İncelenmesi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Bulut, Yakup -Muzaffer Bimay. "Göçe İlişkin Kavram ve Kuramlar ". *Yerel ve Ulusal Boyutlarıyl Göç ve Mülteci Sorunu*. ed. Yakup Bulut-Soner Akın. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2020.

Bulut, Yücel. "Oryantalizmin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bazı Değerlendirmeler". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 2/3 (2002b), 13-38.

Bulut, Yücel. "Onu Eleştirirken Dahi Ona Başvurduğumuz Asli Kaynak". *Sabah Ülkesi* 28/(2014).https://www.sabahulkesi.com/2014/01/01/bat%C4%B1-onu-ele%C5%9Ftirirken-dahi-ona-ba%C5%9Fvurdu%C4%9Fumuz-asli-kaynak/

Bulut, Yücel, "Oryantalizm", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (Erişim 4 Temmuz 2022). https://islamansiklopedisi.org.tr/oryantalizm

Bulut, Yücel. *Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi*. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2002.

Castles, Stephen-Mark J. Miller. *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. çev. Bülent Uğur Bal-İbrahim Akbulut. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2018.

Chomsky, Noam. *Medya Gerçeği*. çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Tümzamanlar Yayıncılık, 1999.

Gordon, Marshall. *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2. Basım, 2005.

Çatak, Bilge Deniz. *Yanı Başındaki Yabancı Suriyeliler İle Yerli Halkın Karşılaşması*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 1. Basım, 2020.

Devran, Yusuf *Haber, Söylem İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu, 2010.

Dijk, Teun A. Van. "Söylem ve İktidar". *Nefret Söylemi ve Nefret Suçları*. ed. Ayşe Çavdar-Aylin B. Yıldırım. İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2010.

Doğanay, Ülkü-Hatice Çoban Keneş. "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası". *Mülkiye Dergisi* 40/1 (2016), 143-184.

Douglas, Mary. *Saflık ve Tehlike: Kirlilik ve Tebu Kavramlarının Bir Çözümlemesi*. çev. Emine Ayhan. İstanbul: Metis 1. Basım, 2007.

Erayman, İbrahim Oğulcan. "Mülteci Krizi: Mültecilerin Hukuki ve Sosyal Statüleri İle Ulusal Çıkarlar İlişkisi Bağlamında Bir Değerlendirme". *International Journal of Social Inquiry* 2/13 (2020), 509-542. https://doi.org/10.37093/ijsi.837703

Erdoğan, Cennet. *Türkiye Basınında Suriyeli mülteci Kadın imgesi- Farklı Yaklaşımlar,* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Erdoğan, M. Murat. *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. 1. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniveristesi Yayınları, 1. Basım, 2015.

Filiz, Selma. *Türk Yazılı Basınında Suriyeli Mültecilerin Temsili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2018.

Geçer, Ekmel. *Medya ve Popüler Kültür Diziler, Televizyon ve Toplum*. İstanbul: Okur Kitaplığı, 1. Basım, 2013.

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. "T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı". Erişim 22 Mart 2022. https://www.goc.gov.tr/multeci

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı, “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 22 Mayıs 2022. https://www.goc.gov.tr/sartli-multeci

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı, “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 28 Mayıs 2022. https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı, “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 28 Mayıs 2022). https://www.goc.gov.tr/gecici-korumanin-unsurlari

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. “T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 5 Temmuz 2022. https://www.goc.gov.tr/hakkimizda

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. “T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 5 Temmuz 2022. https://www.goc.gov.tr/hakkimizda

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. “T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 5 Temmuz 2022. https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. “T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 5 Temmuz 2022. https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. “T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 5 Temmuz 2022. https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma

GİB, Göç İdaresi Başkanlığı. “T.C. İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Başkanlığı”. Erişim 23 Temmuz 2022. https://www.goc.gov.tr/gecici-korumanin-unsurlari

Göç Terimleri Sözlüğü. 8 Temmuz 2022. https://www.goc.gov.tr/goc-terimleri-sozlugu

Güngör, Nazife. *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 3. Basım, 2016.

Göregenli, Melek. "Temel Kavramlar: Önyargılar, Özcü İnançlar ve Ayrımcılık". *Medya ve Nefret Söylemi*. ed. Mahmut Çınar. İstanbul: Hırant Dink Vakfı Yayınları, 2013.

Güz, Nurettin. *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, 2005.

IOM, Uluslararası Göç Örgütü. *Göç Terimleri Sözlüğü*. ed. Bülent Çiçekli. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü, 2009. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf

İK, İskân Kanunu (Kanun No. 5543). Resmî Gazete26301 (Erişim 14 Nisan 2022). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5543&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

İK, İskân Kanunu (Kanun No. 5543). Resmî Gazete 26301 (26 Eylül 2006). Erişim 28 Mayıs 2022. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/3.pdf

Kalın, İbrahim. *Ben, Öteki ve Ötesi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2. Basım, 2016.

Keyman, Fuat , Mahmut Mutman-Meyda Yeğenoğlu. *Oryantalizm,Hegemonya ve Kültürel Fark*. İstanbul: İleştişim Yayınları, 1. Basım, 1996.

Kılınç, Aygül. "Sınır Aşan Göçler- Mülteci Sorunu ve Göç Yönetimi". *OMBUDSMAN Akademik* 8/4 (2018), 75-102.

Köse, Meryem-Meryem Küçük. "Oryantalizm ve Öteki Algısı". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1/1 (2015), 107-127.

Kubbealtı Lugati. Erişim 7 Temmuz 2022. http://lugatim.com/s/tabiiyet

Livberber, Tuba. "Suriyeli Sığınmacıların Türk Basınında Temsili: Haberler Üzerine Eleştirel Bir Analiz". *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13/4 (2021), 1003-1028. 10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i4006

Maigret, Éric. *Medya İletişim Sosyolojisi*. çev. Halime Yücel. İstanbul: İletişim Yayınları, 3. Basım, 2013.

Oskay, Ünsal. *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Ercan Ofset, 2. Basım, 1994.

Özdemir, Erol. "Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları". *Savunma Bilimleri Dergisi* 16/1 (2017), 115-136.

Özçelik, Tacettin Gökhan. "Self-Oryantalizm ve Türkiye'de 2000 Öncesi Medyanın Rolü". *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 17/35 (2021), 2179-2208. 10.26466/opus.856102.

Rubin, Andrew N. "Edward W. Said (1935-2003)". *Oryantalizm Tartışma Metinleri*. ed. Aytaç Yıldız. 17-39. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 1. Basım, 2007.

Said, Edward W. *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*. çev. Berna Ülner. İstanbul: Metis Yayınları, 2013.

Şen, Fulya. "Bir 'Öteki' Olarak Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Anaakım ve Alternatif Medyada Temsili". *Atatürk İletişim Dergisi* 12 (2017), 27-42.

Şimşek, Doğuş. "Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 40/2 (Kasım 2018), 367-392. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.446153

Turanlı, Gül. "Edward Said'in Oryantalist Söylem Analizi". *Şarkiyat Mecmuası* 30/1 (2017), 101-119.

Tümeç, Mim Sertaç. *Nöbetleşe Dışlanma, Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Basım, 2020.

Türkiye'deki Suriyeliler Özel Rapor. Ankara OMBUDSMANLIK, 2018.

Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar. İstanbul: SETA Yayınları, 1. Basım, 2015.

Türk Halkının Suriyeli Sığınmacı/Mülteci Algısı, Mevcut Durum, Saha Çalışması ve Politika Önerileri. Ankara TÜRKSAM Yayınları, 2018. https://docplayer.biz.tr/104933997-Turk-halkinin-suriyeli-siginmaci-multeci-algisi.html

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. 16 Haziran 2022. https://sozluk.gov.tr

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. Erişim 15 Nisan 2021. https://sozluk.gov.tr/

Türkmen, Sabri. "Oryantalizmin Doğu Algısı". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (2018), 151-170.

Uluç, Güliz. *Medya ve Oryantalizm-Yabancı, Farklı ve Garip ... Öteki* İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1. Basım, 2009.

Yardım, Gözde-Hilal Doğruel. "Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği". *Erciyes İletişim Dergisi* 6/1 (2019), 137-148. 0000-0001-6457-6904

Yavuz, Hilmi. "Yerli Oryantalizm". *Yerli Oryantalizm' Konferansı*. ed. Ayşegül Mete. 209-212. Hadis Tetkikleri Dergisi, 2008.

Yavuz, Hilmi. *Modernleşme, Oryantalizm ve İslam*. İstanbul: Boyut Kitapları, 1998.

Yerlikaya, Turgay. *Oryantalizm: Türk medyasında Self-Oryantalizm*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Yıldız, Ayselin. "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık". *Göç Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2017), 36-67.

YUKK, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Kanun No. 6458). Resmî Gazete 28615 (11 Nisan 2013). Erişim 19 Nisan 2022. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm

Gazete Haberleri

Birgün, "Antep'i karıştıran cinayette binbir türlü ayrımcılık" 28 Ağustos 2014). https://www.birgun.net/haber/antep-i-karistiran-cinayette-binbir-turlu-ayrimcilik-67769

Birgün, "Suriyeli mülteciler utanarak dileniyoruz" (12 Aralık 2014). https://www.birgun.net/haber/suriyeli-multeciler-utanarak-dileniyoruz-72448

Birgün, "175 müteci Ankara'dan sürülüyor" (09 Ocak 2015). https://www.birgun.net/haber/175-multeci-ankara-dan-suruluyor-73732

Birgün, "Macaristan Başbakanı'ndan Ahlaksız Teklif: Türkiye'de… (12 Eylül 2015). https://www.birgun.net/haber/macaristan-baskani-ndan-ahlaksiz-teklif-turkiye-de-89220

Birgün, "Nizip'te anlatılanlar dehşet verici: Erkekler tecavüze uğruyor, kız çocukları kuma veriliyor" (13 Mayıs 2015). https://www.birgun.net/haber/nizip-te-anlatilanlar-dehset-verici-erkekler-tecavuze-ugruyor-kiz-cocuklari-kuma-veriliyor-112254

Birgün, "Bu kararlar ayaküstü alınamaz" (05 Temmuz 2016). https://www.birgun.net/haber/bu-kararlar-ayakustu-alinamaz-118781

Birgün, "Sığınmacı kampında salgın hastalık iddiası TBMM'de" (05 Ağustos 2016). https://www.birgun.net/haber/siginmaci-kampinda-salgin-hastalik-iddiasi-tbmm-de-123070

Birgün, "Mülteci travması büyük risk taşıyor" (27 Ekim 2017). https://www.birgun.net/haber/multeci-travmasi-buyuk-risk-tasiyor-186804

Birgün, "Suriyeli çocuklar 6 bin TL'ye kuma yapılıyor" (11 Eylül 2017). https://www.birgun.net/haber/suriyeli-cocuklar-6-bin-tl-ye-kuma-yapiliyor-178760

Birgün, "Antep'te down sendromlu çocuğa istismar iddiası üzerine Suriyelilere saldırı" (06 Temmuz 2018). https://www.birgun.net/haber/antep-te-down-sendromlu-cocuga-istismar-iddiasi-uzerine-suriyelilere-saldiri-222170

Birgün, "Savaştan kaçtılar çalışırken ölüyorlar" (19 Aralık 2018). https://www.birgun.net/haber/savastan-kactilar-calisirken-oluyorlar-240667

Birgün, "5 ayda 49 göçmen işçi can verdi" (25 Haziran 2019). https://www.birgun.net/haber/5-ayda-49-gocmen-isci-can-verdi-259804

Birgün, “İhd’den Seyhan’daki ırkçı saldırılarla ilgili rapor: Birçok Suriyeli hala evinden dışarı çıkamıyor” (22 Eylül 2019). https://www.birgun.net/haber/ihd-den-seyhan-daki-irkci-saldirilarla-ilgili-rapor-bircok-suriyeli-hala-evinden-disari-cikamiyor-269600

Birgün, “Buradayız, gitmiyoruz” (05 Mart 2020). https://www.birgun.net/haber/buradayiz-gitmiyoruz-290517

Birgün, “Yabancı düşmanlığını ekonomik kriz artırıyor” (03Ağustos 2020). https://www.birgun.net/haber/yabanci-dusmanligini-ekonomik-kriz-artiriyor-310508

Birgün, “gelecek umudu tehdit altında” (15 Mayıs 2021).https://www.birgun.net/haber/gelecek-umudu-tehdit-altinda-344767

Birgün, “3 gencin katlinde ırkçılık şüphesi” (23 Aralık 2021). https://www.birgun.net/haber/3-gencin-katlinde-irkcilik-suphesi-370373

Hürriyet, “Hacıbayram'da dönüşüm göçü” (12 Kasım 2014). https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/hacibayramda-donusum-gocu-27566160

Hürriyet, "Fikirtepe’ye Suriyeli mülteci akını” (27 Haziran 2014). https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/fikirtepeye-suriyeli-multeci-akini-26694543

Hürriyet, “Suriyeli damat dehşeti” (25 Ocak 2015). https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/suriyeli-damat-dehseti-28045517

Hürriyet, "Türkiye Suriyeli sığınmacıya 10 bin tl tazminat ödeyecek” (18 Aralık 2015). https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-suriyeli-siginmaciya-10-bin-tl-tazminat-odeyecek-40028632

Hürriyet, “Yıkık gecekonduda yaşam mücadelesi” (11 Nisan 2016). https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/yikik-gecekonduda-yasam-mucadelesi-40085902

Hürriyet, “Suriyeli mültecilere çalışma izni yürürlüğe girdi” (12 Şubat 2016). https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/suriyeli-multecilere-calisma-izni-yururluge-girdi-40053841

Hürriyet, Suriyeli mülteci grup, pala ve sopalarla dehşet saçtı” (20 Kasım 2017). https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/sakarya/suriyeli-multeci-grup-pala-ve-sopalarla-dehset-40652131

Hürriyet, “Hatay’da korku dolu dakikalar: Son anda kurtarıldılar” (27 Aralık 2018). https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hatayda-korku-dolu-dakikalar-son-anda-kurtarildilar-41064922

Hürriyet, “Bunlar da Ankara’nın Suriyeli korsanları… Taksiciler isyanda: İş çığırından çıktı” (29 Haziran 2018). https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bunlar-da-ankaranin-suriyeli-korsanlari-taksiciler-isyanda-is-cigirindan-cikti-40880876

Hürriyet, “Son dakika haberi: İzmir’de skandal yazı ile ilgili Bakan Soylu’dan çok sert tepki” (28 Kasım 2019). https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-soylu-duyurdu-aralik-ayinin-basinda-fransaya-gonderiyoruz-41384619

Hürriyet, “Yaşamıyoruz ama ölüde değiliz” (15 Mart 2019). https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/yasamiyoruz-ama-olu-de-degiliz-41143714

Hürriyet, “Türkiye, mülteci şampiyonu” (21 Ocak 2020). https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/turkiye-multeci-sampiyonu-41424198

Hürriyet, “Mohammadi bıçaklayan Gökhan U. Hakim karşısında” (13 Nisan 2021). https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/mohammadi-bicaklayan-gokhan-u-hakim-karsisinda-41787256

Hürriyet, “AB Büyükelçisinden özel açıklamalar: Türkiye’nin mülteciler için çabası muhteşem” (22 Mart 2021). https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ab-buyukelcisinden-ozel-aciklamalar-turkiyenin-multeciler-icin-cabasi-muhtesem-41768492

Sözcü, “Gece sokakta Suriyeli avına çıkıldı” (13 Ağustos 2014). https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/gece-sokakta-suriyeli-avina-cikildi-576614/

Sözcü, “Suriyeli kampında tecavüz” (7 Aralık 2014). https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/suriyeli-kampinda-tecavuz-670038/

Sözcü, “Suriyeli kadınlara korkunç fuhuş tuzağı” (18 Ocak 2015). https://www.sozcu.com.tr/2015/gunun-icinden/suriyeli-kadinlara-korkunc-fuhus-tuzagi-714104/

Sözcü, Suriyeli Sığınmacılar Türkiye’de 10’uncu bayramlarını kutladılar” (25 Eylül 2015). https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/suriyeli-siginmacilar-turkiyede-10uncu-bayramlarini-kutladilar-943418/

Sözcü, “Türkiye’nin nüfusu 2.7 milyon kişi artacak” (14 Nisan 2016). https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/turkiyenin-nufusu-2-7-kisi-milyon-artacak-1183849/

Sözcü, “Mülteci kadın ve çocukların tatlılara acı bakışı” (21 Mart 2016). https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/multeci-kadin-ve-cocuklarinin-tatlilara-aci-bakisi-1146285/

Sözcü, “Suriyeli hamile kadına tecavüz edip çocuğu ile birlikte öldürdüler” (7 Temmuz 2017). https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/suriyeli-hamile-kadina-tecavuz-edip-cocugu-ile-birlikte-oldurduler-1923023/

Sözcü, “Mülteciler kişi başına geliri aşağı çekti” (31 Temmuz 2017). https://www.sozcu.com.tr/2017/ekonomi/multeciler-kisi-basina-geliri-asagi-cekti-1953375/.

Sözcü, “Nüfus Müdürlüğü’nde sıra numaraları bile Arapça yanıyor” (19 Ekim 2018). https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/nufus-mudurlugunde-sira-numalari-bile-arapca-yaniyor-2690245/

Sözcü, “Mülteciler işimizi elimizden aldı” (5 Ağustos 2018). https://www.sozcu.com.tr/2018/ekonomi/multeciler-isimizi-elimizden-aldi-2558306/

Sözcü, “Suriyeliler için ‘talimat’ veren Başkan konuştu…” (18 Haziran 2019). https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/mudanya-belediye-baskanindan-suriyeli-aciklamasi-5095359/

Sözcü, “Bolu’da en rahat Suriyeliler yaşıyor” (14 Nisan 2019). https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/boluda-en-rahat-suriyeliler-yasiyor-4416313/

Sözcü, Suriyelilere özel kadın doğum evi açılacak” (15.01.2020). https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/suriyelilere-ozel-kadin-dogum-evi-acilacak-5569763/

Sözcü, “Ali Hemdan cinayeti tartışmaları alevlendirdi” (30.04.2020). https://www.sozcu.com.tr/2020/genel/ali-hemdan-cinayeti-tartismalari-alevlendirdi-5784107/

Sözcü, “Kılıçdaroğlu: Burası mülteci deposu mu?” (02 Eylül 2021). https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/kilicdaroglu-burasi-multeci-deposu-mu-6626957/

Sözcü, “Suriyeliler bedava verilen kömürleri 2 bin liraya satıyor” (8 Aralık 2021). https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/suriyeliler-bedava-verilen-komurleri-2-bin-liraya-satiyor-6815023/

Yeni Şafak, “Suriyeli genç vahşice öldürüldü” (20 Eylül 2014). https://www.yenisafak.com/gundem/suriyeli-genc-vahsice-olduruldu-686501

Yeni Şafak, “Kayıp Suriyelinin cesedi valizde bulundu” (01 Aralık 2014). https://www.yenisafak.com/gundem/kayip-suriyelinin-cesedi-valizde-bulundu-2033692

Yeni Şafak, “Türkiye’ye sığınan Suriyeliler kalıcı” (06 Kasım 2014). https://www.yenisafak.com/gundem/kurtulmus-turkiyeye-siginan-suriyeliler-kalici-699050

Yeni Şafak, “Denizde yüzük aradılar” (22 Kasım 2014). https://www.yenisafak.com/hayat/denizde-yuzuk-aradilar-2027880

Yeni Şafak, “Süs havuzuna giren Suriyeli çocuk komaya girdi” (05 Ekim 2014). https://www.yenisafak.com/gundem/sus-havuzuna-giren-suriyeli-cocuk-komaya-girdi-690302

Yeni Şafak, “Mültecilere şiddet eğitimi” (31 Aralık 2015). https://www.yenisafak.com/gundem/multecilere-siddet-egitimi-2378266

Yeni Şafak, “Suriyeli gelinden akıl almaz oyun” (22 Aralık 2015). https://www.yenisafak.com/gundem/suriyeli-gelinden-akil-almaz-oyun-2369142

Yeni Şafak, “CHP’li Yılmaz’dan tuhaf açıklama” (02 Aralık 2015). https://www.yenisafak.com/gundem/chpli-yilmazdan-tuhaf-aciklama-2350547

Yeni Şafak, “Hocadan vicdan dersi” (23 Kasım 2015). https://www.yenisafak.com/hayat/hocadan-vicdan-dersi-2344809

Yeni Şafak, “Suriyeli 2 çocuğu döverek öldürdü” (20 Kasım 2015). https://www.yenisafak.com/gundem/suriyeli-2-cocugu-doverek-oldurdu-2344051

Yeni Şafak, "Pegasus uçağında ötekileştirme" (21 Eylül 2015). https://www.yenisafak.com/hayat/pegasususucaginda%E2%80%9Cotekilestirme%E2%80%9D-rotari!-2307429

Yeni Şafak, "Katil zanlıları Suriyeli çıktı" (10 Aralık 2016). https://www.yenisafak.com/gundem/katil-zanlilari-suriyeli-cikti-2578187

Yeni Şafak, "15 Milyon doların çalınmasında Feto izi" (18 Kasım 2016). https://www.yenisafak.com/gundem/15-milyon-dolarin-calinmasinda-feto-izi-2566449

Yeni Şafak, "Suriyelilere Kızılay kart" (31 Ekim 2016). https://www.yenisafak.com/gundem/suriyelilere-kizilay-kart-2556117

Yeni Şafak, "Suriyeli Gözyaşı Türkiye'ye minnettarım" (03 Şubat 2017). https://www.yenisafak.com/hayat/suriyeli-gozyasi-turkiyeye-minnettarim-2607072

Yeni Şafak, "İstanbul'daki hastane karantinaya alındı" (18 Şubat 2017). https://www.yenisafak.com/hayat/istanbuldaki-hastane-karantinaya-alindi-2615075

Yeni Şafak, "Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu biz de gerekeni yapacağız" (14 Mart 2017). https://www.yenisafak.com/gundem/disisleri-bakani-cavusoglu-biz-de-geregini-yapacagiz-2628309

Yeni Şafak, "Suriyeli ailelere ramazan yardımı" (08 Haziran 2017). https://www.yenisafak.com/dunya/suriyeli-ailelere-ramazan-yardimi-2708237

Yeni Şafak, "İstanbul'da bulunan cesetlerin sırrı çözüldü" (15 Şubat 2018). https://www.yenisafak.com/gundem/istanbulda-bulunan-cesetlerin-sirri-cozuldu-3131697

Yeni Şafak, "Sır perdesi aralanamadı: Yeni detaylar ortaya çıktı" (11 Mayıs 2018). https://www.yenisafak.com/gundem/sir-perdesi-aralanamadi-yeni-detaylar-ortaya-cikti-3290713

Yeni Şafak, "Ankara'da korkutan yangın" (16 Ocak 2019). https://www.yenisafak.com/gundem/ankarada-korkutan-yangin-5-yarali-3431514

Yeni Şafak, "250 liralık küpe için bebeğin kulağını parçaladı" (05 Şubat 2019). https://www.yenisafak.com/gundem/250-liralik-kupe-icin-bebegin-kulagini-parcaladi-3445070

Yeni Şafak, “Washington Post Suriye’de çaresiz insanların tek savunucusu Türkiye” (27 Şubat 2020). https://www.yenisafak.com/dunya/washington-post-suriyede-caresiz-insanlarin-tek-savunucusu-turkiye-3527242

Yeni Şafak, Koronavirüsten öldüğünü iddia ettiği üvey oğlunu döverek öldürmüş” (28 Mart 2020). https://www.yenisafak.com/gundem/koronavirusten-oldugunu-iddia-ettigi-uvey-oglunu-doverek-oldurmus-3531838

Yeni Şafak, “Vicdansız taksici doğum yapan kadını araçtan attı” (29 Mayıs 2020). https://www.yenisafak.com/gundem/vicdansiz-taksici-dogum-yapan-kadini-aractan-atti-3541957

Yeni Şafak, “Bayramda memleketlerine giden Suriyeliler akın akın Türkiye’ye dönüyor” (27 Temmuz 2020). https://www.yenisafak.com/hayat/bayramda-memleketlerine-giden-suriyeliler-akin-akin-turkiyeye-donuyor-3674529

Yeni Şafak, “Faşistliğin sınırı yok: CHP mültecileri böyle gönderecek” (27 Temmuz 2020). https://www.yenisafak.com/gundem/fasistligin-siniri-yok-chp-multecileri-boyle-gonderecek-3674416

Yeni Şafak, “Kendilerini Türkiye’ye ait hissediyorlar” (16 Ağustos 2021). https://www.yenisafak.com/gundem/kendilerini-turkiyeye-ait-hissediyorlar-3677772

Yeni Şafak, “İzmir’de 3 mültecinin öldüğü yangında yeni gelişme: Önce elektriği kesip sonra ateşe vermişler” (24 Aralık 2021). https://www.yenisafak.com/gundem/izmirde-3-multecinin-oldugu-yanginda-yeni-gelisme-once-elektrigi-kesip-sonra-atese-vermis-3727179

EKLER

Ek 1: Şekiller

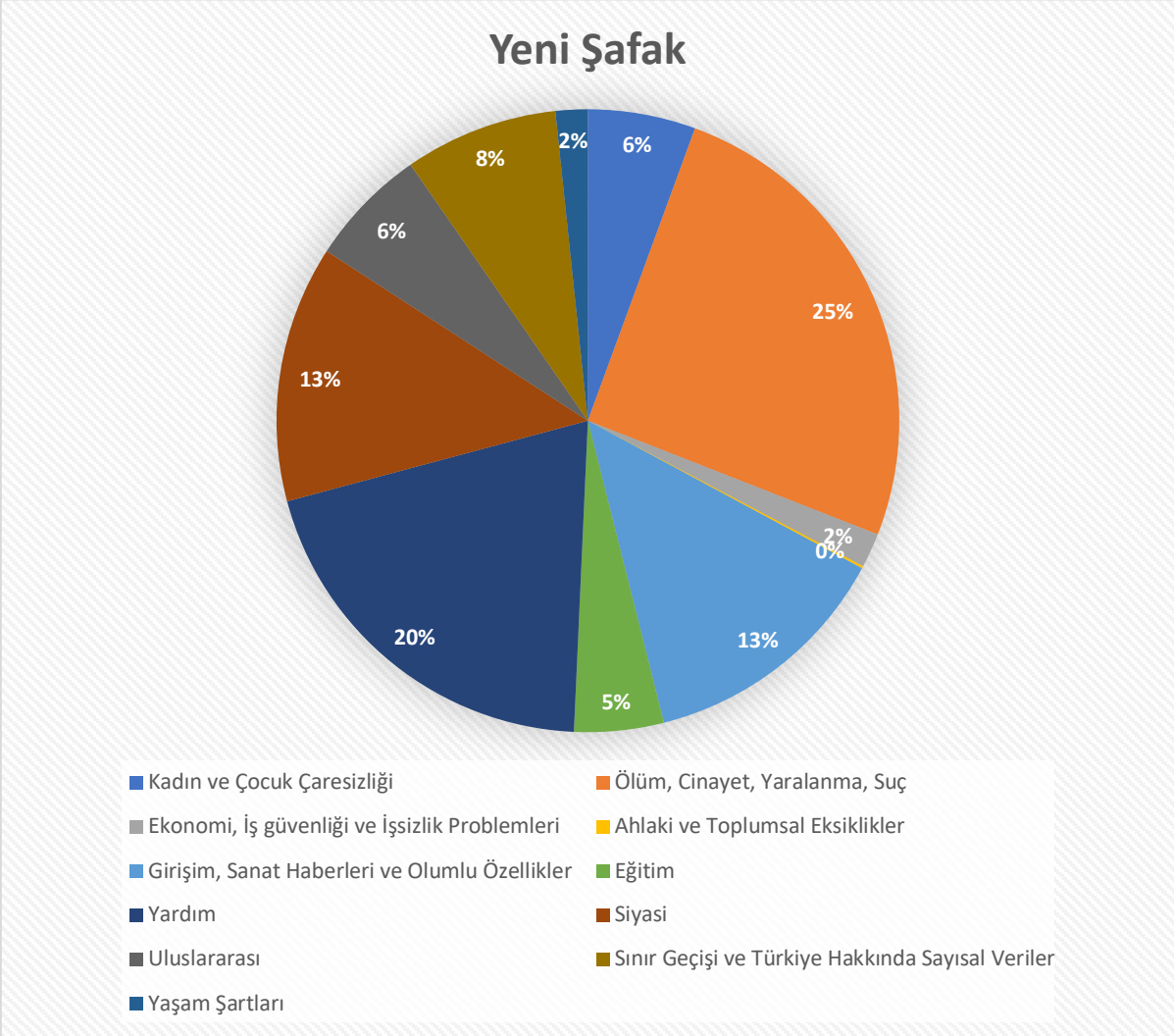

Şekil 1. Yeni Şafak gazetesi haberlerinin farklı başlıklara göre dağılımı

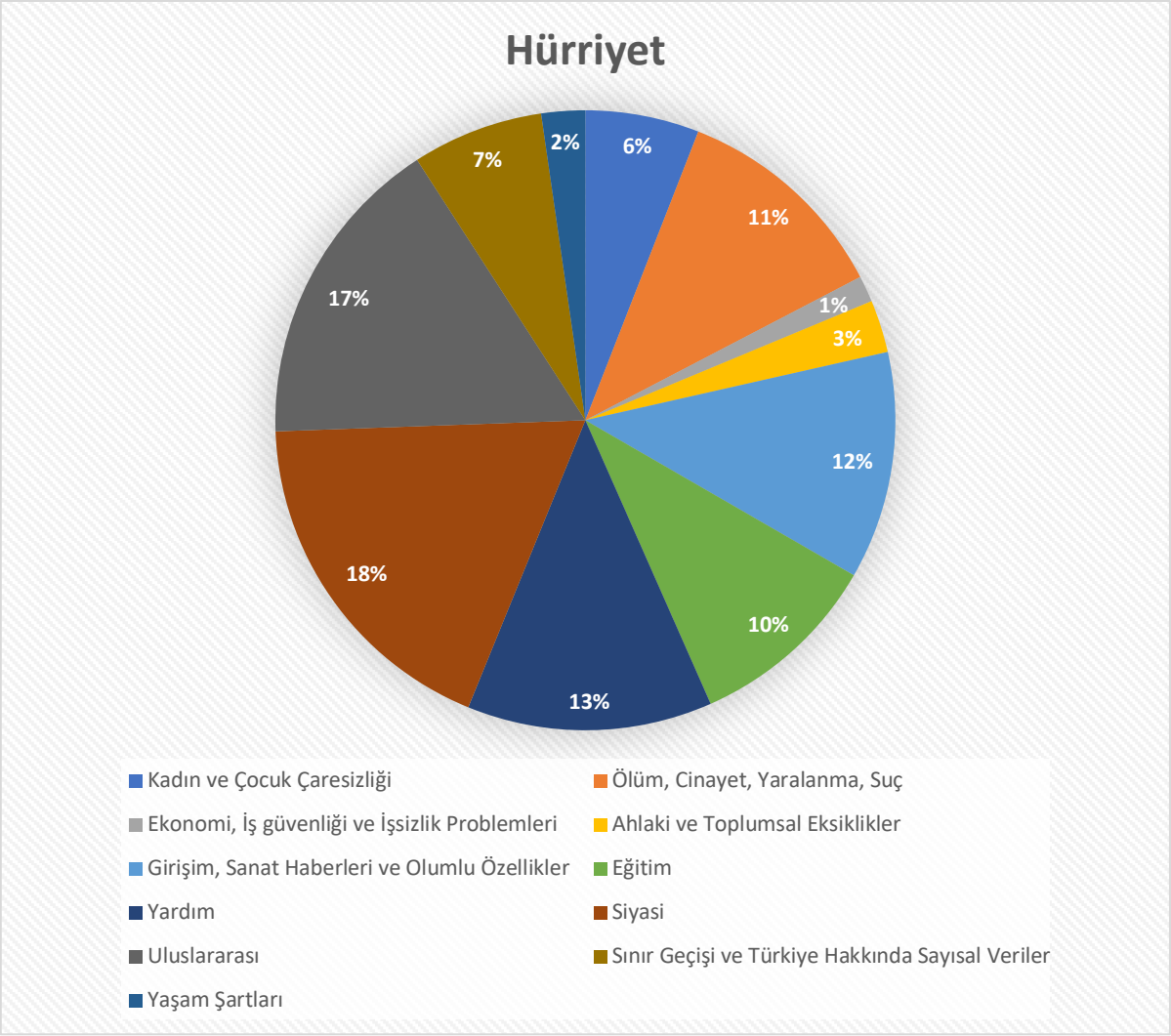

Şekil 2. Hürriyet gazetesi haberlerinin farklı başlıklara göre dağılımı

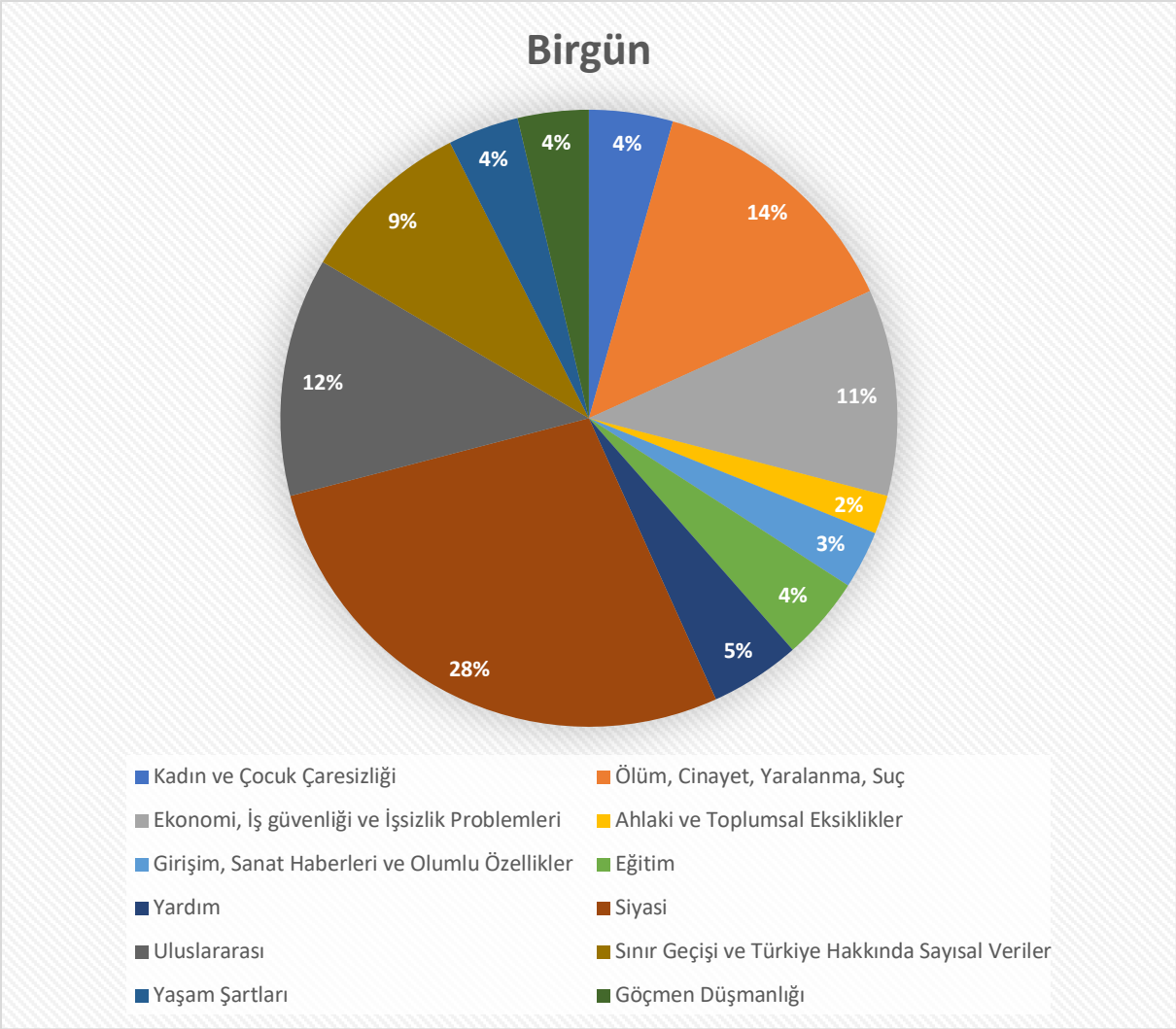

Şekil 3. Birgün gazetesi haberlerinin farklı başlıklara göre dağılımı

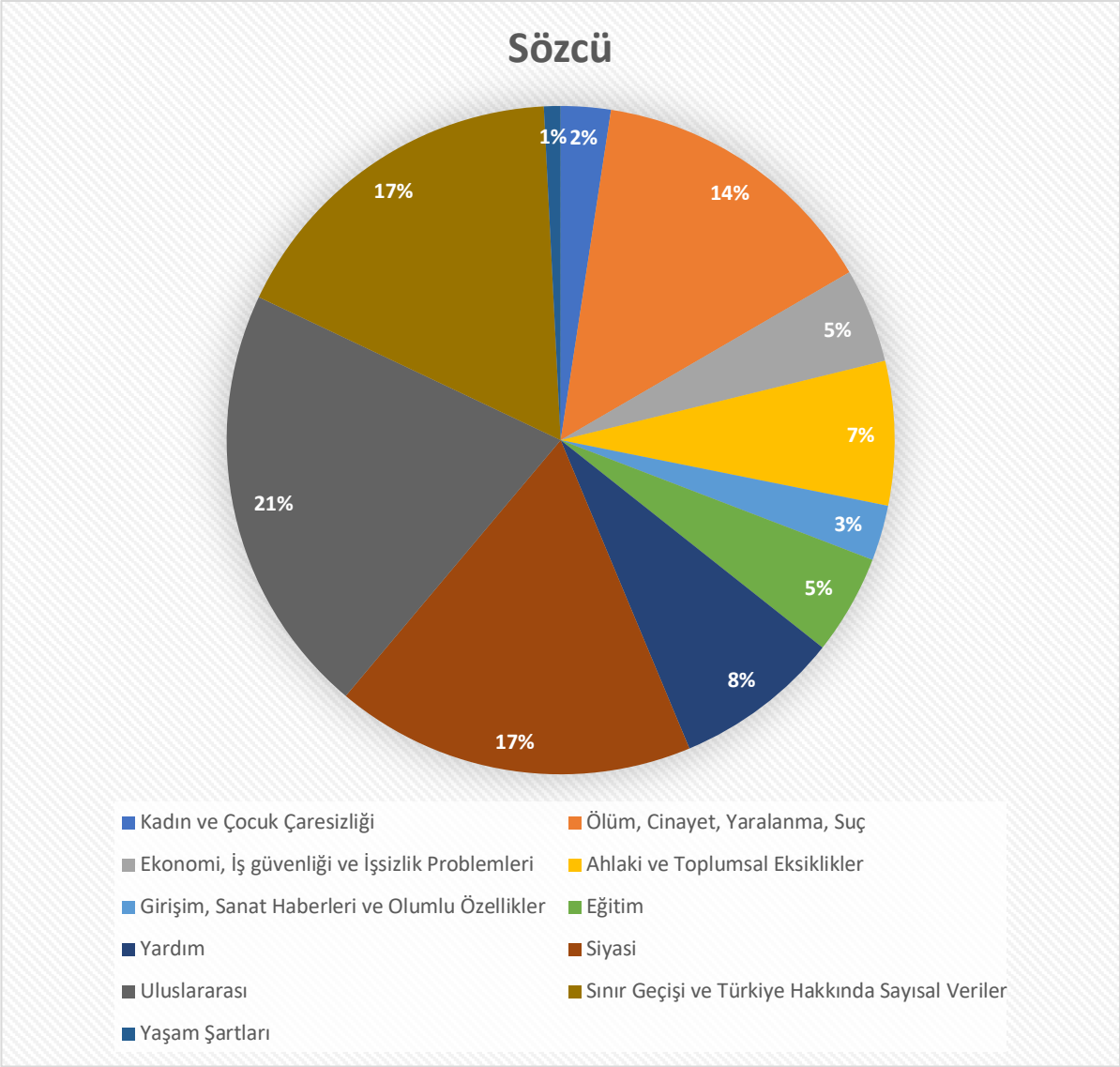

Şekil 4. Sözcü gazetesi haberlerinin farklı başlıklara göre dağılımı